19. Tiistaina 3 päivänä maaliskuuta 1998

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ulkopuolella päiväjärjestyksen

Valtioneuvoston tiedonanto Suomen osallistumisesta euroalueeseen 846

Valtioneuvoston tiedonanto 1/1998 vp
Äänestykset valiokuntaan lähettämisestä

Vaaleja

1) Suomen Pankin tilintarkastajien vaali 847

Kolmas käsittely

2) Hallituksen esitys laiksi sähköisen viestinnän ja automaattisen tietojenkäsittelyn käyttämisestä yleisissä tuomioistuimissa annetun lain muuttamisesta 848

Hallituksen esitys 97/1997 vp
Lakivaliokunnan mietintö 1/1998 vp

Toinen käsittely

3) Hallituksen esitys Suomen ja Länsi-Euroopan unionin välisen turvallisuussopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä 849

Hallituksen esitys 179/1997 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 1/1998 vp

4) Hallituksen esitys laiksi eräiden kiinteistöjen luovuttamisesta Helsingin kaupungille 849

Hallituksen esitys 235/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 1/1998 vp

5) Hallituksen esitys laiksi polttoainemaksusta annetun lain muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys 246/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 2/1998 vp

6) Hallituksen esitys laiksi alkoholilain 44 ja 47 §:n muuttamisesta 850

Hallituksen esitys 230/1997 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 1/1998 vp

7) Hallituksen esitys Saksan liittotasavallan kanssa tehdyn sosiaaliturvasopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ..... ,,

Hallituksen esitys 237/1997 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 2/1998 vp

8) Hallituksen esitys laeiksi vakuutuskassalain ja eläkesäätiölain muuttamisesta ,,

Hallituksen esitys 228/1997 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 3/1998 vp

Lähetekeskustelu

9) Hallituksen kehitysyhteistyökertomus vuodelta 1996 850

Kertomus 11/1997 vp

10) Hallituksen esitys laiksi Suomen Pankista ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 876

Hallituksen esitys 6/1998 vp

Mietintöjen pöydällepano

11) Hallituksen esitys laiksi puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain muuttamisesta 894

Hallituksen esitys 225/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 1/1998 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aaltonen, Aula, Haatainen, Halonen, Holopainen, Huttu-Juntunen, Isohookana-Asunmaa, Kaarilahti, Karhunen, Kiljunen, Koski M., Koskinen Jari, Laakso, Laaksonen, Lahtela, Leppänen J., Lindén, Pekkarinen, Sasi, Tarkka, Tuomioja ja Viitamies.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuu ed. Haatainen.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat

tästä päivästä sairauden perusteella ed. Viitamies sekä muun syyn perusteella edustajat Holopainen, Lahtela ja J. Leppänen,

tästä ja huomisesta päivästä sairauden perusteella ed. Laaksonen, virkatehtävien perusteella edustajat Haatainen, Halonen ja Jari Koskinen sekä muun syyn perusteella edustajat Aula, Hassi, Kiljunen, Laakso, Sasi ja Tuomioja sekä

tämän kuun 6 päivään virkatehtävien perusteella edustajat Aaltonen, Knaapi ja Kurola sekä muun syyn perusteella edustajat Huttu-Juntunen, Isohookana-Asunmaa, Kaarilahti, M. Koski ja Lindén.

Ed. Saaren ym. välikysymys kotimaisen maataloustuotannon ja elintarviketalouden turvaamisesta

Puhemies: Ulkopuolella päiväjärjestyksen ilmoitetaan, että viime perjantain istunnossa tähän istuntoon pöydälle pantuun ed. Saaren ym. välikysymykseen n:o 2 kotimaisen maataloustuotannon ja elintarviketalouden turvaamisesta (VK 2/1998 vp) ovat sen allekirjoittajien lisäksi yhtyneet edustajat Vistbacka, Räsänen ja Aittoniemi.

Kun välikysymykseen on liittynyt kaikkiaan 48 edustajaa, tulen valtiopäiväjärjestyksen 37 §:n 2 momentin mukaisesti antamaan välikysymyksen tiedoksi asianomaiselle valtioneuvoston jäsenelle.

Valtioneuvoston tiedonanto Suomen osallistumisesta euroalueeseen

Valtioneuvoston tiedonanto 1/1998 vp
Äänestykset valiokuntaan lähettämisestä

Puhemies: Ulkopuolella päiväjärjestyksen tehdään päätös Suomen osallistumista euroalueeseen koskevasta valtioneuvoston tiedonannosta (VNT 1/1998 vp). Keskustelu asiasta julistettiin viime istunnossa päättyneeksi.

Valtiopäiväjärjestyksen 36 §:n 1 momentin mukaisesti esitän nyt eduskunnan hyväksyttäväksi yksinkertaisen päiväjärjestykseen siirtymisen, jonka sanamuoto on seuraava: "Saatuansa tiedonannon eduskunta siirtyy päiväjärjestykseen." Kutsun tätä puhemiehen ehdotukseksi.

Vastoin puhemiehen ehdotusta on ed. Alho ed. Pekkarisen kannattamana ehdottanut, että asia lähetettäisiin suureen valiokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan, valtiovarainvaliokunnan ja talousvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Ed. Kankaanniemi on ed. Räsäsen kannattamana ehdottanut, että asia lähetettäisiin suureen valiokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan, valtiovarainvaliokunnan, sosiaali- ja terveysvaliokunnan, talousvaliokunnan ja työasiainvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

P u h e m i e s : Asian valiokuntaan lähettämistä tarkoittavat ed. Alhon ja ed. Kankaanniemen ehdotukset ovat vastakkaisia, joten ensin on äänestettävä niiden välillä ja sitten voittaneesta ehdotuksesta yksinkertaista päiväjärjestykseen siirtymistä tarkoittavaa puhemiehen ehdotusta vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

Äänestykset ja päätös:

1) Äänestys ed. Alhon ja ed. Kankaanniemen ehdotusten välillä.

Ed. Alhon ehdotus "jaa", ed. Kankaanniemen ehdotus "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 127 jaa- ja 47 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 24. (Ään. 1)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Alhon ehdotuksen.

2) Äänestys ed. Alhon ehdotuksesta puhemiehen ehdotusta vastaan.

Puhemiehen ehdotus "jaa", ed. Alhon ehdotus "ei".

P u h e m i e s : Ilmoitan, että pöytäkirjaan merkitään, miten kukin edustaja on äänestänyt.

"Ei" äänestävät seuraavat edustajat:

Aho, Aittoniemi, Ala-Harja, Ala-Nissilä, Alaranta, Alho, Andersson C., Andersson J., Anttila U., Antvuori, Apukka, Aura, Backman, Biaudet, Brax, Bremer, Bryggare, Dromberg, Elo, Enestam, Filatov, Gustafsson, Hassi, Heinonen, Hellberg, Helle, Huotari, Hurskainen, Huuhtanen, Hyssälä, Häkämies, Hämäläinen, Ihamäki, Immonen, Itälä, Jaakonsaari, Jansson, Juhantalo, Juurola, Järvilahti, Jääskeläinen, Jäätteenmäki, Kalli, Kallio, Kalliomäki, Kallis, Kanerva I., Kanerva S., Kankaanniemi, Kantalainen, Karjalainen, Karjula, Karpio, Kautto, Kekkonen, Kiviniemi, Knaapi, Koistinen, Kokkonen, Komi, Korhonen M., Korhonen R., Korkeaoja, Korteniemi, Koski V., Koskinen H., Koskinen Johannes, Koskinen M., Krohn, Kuisma, Kukkonen J., Kuoppa, Kuosmanen, Kurola, Kääriäinen, Laine, Laitinen, Lamminen, Lapintie, Lapiolahti, Lax, Lehtosaari, Leppänen P., Liikkanen, Lindqvist, Lindroos, Lipponen, Luhtanen, Lämsä, Löv, Malm, Manninen, Markkula M., Markkula-Kivisilta, Metsämäki, Mikkola, Myllyniemi, Mähönen, Mölsä, Mönkäre, Niinistö, Nikula, Norrback, Nurmi, Nyby, Ojala A., Ojala R., Olin, Partanen, Pehkonen, Peltomo, Penttilä, Perho, Pietikäinen M., Pietikäinen S., Pohjola M., Pohjola T., Polvi, Prusti, Puhjo, Puisto, Pulliainen, Pykäläinen, Rajamäki, Ranta-Muotio, Rantanen, Rask, Rauramo, Rehn, Rehula, Rimmi, Rinne, Roos, Rosendahl, Ryhänen, Räsänen, Saapunki, Saari, Saarinen, Saarnio, Savela, Siimes, Sjöblom, Skinnari, Smeds, Soininvaara, Suhola, Tahvanainen, Taina, Takkula, Tennilä, Tiilikainen, Tiuri, Tiusanen, Tulonen, Tykkyläinen, Törnqvist, Uotila, Vanhanen, Vartiainen, Vehkaoja, Vehviläinen, Veteläinen, Vihriälä, Viitanen, Viljamaa, Vistbacka, Vokkolainen, Vuorensola, Vähänäkki, Väistö, Wahlström, Wideroos ja Zyskowicz.

"Tyhjää" äänestää edustaja Virtanen.

Poissa äänestyksestä ovat seuraavat edustajat:

Aaltonen, Aula, Haatainen, Halonen, Holopainen, Huttu-Juntunen, Isohookana-Asunmaa, Kaarilahti, Karhunen, Kemppainen, Kiljunen, Koski M., Koskinen Jari, Laakso, Laaksonen, Lahtela, Leppänen J., Lindén, Pekkarinen, Pesälä, Sasi, Tarkka, Tuomioja ja Viitamies.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 174 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 24. (Ään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt ed. Alhon ehdotuksen.

Asia lähetetään suureen valiokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan, valtiovarainvaliokunnan ja talousvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

P ä i v ä j ä r j e s t y k s e s s ä o l e v a t a s i a t :

1) Suomen Pankin tilintarkastajien vaali

P u h e m i e s : Päiväjärjestyksen 1) asiana on Suomen Pankin tilintarkastajien vaali.

Nyt toimitettavaa, 25 päivänä viime helmikuuta ilmoitettua uutta vaalia varten on vaalisäännön 7 §:n mukaisesti jätetty kaksi ehdokaslistaa, jotka puhemies on tänään tarkastanut ja hyväksynyt. Kun listoissa on Suomen Pankin tilintarkastajiksi ja varajäseniksi ehdotettu valittaviksi yhtä monta kuin vaalissa on valittavia, totean vaalisäännön 10 §:n nojalla, että vaali on yksimielinen ja että Suomen Pankin tilintarkastajiksi ja varajäseniksi ovat tulleet valituiksi ehdokaslistojen mukaisesti seuraavat henkilöt:

Sihteeri lukee:

Listalta n:o 1

tilintarkastajiksi:

kansanedustaja Johannes Leppänen
professori, KHT Reino Majala
kansanedustaja Martti Tiuri

varajäseniksi:

kansanedustaja Markku Koski
kansanedustaja Ville Itälä
ekonomi, KHT Kari Manner

Listalta n:o 2

tilintarkastajiksi:

kansanedustaja Matti Saarinen
kansanedustaja, JHTT Iivo Polvi

varajäseniksi:

kauppatieteiden maisteri, KHT Arto Kuusiola
kansanedustaja Leena Luhtanen

Asia on loppuun käsitelty.

2) Hallituksen esitys laiksi sähköisen viestinnän ja automaattisen tietojenkäsittelyn käyttämisestä yleisissä tuomioistuimissa annetun lain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 97/1997 vp
Lakivaliokunnan mietintö 1/1998 vp

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. P e n t t i l ä : Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys on tarpeeton ja lisää ainoastaan byrokratiaa, joten ehdotan sen hylkäämistä tarpeettomana.

Ed. K u i s m a : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Penttilän ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Penttilä ed. Kuisman kannattamana ehdottanut, että lakiehdotus hylättäisiin.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka hyväksyy lakiehdotuksen, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on lakiehdotus hylätty.

P u h e m i e s : Ilmoitan, että pöytäkirjaan merkitään, miten kukin edustaja on äänestänyt.

"Jaa" äänestävät seuraavat edustajat:

Aittoniemi, Ala-Harja, Ala-Nissilä, Alaranta, Alho, Andersson C., Andersson J., Anttila U., Antvuori, Apukka, Aura, Backman, Biaudet, Brax, Bryggare, Dromberg, Elo, Enestam, Filatov, Gustafsson, Hassi, Hellberg, Helle, Huotari, Hurskainen, Huuhtanen, Hyssälä, Häkämies, Hämäläinen, Ihamäki, Immonen, Itälä, Jaakonsaari, Jansson, Juurola, Järvilahti, Jääskeläinen, Jäätteenmäki, Kalli, Kallio, Kalliomäki, Kallis, Kanerva I., Kanerva S., Kankaanniemi, Kantalainen, Karjalainen, Karjula, Karpio, Kautto, Kekkonen, Kemppainen, Kiviniemi, Knaapi, Koistinen, Kokkonen, Komi, Korhonen M., Korhonen R., Korteniemi, Koski V., Koskinen H., Koskinen Johannes, Koskinen M., Krohn, Kukkonen J., Kuoppa, Kuosmanen, Kurola, Kääriäinen, Laine, Laitinen, Lamminen, Lapintie, Lapiolahti, Lehtosaari, Leppänen P., Liikkanen, Lindqvist, Lindroos, Lipponen, Luhtanen, Lämsä, Löv, Malm, Manninen, Markkula M., Markkula-Kivisilta, Metsämäki, Mikkola, Myllyniemi, Mähönen, Mölsä, Mönkäre, Niinistö, Nikula, Norrback, Nurmi, Nyby, Ojala A., Ojala R., Olin, Partanen, Peltomo, Perho, Pietikäinen M., Pietikäinen S., Pohjola M., Pohjola T., Polvi, Prusti,

Puhjo, Puisto, Pulliainen, Rajamäki, Ranta-Muotio, Rantanen, Rask, Rauramo, Rehn, Rehula, Rimmi, Rinne, Roos, Rosendahl, Ryhänen, Räsänen, Saapunki, Saari, Saarinen, Saarnio, Savela, Siimes, Sjöblom, Skinnari, Smeds, Soininvaara, Suhola, Tahvanainen, Taina, Takkula, Tennilä, Tiilikainen, Tiuri, Tulonen, Tykkyläinen, Törnqvist, Uotila, Vanhanen, Vartiainen, Vehkaoja, Vehviläinen, Veteläinen, Vihriälä, Viitanen, Viljamaa, Vistbacka, Vokkolainen, Vuorensola, Vähänäkki, Väistö, Wahlström, Wideroos ja Zyskowicz.

"Ei" äänestävät edustajat Kuisma, Pehkonen, Penttilä ja Virtanen.

Poissa äänestyksestä ovat seuraavat edustajat:

Aaltonen, Aho, Aula, Bremer, Haatainen, Halonen, Heinonen, Holopainen, Huttu-Juntunen, Isohookana-Asunmaa, Juhantalo, Kaarilahti, Karhunen, Kiljunen, Korkeaoja, Koski M., Koskinen Jari, Laakso, Laaksonen, Lahtela, Lax, Leppänen J., Lindén, Pekkarinen, Pesälä, Pykäläinen, Sasi, Tarkka, Tiusanen, Tuomioja ja Viitamies.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 164 jaa- ja 4 ei-ääntä; poissa 31. (Ään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt lakiehdotuksen.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Hallituksen esitys Suomen ja Länsi-Euroopan unionin välisen turvallisuussopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 179/1997 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 1/1998 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 1. Ensin sallitaan yleiskeskustelu asiasta, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—3 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Hallituksen esitys laiksi eräiden kiinteistöjen luovuttamisesta Helsingin kaupungille

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 235/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 1/1998 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 1. Ensin sallitaan yleiskeskustelu asiasta, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. T y k k y l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Haluan todeta vain, että ehdotus laiksi kiinteistöjen luovuttamisesta Helsingin kaupungille on tarpeellinen. Tässähän tapahtuu niin, että valtion ja Helsingin kaupungin välillä on sovittu Helsingin ja Viikin alueen järjestelyistä, joilla valtio luovuttaa kaupungille noin 36 hehtaarin suuruiset, pääasiassa asuntotuotantoon tulevat tilat ja samalla 110 hehtaarin suuruiset puisto- ja virkistysalueet. Näistä virkistysalueista käytiin aika paljonkin keskusteluja. Tässähän tapahtuu myös se, että kaupunki luovuttaa valtiolle noin 5 hehtaarin suuruiset, yliopistotoimintoja varten kaavoitetut alueet sekä maksaa valtiolle välirahaa 154 miljoonaa markkaa. Laki on tarpeellinen ja tarkoituksenmukainen.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1 ja 2 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Hallituksen esitys laiksi polttoainemaksusta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 246/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 2/1998 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 2. Ensin sallitaan yleiskeskustelu asiasta, sen jälkeen ryhdy-

tään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—5, 13 ja 15 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Hallituksen esitys laiksi alkoholilain 44 ja 47 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 230/1997 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 1/1998 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 1. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 44 ja 47 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Hallituksen esitys Saksan liittotasavallan kanssa tehdyn sosiaaliturvasopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 237/1997 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 2/1998 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 2. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—3 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Hallituksen esitys laeiksi vakuutuskassalain ja eläkesäätiölain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 228/1997 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 3/1998 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 3. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta

ensimmäisen lakiehdotuksen 66, 165 ja 165 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä

toisen lakiehdotuksen 36 a § ja 4 luvun otsikko sekä 132 ja 132 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

9) Hallituksen kehitysyhteistyökertomus vuodelta 1996

Lähetekeskustelu
Kertomus 11/1997 vp

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin ulkoasiainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. E l o : Rouva puhemies! Suomen hallitus on muun muassa tähän kehitysyhteistyökertomukseen sisältyvästi päättänyt niistä tavoitteista, joilla Suomi harrastaa kehitysyhteistyötä. Päämääristä todetaan lyhyesti, että kehitysmaissa vallitsevan laajamittaisen köyhyyden vähentäminen on ensimmäisellä sijalla, toisella sijalla yleismaailmallisten ympäristöuhkien torjuminen ja kolmannella — ja puhemies: toteaisin vasta kolmannella — sijalla on yhteiskunnallisen tasaarvon, kansanvallan ja ihmisoikeuksien edistäminen kehitysmaissa.

Kuten voimme tästä kehitysyhteistyökertomuksesta todeta, esimerkiksi Suomi on vuosina 92—96 tukenut Keniaa yli 200 miljoonalla markalla. Olen jo aikaisemminkin eräässä yhteydessä kiinnittänyt huomiota siihen, että Suomi ei ole asettanut demokratian ja ihmisoikeuksien kehittämistä näissä meidän yhteistyömaissamme kovin korkealle sijalle, niin kuin tässä ilmenee, kolmannelle sijalle vasta. Kun esimerkiksi Keniassa pidettiin viimeksi presidentinvaalit, aivan selvästi oli nähtävissä se, että presidentti arap Moi ei paljon demokratiasta välittänyt. Suomi antaa kuitenkin, on antanut jo pitkään tukea tälle maalle. Kyllä minä toivoisin, että kun ulkoasiainvaliokunta käsittelee kehitysyhteistyökertomusta, se hyvin tarkkaan ottaisi esille myöskin sen kysymyksen, minkälaista ihmisoikeuspolitiikkaa, minkälaista demokratiaa näissä meidän yhteistyökumppanimaissamme harrastetaan.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Ainoa asia ja määrärahat, johon lama on vaikuttanut positiivisesti, on nimenomaan kehitysyhteistyö. Meillähän oltiin jo 0,7 prosentissa aikanaan ennen lamaa ja nyt ollaan alle 0,4 prosentin. Tosin pientä huolestuttavaa kasvua näkyy näiden tilastojen mukaan olevan edelleenkin. Minun mielestäni kehitysyhteistyömäärärahat ovat niitä määrärahoja, joita pitäisi tästä nykyisestä reilusti puolittaa, valvoa niiden käyttöä ja kohdistaa ne sellaisiin kohteisiin, joista eniten on hyötyä. Silloin hyöty olisi moninkertainen.

Valitettavasti olen edelleen, niin kuin joka vuosi olen ollut, samaa mieltä, että nämä kehitysyhteistyömäärärahat hyvin pieneltä osalta kohdistuvat tehollisesti ja sellaisiin kohteisiin, joissa niitä tarvitaan.

Haluan esittää, rouva puhemies, erään esimerkin, joka ei sellaisenaan liity kehitysyhteistyömäärärahoihin, mutta on kehitysyhteistyötä kuitenkin. Me katselimme viime syksynä, taisi olla lähempänä vuodenvaihdetta, erään filmin tuolta Itä-Karjalasta Venäjän puolelta, jonne on viime vuosien aikana kymmeniä miljoonia markkoja toimitettu suomalaista apua, valtion, yhteisöjen ja yksityisten keräämää. Kun katseltiin niitä kohteita, yhtään sellaista kohdetta ei löydetty, mistä olisi löydetty juurikaan jälkiä noista määrärahoista. Traktorit, joita sinne oli toimitettu näillä määrärahoilla, löytyivät sittemmin suurten rikkaiden huviloilta lumitraktoreina, mikäli olivat yleensä enää käytössä. Sinne oli toimitettu myöskin karjaa, suomalaista huippukarjaa, kymmeniä lehmiä. Traagista kyllä, kun kameraryhmä oli siellä, viimeisen lehmän talja oli orrella riippumassa. Kaikki oli lyöty rahoiksi ja lihoiksi. Se oli kehitysyhteistyötä tässä mielessä. Kun katsottiin Kostamuksessa rakennusta, joka oli kehitysvaroilla rakennettu, jokin tekninen laitos, se oli ruostunut ja kaatumassa.

Kaikki nämä, niin valtion kuin yksityisten apu siihen suuntaan oli osoittautunut tehottomaksi. Se oli häipynyt johonkin, yleensä rikkaiden taskuun, ja niin käy myöskin yksityisten antamalle avulle. Kun mummot ovat keränneet tavaransa tuolla Tampereen toreilla ja lähteneet pakettiautolla viemään ja kun pääsevät takaisin matkallaan mutkan taakse, karjalaiset tai venäläiset nauravat ja työntävät johonkin roskiin ne villapaidat, joita sinne on tuotu. Ainoaksi hyväksi jää se hyvä mieli, jota on vilpittömästi kunnioitettava suomalaisilla ihmisillä, jotka vieläkin tätä työtä tekevät ja yrittävät Karjalaa auttaa. Suhtautuminen on siellä juuri tällaista samalla tavalla kuin niiden traktorien, lehmäntaljojen ja Kostamuksen hienojen laitteidenkin suhteen.

Nyt sitten mennään varsinaiseen kehitysapuun esimerkiksi Afrikan suunnassa. 90-luvun alkupuolella Tansaniassa erääseen lannoitekaivokseen, kalkkikaivokseen, josta louhittiin lannoitteita, suomalaista kehitysyhteistyömäärärahaa työnnettiin toistasataa miljoonaa markkaa useassa erässä. Mitään hyötyä siitä kaivoksesta ei ollut, vaikka maassa oli huutava pula lannoitteista ja viljasta, jota piti viljellä. Ne rahat menivät johonkin rosvojen taskuun, niin kuin olen sanonut. Muistoksi jäi vain aukko sinne kalkkikivikaivokseen, mistä sitä apulantaa olisi pitänyt louhia.

En muista tämän kaivoksen nimeä. Olen sittemmin tehnyt parikin kirjallista kysymystä siitä asiasta ja ehdottanut toimenpiteitä, kun asiantuntijat sanoivat, että tilanne on muuttunut. Nyt tätä paikkaa voitaisiin kehittää, 4—5 miljoonan markan panostuksella kaivos saataisiin käyttöön ja myös tuottamaan lannoitteita paikalliseen maanviljelykseen. Mutta nyt se ei lähde käyntiin enää millään, vaikka siihen on toistasataa miljoonaa markkaa uhrattu täysin kuin kankkulan kaivoon heittäen.

Tällaista on suomalainen kehitysyhteistyö sen suhteen, mitä on aikaisemmin tapahtunut, ja sitten mitä järki sanoo tänä päivänä, jos voitaisiin jotakin vielä saada sieltä takaisin ja kehityksen kohteeksi.

Samoin Tansaniaan on viety esimerkiksi traktoreita. Henkilö, joka on 20 vuotta siellä ollut, lystikäs kaveri, kertoi hauskan jutun, kuinka ky-

läpäällikkö ajelee traktorilla, kymmenen lasta on siellä kyydissä ja 50 juoksee perässä innoissaan ja nauraen. Ajellaan niin kauan, kunnes traktorista loppuu nafta, syöttöpumppuun tulee ilmaa. Se ei enää toimi ja se jää sitten siihen kylän nurkille eikä kukaan sitä enää käytä. Savanni jää kyntämättä, vilja jää viljelemättä. Eräänä päivänä sitten vain odotellaan, että Hercules-koneet pudottaisivat jauhoja jostakin ylhäältä ihmisten syötäväksi.

Tällä tavalla on tapahtunut monissa eri tapauksissa. Puhutaan, että jossakin niillä suunnilla kansakoulu, jonka suomalaiset ovat rakentaneet, on puuvarastona tänä päivänä. Ei sekään mitään erikoista ole. On kaivettu kaivoja, joista vintan varsi tai naru on katkennut, mutta ei ymmärretä sitä, että laitettaisiin sinne ämpäri uudelleen ja laskettaisiin se ja otettaisiin vettä kaivosta. Se jää sillensä, muutaman kerran nostetaan narua, mutta kun sieltä ei tulekaan ämpäriä, ihmetellään vain, mistä se johtuu. Siihen se vain jää miljoonan maksanut suomalainen kaivo käyttämättä niissä maissa.

Tämä on ehkä hiukan kärjistettyä, ehkä kyynistäkin, mutta hieman, nimenomaan hiukan, (Ed. Saarnio: Hiukan!) — Jos ed. Saarnio oli äänessä, niin jos mennään lukemaan annetut vastaukset Tansanian lannoitekaivokseen, niin kyllä se on juuri niin kuin sanoin. Yli 100 miljoonaa markkaa suomalaista rahaa on mennyt täysin tyhjään valvomatta. Missä ne rahat ovat, sitä ei tiedä kukaan. — Minä olen perustellusti hyvin kyyninen näitä kehitysyhteistyömäärärahoja kohtaan. Niistä äärettömän pieni osa menee todelliseen tarkoitukseen. Suuri osa menee rosvojen taskuun. Sitäkään vähää rahaa, joka menee todelliseen, hyödylliseen tarkoitukseen ja jolla pannaan pyörät pyörimään jossakin yrityksessä, ei valvota, vaan eräänä päivänä investoinnit jäävät sinne, ruostuneiksi ja käyttämättömiksi aivan kuin Kostamuksen iso torni, jossa on joitakin suomalaisia teknisiä laitteita ja joka ei ole koskaan toiminutkaan, mutta maksoi 11 miljoonaa markkaa.

Olen sitä mieltä, että kun sitä apua on tänä päivänä monenkeskistä, yhdenkeskistä, humanitääristä, korkotukea ja kaikenlaista tukea, erilaista tukea ja systeemiä, niin jos meillä Suomessa miljardi markkaa laitetaan kehitysyhteistyöhön, se pitäisi tehdä sillä tavalla, että se jaetaan esimerkiksi 20 osaan, kohdistetaan tiettyihin ennalta suunniteltuihin kohteisiin. Kohdistetaan vaikka nyt sitten viljelykseen siellä Tansaniassa, minne viedään traktoreita, ja todella kynnetään savannia, laitetaan apulantatehdas siellä käyntiin, viljellään maata, katsotaan ja koulutetaan niin pitkään, että se varmasti pyörii, että he saavat innostuksen ja taidon siihen työhön. Ei se ole vain hetken hötkähdystä. Se ei mitään auta. Sen jälkeen vielä vuosittain seurataan, että meidän rahoillamme aikaansaatu viljelystoiminta tai mikä toiminta nyt sitten hyvänsä todella toimii vielä kymmenenkin vuoden päästä. Silloin meidän rahamme ovat menneet hyvään tarkoitukseen.

Minä hyväksyn joka markan siitä miljardista markasta, joka meiltä menee, kunhan se menee sillä tavalla, että vielä kymmenen vuoden perästä, kun mennään katsomaan, se vanha traktori hiukan öljyisenä, mutta huollettuna pyörii siellä pellolla ja että siellä tehdään sitä tarkoitusta, mitä niillä rahoilla on tarkoitettu.

Mutta en hyväksy tätä systeemiä, jossa hienosti vaan puhutaan ja puhutaan ja lähetetään miljardi toisensa perään Afrikkaan, Etelä-Amerikkaan ja muualle ihan tyhjää rahaa. Paljon parempi olisi, että se raha käytettäisiin täällä kotimaassa johonkin muuhun tarkoitukseen, koska kehitysrahoista joutuu pitkän aikavälin hyödylliseen kehitykseen korkeintaan 5—10 prosenttia, ei sitäkään.

Ed. Pykäläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ilmeisesti tässä täytyy jälleen kerran sanoa, että ei pitäisi provosoitua, enkä itse asiassa provosoidukaan, vaan otan tämän erityisopettajan asenteen, että jankuttamisesta muisti täyttyy. Haluan kertoa ed. Aittoniemelle, että meidän on ehkä erittäin tärkeä ja korkea aika tarkastella meidän omia lähtökohtiamme kehitysyhteistyölle: mistä arvopohjasta, mistä kulttuuritaustasta olemme rakentaneet kehitysyhteistyön. Mitä herkemmällä korvalla me kuuntelemme näitä muita kulttuureita ja teemme yhteistyötä ja lähdemme tähän niin sanottuun osallistavaan yhteistyöhön, niin ehkä ei käy niin kuin ed. Aittoniemi tässä maalaili piruja seinälle, miten siellä mukamas kehitysyhteistyössä käy.

Näitä joitakin murheellisia esimerkkejä valitettavasti on, mutta useimmat niistä johtuvat siitä, että me emme ole ymmärtäneet sitä kulttuuria, mihin me olemme menneet sitä niin sanottua kehitystä viemään. Näin ollen näitä tällaisia tapauksia on sattunut.

Ed. Kemppainen: Rouva puhemies! Valitettavasti kovin aktiivinen ei tämä keskustelu ainakaan vielä ole. Toivottavasti se vielä virkis-

tyy. Sitten kun kertomus valiokuntakierroksen käy, varmaan saamme lisäainesta.

Nimittäin ei keskustelu aiheetonta ole. Ed. Aittoniemen aloitus oli aika haastava. Tietysti kehitysyhteistyön harjoittamiseen voi suhtautua kriittisesti, kyynisesti, pessimistisesti, kielteisesti tai optimistisesti, mutta siitä me emme kyllä pääse mihinkään, että me hyvinvoivana valtiona olemme ainakin johonkin asti velvollisia omaa kokemustamme, hyvinvointiamme ja apuamme antamaan.

Kyllä lähtökohta on selvästi positiivinen. Kehitysmaiden auttaminen suomalaisessa tasa-arvoajattelussa on ehkä lähtenyt lähetystyöstä ja katastrofiavusta, jossa humaanit tarkoitukset ovat olleet ensimmäiset, ja sitten on nähty, että yhteistyötä pitää laajentaa.

Minusta kriittiset puheenvuorot ovat hyödyllisiä. Enemmistö niistä keskittyy aikaan, kun kehitysyhteistyötä harjoitettiin vähän eri tavalla kuin tällä hetkellä. Silloin oli kasvua myös täällä ja aika lailla itsetarkoituksena nähtiin kehitysyhteistyömäärärahojen prosentuaalinen kohottaminen tiettyihin määriin, ja 0,7 olikin silloin se, mitä melkoisella yhteisymmärryksellä tavoiteltiin. Emme olleet ihan sitä saavuttaneet, kun jo puolueet pistivät kilpalaulannan siitä, pitääkö prosentin olla 1,0 vai 1,2. Jos sillä tiellä olisi jatkettu, ei varmaankaan olisi päästy tarkempaan arviointiin, mitä tehoa saavutetaan. Tavallaan tässä lamassa ja tarpeessa arvioida kriittisesti ja myös leikata näitä rahoja on ollut aika lailla opetusta ja sillä tavalla myös, että rahoja on käytetty kustannustehokkaammin ja tarkoituksenmukaisemmin.

Siihen aikaan ed. Aittoniemen esille ottamia asioita voitaisiin luetella vielä enemmänkin: traktoritehdas Tansaniaan; veneet, jotka oli tarkoitettu makeaan veteen, vietiin suolaiseen, ja sinne ne heti ruostuivat. Kyllä näitä epäonnistumisia on, ja niistä pitää ottaa opiksi, mutta eivät ne meidän velvoitettamme yhteistyöhön maailman hädän lieventämiseksi kuitenkaan vähennä.

Itse asiassa nyt kun on tullut niukkuutta, tarkoituksenmukaisuutta on pystytty myös parantamaan. Evaluointia, arviointia, miten rahoja tulisi kustannustehokkaammin ja tarkoituksenmukaisemmin käyttää, on parannettu. Siitä huolimatta epäonnistumisia voi tulla edelleenkin. Eivät kulttuuritaustojen erot, jos mennään vieraaseen maahan ja erilaisiin koulutuksiin, vieläkään sitä riskiä poista, että ajattelutavat eivät kohtaa.

Ed. Elon puheenvuorossa oli tämä toinen asia, kehitysyhteistyön ehdollistaminen, eli jos me yhteistyötä teemme ja satsaamme omia rahojamme, voimmeko me panna tiettyjä ehtoja. Tässä keskustelussahan ovat tulleet esille ihmisoikeudet, sukupuolten tasa-arvo, köyhyyden lieventäminen, sotilasmenojen suhde kehitysyhteistyöhön, yhteisten tavoitteiden hakeminen. On varmasti hyvä, että tällainen vuoropuhelu käydään, mutta jonkin verran ongelmallista se on, jos se on toteutettu kirjaimellisesti ja sillä tavalla, että se on kerrasta poikki, jos erimielisyyksiä tässä esiintyy.

Ehkä niin sanotussa virallisessa kehitysyhteistyössä tämä voisikin olla ehto mutta silloin kun kehitysyhteistyötä ovat tekemässä kansalaisjärjestöt, jotka eivät edes Suomesta lähtiessään edusta hallitusta, saati että siellä vastapuolella olevat olisivat vastuussa hallituksensa tekemisistä, aika vaikea on ehdollistamista toteuttaa. Päinvastoin voisi ajatella, että on positiivinenkin puoli siinä, että ollaan paikalla, katsotaan, mitä siellä tapahtuu, saamme tietoja myös muuta kautta kuin varsinaisesti hallitusten kautta.

Ed. Aittoniemen puheenvuorossa oli myös itäyhteistyö ja kriittinen suhtautuminen siihen. Tämä menee tietysti pikkuisen ohi tämän kertomuksen, koska me emme ole voineet lukea lähialueyhteistyötä tai itäyhteistyömenoja kehitysyhteistyöhön. Sinällään siihen saattaisi olla tarvis ainakin silloin, kun mennään sellaisille alueille ja sellaisiin toimintatapoihin, joissa ollaan nimenomaan sellaisten väestöryhmien kanssa tekemisissä, jotka varmasti kehitysmittareilla tutkien edustavat kehitysmaiden tasoista elintasoa.

Esimerkiksi Pohjois-Venäjällä on alueita ja väestönosia, jotka varmasti täyttäisivät kehitysyhteistyön kriteerit, ja heillä tämmöinen tarve on.

Nämähän ovat Pohjois-Venäjällä suomalaisugrilaisia kansoja, ja uskoisin, että tässä voisi olla jonkun sortin avauksen paikka. Voisimme hyvin minun mielestäni, tietysti kustannustehokkaasti ja hyvin valvottuna ja hyvin suunniteltuna, tätä yhteistyötä tehdä. Tähän mennessä me olemme käyttäneet niin sanottuun sukukansaohjelmaan 2—3 miljoonaa vuodessa. Siihen ei edes ed. Aittoniemen kritiikki yllä. Siinä on nimenomaan kulttuurin, oppimateriaaliin, kielenopetukseen ja yhteyksienpitoon käytettäviä rahoja. Minun mielestäni, kun on katsonut, miten se raha käytetään, se varmasti kestää samanlaisen kustannustehokkuuskriteerin kuin mikä tahansa suomalainen hallinto.

Minusta tässä voisi olla laajentamisen paikka, esimerkiksi enemmän ainakin pienimuotoiseen

elinkeinoelämän tukeen tai vaikkapa pienimuotoiseen rakennuskulttuurin elvyttämiseen ja ylläpitämiseen. (Ed. Rinne: Suomensukuiset tekevät töitä!) — Yleensä on ollut sellainen tilanne, että työllä on opittu selviämään, ja kun vaikeissa olosuhteissa on eletty, ei ole pystytty tulemaan toimeen, jos ei ole tehty töitä. Mutta kyllä 80-vuotinen historia yhdenlaisessa järjestelmässä on tietysti tehnyt siihen vammoja. Mutta jotta siellä yleensä nykyisin pystytään tulemaan toimeen, se vaatii työntekoa, ja uskon, että siellä voisi olla maaperää yhteistyölle, jota voisi vaikka rinnastaa kehitysyhteistyöhön.

Minkälaisia tavoitteita meillä pitäisi olla tällä määrärahalla tehtävässä kehitysyhteistyössä, kun tuskin ylitämme nyt 0,3 prosentin osuutta bruttokansantuotteesta? Meillähän on vaikeuksia pitää edes bruttokansantuoteprosentti ennallaan. Kun budjetti kasvaa, siihen ei päästä. Tämän vuoden budjettiinhan nimellisesti lisättiin pieni määräraha, oliko se 25 miljoonaa markkaa lisää kehitysyhteistyöhön. En ole kyllä ollenkaan varma, riittääkö se vielä siihen, että se budjettiprosenttia parantaa. Mutta minusta enemmän kuin sen prosentin parantaminen merkitsee se, että me kuitenkin ilmaisemme tahdon ja sen, että me käytämme tätä rahaa.

Ehkä yksityiskohtia, toivon mukaan, valiokuntakäsittelyssä tulee enemmänkin esille.

Yksi hälyttävä asia mielestäni on se, kun näitä määrärahoja on rutkasti vähennetty ja suomalaisten mahdollisuudet osallistua kehitysyhteistyöhön ovat vähentyneet, että samalla meillä kyllä sen kovan asiantuntemuksen käyttömahdollisuudet vähenevät. Esimerkiksi nyt kun meillä vähitellen olisi mahdollisuus päästä EU:n kehitysyhteistyöhön mukaan, meiltä on häviämässä asiantuntemus ja valmiudet olla näissä projekteissa mukana. Toivoisin, että tämä asia erittäin painokkaasti otetaan huomioon nyt, kun asia valiokuntakäsittelyssä tulee olemaan.

Me voimme kohtalaisen hyvällä omallatunnolla arvioida, että pohjoismainen tapa tehdä kehitysyhteistyötä ei ensinnäkään ole ollut täysin ehdollistava tähänkään asti. Se on ollut vähemmän ehtoja antavaa, se on ollut enemmän paikallisten tavoitteiden mukaista, enemmän yhteistyössä. Se ei ole jatkanut esimerkiksi siirtomaaperinnettä ja sillä asenteella tehtävää kehitysyhteistyötä, jota me joidenkin suurten maiden näemme tekevän. Sen vuoksi uskon, että suomalaisella kehitysyhteistyötavalla, pohjoismaiseen tasa-arvoon ja osallistumiseen ohjaavalla tavalla olisi annettavaa kyllä EU-kehitysyhteistyöohjelmiin.

Kaiken kaikkiaan, rouva puhemies, toivon, että tämä kertomus saa aktiivisemman käsittelyn kuin tämä alku osoittaa. Tämä keskusteluajankohta hieman häiritsee. Koska eurokeskustelu venyi ja tämä jäi normaalista ajankohdasta pois, luulen, että monille, jotka ainakin aikoivat pitää puheenvuoroja, tämä ajankohta tuli vähän yllätyksenä.

Kauppa- ja teollisuusministeri K a l l i o m ä k i : Puhemies! Sen verran ehkä oikaisen, että kehitysyhteistyömäärärahathan eivät ole vähenevällä uralla. Bruttokansantuoteosuus saattaa olla, mutta kun bkt viime vuonnakin kasvoi 5,9 prosenttia, niin sehän tarkoittaa sitä, että volyymitasolla kuitenkin olemme lievässä kasvussa, mikä sinänsä tietysti on positiivinen asia. Mutta niin kuin totesin, kansainvälinen käytäntö, menettely, johon olemme sitoutuneet, eli bkt-osuus prosentteina saattaa kyllä ollakin lievästi vielä laskevalla uralla.

Ed. M a r k k u l a - K i v i s i l t a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kemppainen puhui lähialueyhteistyöstä. Vaikka se ei ihan suoraan tähän kehitysyhteistyöraporttiin kuulukaan, niin jos puhemies sallii, sen verran olisin siihen halunnut puuttua, että olen itse hieman hämmästellyt sitä, kun keskustelemme lähialueyhteistyörahoista, että aika iso osa varoista itse asiassa ei tule varsinaisesti aivan Suomen lähialueille, Karjalaan ja tälle seudulle, vaan rahaa menee Ukrainaan, Valko-Venäjälle, aika kauas itse asiassa, vaikka suomalaisista lähialueista puhutaan.

Itse olisinkin toivonut, että jatkossa näitä rahoja paljon voimallisemmin voidaan suunnata todella Suomen rajojen lähialueille Karjalaan. Vaikka siellä ei koko väestö suinkaan ole suomensukuista, vaan muualta siirrettyä, siitä huolimatta siellä tehty työ monelta osalta edesauttaisi sen alueen kehittymistä, joka Venäjän muussa kehityksessä on kovin kovin lapsipuolen asemassa.

Myös kun viime aikoina on paljon puhuttu esimerkiksi inkeriläisten paluumuuttajien jatkuvasti kasvavista jonoista esimerkiksi vanhusten palvelutalohankkeissa ja muissa, on voitu nähdä, että suhteessa kovin pienellä panostuksella on voitu auttaa siellä olevia ja sitä kautta vähentää myös painetta muuttaa paluumuuttajana Suomeen. Tietysti myös nimenomaan vanhusten

kannalta olisi ehkä inhimillisempää, että kuitenkin kotiseudullaan he voisivat viimeisiä vuosiaan ja vuosikymmeniään viettää eikä tarvitsisi muuttaa täysin vieraaseen maahan.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Pykäläisen puheenvuoro oli yllättävän säyseä. Jos kääntää hänen hieman hienostuneet sanakäänteensä ja sivistyssanansa Pirkanmaan kielelle, hän oli jopa myönteinen minun näkemykselleni omasta mielestäni ja varmaan monen muunkin mielestä. Hän näki ongelmat, mutta hän ei mene ehkä niin syvällisesti niihin kuin itse menen.

Kyllä Karjalan kysymys on tyypillinen esimerkki siitä aivan lähellä ja selkeänä kuvana. Kehitysyhteistyö on samanlaista kuin muuallakin. Kun täällä joku puhui, että siellä suomensukuiset kansat tekevät työtä, kyllä ovat samanlaisia siellä suomensukuisetkin. (Ed. Rinteen välihuuto) — Ei mitään ed. Rinne. — Siinä elokuvassa nähtiin juuri, mitä he tekevät. Suomensukuisen viljelijän orressa riippui nahka siitä lehmästä, joka oli tuotu kehitysapuna täältä.

He alkavat pikkuhiljaa olla näiden suomalaisten hölmöjen ruokittavana täällä, inkeriläisten muodossa ja kaikki sieltä, eihän siellä paljon enää olekaan näitä suomensukuisia kansoja. Koivisto-ilmiö on vaikuttanut tämän, sieltä tulee kaikenlaista porukkaa.

Ed. K e m p p a i n e n (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ei tietenkään meidän pidä lähialueyhteistyössä keskittyä pelkästään omiin kielisukulaisiimme; kovin läheisiltähän nämä yhteydet eivät tunnu, kun ne ovat olleet 80 vuotta, ehkä pidemmänkin ajan, katkenneina.

Mutta lähialueyhteistyörahojen käytössä on kyllä selvä ongelma, kun tämän otsikon alla on ihan muita rahoja. Siihen on liitetty nämä vanhat Keski- ja Itä-Eurooppa-yhteistyörahat ja lähialueyhteistyörahat. Kun näitä arvioidaan, siellä on Balatonjärven hankkeita ja sitten Pohjoisen jäämeren hankkeita. Ehkä tässä on terminologinen virhe myös.

Mutta olen samaa mieltä ed. Markkula-Kivisillan kanssa siitä, että kyllä näitä rahoja pitäisi pystyä nimenomaan elinolojen kohentamiseen lähialueillamme käyttämään. Elintasokuilu on kyllä kohtuuton. Siitä seuraa pitkälle menneenä ihan yhteistyöhön, turvallisuuteen, järjestyksenpitoon ja tämän tyyppisiin asioihin liittyviä ongelmia. Minun mielestäni tässä olisi haastetta paljon isompaankin.

Ed. P y k ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! On tietysti mielenkiintoista tämä kulttuurikeskustelu. Täytyy muistaa, että erilaisia kulttuureja täytyy ymmärtää.

Ehkä tässä täytyy todeta, että näin kunnon perussavolaiskarjalaisena sekoituksena kohdallani toteutuu vanha suomalainen sanonta, että vastuu siirtyy kuulijalle, jos kerran ed. Aittoniemi päätyi tällaiseen tulkintaan puheistani. Mutta toivotaan, että yhteistyössä tässä vuosien varrella myös hänen asenteensa saadaan muutetuksi.

Toistan edelleen, että kehitysyhteistyö on nimenomaan yhteistyötä. Se tarkoittaa vuoropuhelua, vuorovaikutusta, pitkäjänteisyyttä, ja jos me puhumme ehdollistamisesta, myös meillä yhteistyökumppanina on velvollisuus seurata, evaluoida ja olla riittävän pitkään prosessissa mukana, niin että ihmiset oppivat uudenlaisia tapoja, jos kerran yhteisesti on sovittu, että uusia tapoja täytyy opetella.

Ed. K e k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Jatkoksi keskusteluun: Olisin kyllä aika varovainen yhdistämään lähialueyhteistyötä ja perinteistä kehitysyhteistyötä. Ne ovat eri asioita, ne ovat kerta kaikkiaan eri asioita. Keskustelu on jo paljastanut sen, että kyseessä on käsitteellinen sekamelska, jos nämä kaksi asiaa sotketaan toisiinsa.

Ed. Kemppainen puuttui sillä lailla tärkeään asiaan, että näiden vuosien aikana, jolloin olemme olleet mukana kehitysyhteistyössä, meille on kerääntynyt tavaton määrä tietotaitoa, ihan todellista ammattitaitoa. Olisi sääli ja suru, jos se ammattitaito ja ne valmiudet jäisivät käyttämättä. Jos se ilmapiiri kovin pitkälti jatkuu, jossa kehitysyhteistyötä kovin kourin kohdellaan, niin tässä voi käydä niin, että se pääoma, jonka olemme hankkineet, jää käytöttä, ja se olisi surullista siinäkin mielessä, että EU:n kautta sille pitäisi olla aivan erinomaisia edellytyksiä, jos me vain täältä annamme myönteiset signaalit, että olemme asiassa mukana.

Arvoisa rouva puhemies! Kun tämä on varsinainen puheenvuoro, niin haluan muistuttaa vain siitä, että se periaatepäätös, minkä valtioneuvosto on tehnyt kehitysyhteistyöstä, perustuu selvitysmiehen, kansanedustaja Pertti Paasion erittäin ansiokkaaseen työhön, erittäin ansiokkaaseen raportointiin, joka on tullut valtioneuvoston tasoiseksi periaatepäätökseksi ja semmoisenaan aivan kelvolliseksi.

Ed. V ä i s t ö : Arvoisa puhemies! Mielestäni kehitysalueyhteistyö on tärkeää ja on tärkeää,

että olemme siinä mukana. Kohdentamista ja tuloksia pitää seurata. Elinolojen parantamisen ja elinkeinojen kehittämisen on tietysti oltava etusijalla. Mielestäni esimerkiksi puhtaan veden projekteista on saatu varsin hyviä tuloksia. Kaikkinensa on siis tärkeää auttaa ihmisiä auttamaan itseään, ja tietysti kulttuurierot on syytä ottaa huomioon.

Ehkä koko kehitysyhteistyön punnintaa, kriittisyyttä ja valvontaa erityisesti juuri väärinkäytösten välttämiseksi pitäisi edelleen tehostaa.

Mitä tulee erillään olevaan lähialueyhteistyöhön, niin siellä minusta on saatu parhaimpia tuloksia, kun on varmistettu avun perille meno varsin vähällä rahalla. Tässä mielessä myönteisimpiä on, kuten jo tuli esiin, vanhusten avohoitopalvelujen edistäminen. Näin on tapahtunut muun muassa Sortavalassa, jossa suomalaisten avustamana on kunnostettu vanhoja puutaloja päivähoitokeskuksiksi. Sinne on viety Suomesta osaamista, vähän taloudellista panosta ja myös toimintamalli Keski-Karjalan alueelta. Minusta tämä osoittaa, että pienellä taloudellisella panostuksella saadaan paljon hyvää aikaan, ja sitä kyllä lähialueillakin tarvitaan.

Ed. M y l l y n i e m i : Arvoisa puhemies! Kehitysyhteistyötä todellakin tarvitaan ja ihan kohtuullisesti Suomi siihen oman osansa laittaa, mutta kyllä varmasti valvontaa pitäisi huomattavasti lisätä.

Palaan vanhaan asiaan siitä, miksi emme kehitysyhteistyönä voi entistä enemmän viedä ruokaapua. Joku sanoi, ettei valmista ruokaa saisi viedä, vaan neuvontaa ja työtapojen opettamista, mutta maailmassa on kymmeniä miljoonia, satoja miljoonia ihmisiä, jotka näkevät nälkää ja kuolevat. Ei Suomen ruoka-apu vielä ole sellainen, joka opettaisi liian huonoille tavoille.

Ruoan hinta voitaisiin myös arvioida aivan eri tavalla kuin tällä hetkellä, kun nyt jonkin verran ruoka-apua viedään. En nyt muista, minkä verran, mutta on se kymmenissä miljoonissa kuitenkin. Se pitäisi hinnoitella ihan rehellisesti siten, mitä se tulee Suomessa tuotettuna maksamaan, eikä minkään maailmanmarkkinahinnan mukaisesti. Jos meillä jokin tuote maksaa tuotettaessa 30 markkaa kilo, niin merkittäköön se 30 markkaa per kilo meille myös hyväksi kehitysyhteistyössä eikä 4—5 markkaa maailmanmarkkinahinnan mukaisesti. Saman ruokatarvikkeen vie jokin Ranska, Amerikka, ja ne pystyvät tuottamaan sen 3—4 markkaan, mutta emme me. Miksi ruoan suhteen on erilainen hinnoittelu? Jos viemme Suomesta ambulanssin, niin sen hinnaksi laitetaan täysi hinta kehitysyhteistyössä. Jos viemme rautakankia, niin ei hinta ole Kiinan tai Romanian rautakangen hinta, vaan se on juuri se 150 markkaa. Miksi ruoassa pitää käyttää maailmanmarkkinahintaa, sitä minä en ymmärrä. Tällä konstilla saisimme prosentin kymmenyksiä hiljalleen nostettua.

Itse pääsin valtiontilintarkastajana yhdessä kehitysyhteistyökohteessa Nicaraguassa käymään. En viitsi yksityiskohtia mainita, vaikka kohde meidän kertomuksessamme viime vuodelta olikin. Nicaraguassakin on yksi Suomesta viety tehdaslaitos ja kyllä se hyvin onnettomissa käsissä on. Jos ei siellä olisi suomalaista valvontaa koko ajan paikan päällä, niin toiminta loppuisi kokonaan. Siinä mielessä toivomisen varaa monessa tapauksessa olisi. Tämä oli nyt vain yksittäinen tapaus enkä tietenkään voi yleistää, mitä muualla tapahtuu. Mutta uskoisin aika lailla, että näissä asioissa todellakin Suomi voisi valvontaa tarkentaa, ettei anneta sataa miljoonaa eikä käydä katsomassa, mitä sille tapahtuu.

Ed. S a a r i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Minäkin yhdyn niihin mielipiteisiin, jotka suhtautuvat myönteisesti siihen, että kehitysyhteistyöhön osoitetaan määrärahoja. Olen myös hyvilläni siitä, että huolimatta siitä, että tähän tarkoitukseen myöntämämme määrärahat ovat sekä suhteellisesti että absoluuttisesti olleet laskevalla käyrällä, niin kun olemme saaneet palautetta kehitysyhteistyökohteista, siellä ei kuitenkaan hätä ole kasvanut samassa suhteessa. Meille on kerrottu, että suurin piirtein kaikki projektit on pystytty hoitamaan. Siellä ovat hinta — laatu-suhteet parantuneet, on opittu suuntaamaan varoja entistä paremmin ja entistä tehokkaammin. Eräällä tavalla lama on tässä mielessä tuonut näihinkin asioihin tehokkuutta.

Ne meistä, jotka ovat päässeet katsomaan itse paikalla, minkälaisissa olosuhteissa siellä työskennellään ja mihin apu kohdistuu, eivät varmaankaan voi olla kylmiä ja tunteettomia näitä asioita kohtaan. Kyllä meidän täytyy elintasovaltiona olla mukana niissä talkoissa, joissa ovat muutkin maailman elintasovaltiot. Joudumme aika outoon valoon monissa kansainvälisissä tilaisuuksissa, jos me profiloidumme jollakin lailla vapaamatkustajiksi näissä asioissa. Ei Suomella ole siihen tarvetta eikä Suomella ole siihen edes varaa. Kyllä meidän pitää omalla suhteellisella osuudellamme olla siellä mukana jatkossa.

Laatupuoleen on syytä kiinnittää kovasti huo-

miota. Minä uskon niihin oppeihin, jotka lähtevät aivan tyvestä puuhun eli investoimalla kansalaisten koulutukseen, kunnallistekniikkaan, ihan elämän perusasioihin. Siinä on varmaan aikanaan tehty virheitä, että on viety liian vaikeaselkoista teknologiaa niihin kohteisiin. Niistä on tullut huonoa palautetta ja on ehkä kohtuuttomasti leimattu koko kehitysyhteistyötä sillä perusteella.

Aivan lopuksi, arvoisa rouva puhemies, kyse on myös suomalaisesta työllisyydestä. Minuun ovat olleet yhteydessä esimerkiksi suomalaiset konsultit. Heille nämä kohteet tarjoavat hyvin paljon työtä ja heitä tarvitaan siellä. He ovat huolissaan siitä, että jos Suomi vähentää panostaan, niin suomalaisten konsulttien työllisyystilanne heikkenee. Oltakoon konsulteista mitä mieltä tahansa, niin näissä asioissa ainakin konsulteilla on kyse leivästä.

Päätän puheenvuoroni siihen, että ennen kaikkea näen, että kyse on hyvin laaja-alaisesti Suomi-kuvasta, minkälaisen kuvan haluamme itsestämme antaa paitsi elintasovaltioille, myös kehitysyhteistyön kohdemaille.

Ed. P y k ä l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Kekkonen otti esille erittäin tärkeän asian, suomalaisen kehitysyhteistyöosaamisen, jossa on riskinsä. Tällä hetkellä, kun ulkoministeriön hallinnonuudistusprosessi on menossa, on olemassa se vaara, että todella meidän kehitysyhteistyöosaamisemme katoaa uudistusprosessin myötä. Toivon, että me myös tässä talossa olemme aktiivisia ja seuraamme sitä sen verran, että ei heitetä lasta pesuveden mukana. Se vaikuttaa suoraan muun muassa siihen, että se voi vaikeuttaa meidän konsulttiemme, kuten ed. Saarinen mainitsi, ja muiden kehitysyhteistyöosaajien pääsyä muun muassa EU-markkinoille. Tällä hetkellä, koska me olemme EU:n jäsen, olisi erittäin tärkeää, että tämä pitkä suomalainen korkeatasoinen kehitysyhteistyöosaaminen jatkuisi ja säilyisi niin, että se ei hallinnollisissa muutosprosesseissa katoa.

Ed. Myllyniemelle haluaisin sen verran sanoa, että hän ilmeisesti hieman nyt sekoittaa puuroja ja vellejä. Humanitaarinen apu, ruoan vienti jonnekin, on ihan eri asia kuin kehitysyhteistyö, ja kehitysyhteistyössä pätee edelleen se vanha sanonta, että älä tuo minulle kaloja, vaan opeta minut kalastamaan.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Minä tiedän varsin hyvin, että kun käyttää sellaista kieltä ja puhuu niin kuin minä, niin päälle laskeutuu sivistymättömyyden leima, mutta ei sillä ole mitään väliä. Minun päälläni on aina ollut sivistymättömyyden leima. Siinä mielessä olen oikea mies puhumaan näistä asioista.

Puhutaan, että tuloksia pitää seurata 20 vuotta ja ne 11 vuotta, mitä olen ollut tässä talossa on jauhettu samaa asiaa: kestävää kehitystä ja strategiaa ja kaikkea tämmöisiä, ja on konsultteja. Mitä ne konsultit siellä tekevät yleensä, (Ed. Kekkonen: Työtä!) kun eivät mitään seuraa, vaan kaikki menee pieleen?

Muun muassa puhtaitten vesien projekti. Ottakaapa selvää, kuinka monessa on onnistuttu ja kuinka monessa pahasti epäonnistuttu. Ottakaapa selvää, niin puhutaan sitten vasta.

Mitä tulee Karjala-kysymykseen, minä otin aikanani puheenvuorossani Karjala-kysymyksen esille sikäli, että se on lähellä oleva identtinen esimerkki siitä, mitä on tapahtunut, vaikka sinne ei ole varsinaisia kehitystyömäärärahoja mennyt. Aivan samalla tavalla on tapahtunut kaukana muualla, mutta meidän havaintomme eivät riitä sinne sillä tavalla. Mutta kun jokin MOT-toimitus käy Karjalassa tekemässä ohjelman ja haastattelee suomalaisia viranomaisia, niin se nähdään. Karjalassa ei ole onnistuttu missään asiassa, ei missään asiassa. Kaikki on mennyt pieleen. Rahat ovat menneet kuin kankkulan kaivoon ja ne, mitä on sinne annettu, ovat menneet yleensä herrojen huviloille. Tästä on kysymys, ed. Kekkonen, valitettavasti. Näin minä tämän asian sivistymättömyydessäni näen.

P u h e m i e s : Käsiteltävänä todella on Suomen kehitysyhteistyötä koskeva kertomus!

Ed. R y h ä n e n : Arvoisa puhemies! Minäkin muutaman havainnon vanhan elämäni ajalta tuon tähän keskusteluun. Yhdyn ed. Kekkoseen siinä, että silloisen kansanedustajan Pertti Paasion raportti oli ja on edelleenkin hyvin ansiokas. Se tuo probleemat minusta asiallisella ja realistisella tavalla esille. Valitettavaa vain on edelleenkin se, että tuon raportin suositukset, joista monet ovat varsin teräviäkin, eivät edelleenkään näytä toteutuvan. Edelleen kehitysyhteistyön käytännön hoitamisessa on vakavia puutteita ja ongelmia. Projektit eivät toteudu riittävän tehokkaasti ja valvonta on vajavaista. Monet projektit jäävät ikään kuin kesken, ja etabloitumisessa silloin, kun meidän ihmiset lähtevät pois ja hankkeet jäävät paikallisten ihmisten hoteille, tapahtuu pahojakin viestikapulan putoamisia.

Edelleen toteaisin, että vaikka jatkuvasti on voitu osoittaa, että kehitysyhteistyötä tekevät järjestöt tekevät hyvinkin juuriin käypää ansiokasta työtä vähillä rahoilla, niin näitä järjestöjä ei edelleenkään käytetä riittävässä määrin hyväksi. Korostaisin erityisesti järjestöjen osalta sitä, että järjestöissä monet ihmiset eri puolilla maata tekevät hyvin pyyteetöntä ja ansiokasta työtä ja koettavat kaikin keinoin omaa rahoitusosuuttaan hoitaa. Uskoisin, että järjestöjen työllä on myös kehitysyhteistyötä edistävä merkitys kansakunnan keskuudessa. Ne luovat myönteistä mielikuvaa ja asennetta kansamme keskuuteen koko kehitysyhteistyöstä. Näin ollen ne nimenomaan levittävät kehitysyhteistyön päämäärien hartioita hyvin arvokkaalla tavalla. Järjestöjen käyttämiseen kehitysyhteistyörahojen ohjaamisessa tulisi edelleenkin panostaa ja nimenomaan niille antaa huomattavasti suurempi kakku tulevaisuudessa toteutettavaksi.

Edelleen, jos puhutaan virallisen kehitysyhteistyön toteuttamisesta ja sen hallinnoinnista, niin paikalliset asukkaat arvostelevat voimakkaasti kehitysyhteistyöviranomaisten toimintaa ja elämistä. Nämä alkuasukkaitten mielestä asuvat ja elävät esimerkiksi kokonaan toisessa maailmassa, asuvat kuin ruhtinaat, heidän tulotasonsa on satakertainen paikallisiin ihmisiin verrattuna ja tällä tavalla heidän puheensa tulee yläviistosta. He eivät kykene kävelemään vierellä, joka juuri opetus-, kasvatus- ja ohjaustyön kannalta olisi äärettömän tärkeätä ja sanon välttämätöntä. Tässä suhteessa on tallattu kyllä hyviäkin polkuja osviitaksi. Niitä ovat tallanneet erityisesti lähetystyöntekijät jo yli sadan vuoden ajan, ja sanoisin, että tätä työtä tekevät edelleenkin parhaiten järjestöjen pyyteetöntä työtä tekevät ihmiset.

Osaamisen katoamista minä en pelkää, mutta nimenomaan hyvää ja oikeata osaamista tulisi lisätä. Osaaminen kehitysyhteistyöoloissa ei ole korkean teknologian osaamista niinkään, vaan viisasta paikallisiin olosuhteisiin sopeutumista, vierellä kävelemistä. (Ed. Kekkonen: Sitä juuri tarkoitin!) — Olen ymmärtänyt näin. — Korkealta katsovat viisaat ihmiset onnistuvat käytännön työssä noissa poikkeuksellisissa olosuhteissa usein huomattavasti huonommin kuin arkiviisautta ja talonpoikaisjärkeä omaavat ihmiset. Olosuhteet monissakin maissa ovat monellakin tavalla hyvin vaikeat, koska esimerkiksi sellaisina kuin me ymmärrämme demokratian ja järjestäytyneet yhteiskunnalliset olot, niitä avunsaajamaissa ei ole olemassakaan. Niitten hallinto on byrokraattista taikka diktatorimaista ja siellä on monen sorttisia lahjontaongelmia ja ylipäätään sellaisia ongelmia, joita me emme täällä saata edes ymmärtää tai parhaalla mielikuvituksellakaan pysty ajattelemaan, olot ovat niin kokonaan toisenlaisia.

Arvoisa puhemies! Ihan lopuksi pari sanaa sanon lähialuerahojen hallinnoinnista. Jatkuvasti siinä on suurena ongelmana, sanoisin suurimpana ongelmana se, että kaiketi kymmenkunta eri ministeriötä hallinnoi näitä. Sen vuoksi näistä rahoista suuri osa valuu hukkaan turhaan hallinnointiin. Kukaan ei oikeastaan järkevästi ja jämäkästi ohjaa näitten rahojen kohdentamista. Tähän täytyisi saada parannusta.

Ed. K e k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Kyllä suomalaisessa kehitysyhteistyössä tällä hetkellä pieni on kaunista. Kun esimerkiksi ulkoasiainvaliokunnan pikku delegaatio kävi ranskankielisessä Afrikassa joulun jälkeen ja katsoimme niitä vesiprojekteja, joita siellä on tehty, niin kyllä ällistyttävän pienillä rahasummilla, niin pienillä summilla, että sellaisista ei tässä salissa juuri edes puhuta, on pelastettu monta kylää, satoja, kenties tuhansia lapsia. Kun sellaista käy katsomassa ja sellaisen näkee, menee kyllä lopullisesti halu esiintyä sillä tavalla kuin ed. Aittoniemi esiintyy täällä. Toivottavasti minua ei nyt leimata tosikoksi, kun sanon tämän.

Mutta kun näkee sen, mitä ihmisille merkitsee se apu, mitä Suomesta sinne on lähetetty, ja se apu, mitä ne ihmiset ... Tässä ed. Ryhänen puhui kauniilla tavalla vapaaehtoisista kansalaisjärjestöistä. Kyllä lähetystyö, kristillinen lähetystyö, on tehnyt valtavan hyvää työtä eräissä osissa Afrikkaa. Sitä ei missään tapauksessa pidä aliarvioida saati pilkata. Mutta silti, arvoisa rouva puhemies, tohdin sanoa, että kehitysyhteistyö ja kehitysmaasuhteet ovat olennainen osa myös Suomen ulkopolitiikkaa, aivan Suomen virallista ulkopolitiikkaa, sitä, jonka linjoja luodaan muun muassa tässä salissa. Sen kehitysyhteistyön keskeisimmät kanavat ovat siis kahdenvälinen kehitysyhteistyö, kansainväliset järjestöt, kehitysrahoituslaitokset, humanitaarinen apu ja kansalaisjärjestöt.

Ed. P y k ä l ä i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Tässä nimenomaan puhutaan kehitysyhteistyöstä, ja yhteistyöhön tarkoittaa aina vuorovaikutusta, joka perustuu molempien osapuolien herkkyydelle, avoimuudelle ja pitkäjänteisyydelle. Kehitysyhteistyöstä puhuttaessa myös eva-

luaatio on erittäin tärkeä. Sanoin jo aikaisemmassa puheenvuorossani — tämä erityisesti ed. Aittoniemelle — että Suomi on tehnyt useastikin virheitä, monet muutkin maat, EU on tehnyt virheitä ja virhearviointeja, mutta evaluaatio on viime vuosina tullut mukaan kehitysyhteistyöhankkeisiin sekä Suomen toteuttamana että vastaanottajan, yhteistyökumppanimaan toteuttamana, ja hankkeita kaiken aikaa seurataan.

Haluaisin myös muistuttaa edustajia siitä, että yhteistyöstä puhuttaessa meidän ei pitäisi ajatella vain perinteistä lähetysyhteistyötä ja kansalaisjärjestöjen toteuttamaa yhteistyötä tai jotain tämmöistä niin sanottua apua sinne, vaan meidän täytyy myös muistaa vuorovaikutuksen toinen puoli. Meillä on tällä viikolla ollut täällä burundilainen parlamenttivaltuuskunta tutustumassa Suomeen, meidän parlamenttimme toimintaan, meidän eri järjestelmiemme ja byrokratiamme toimintaan. Meillä oli EU- ja kunnallisvaaleissa niin sanotuista kehitysmaista parlamentaarikkoja ja vaalivirkailijoita seuraamassa meidän vaalejamme. Myöskin tämä puoli on erittäin tärkeä kuten myös parlamentin rooli näissä suhteissa ja yhteistyössä.

Ed. E l o : Puhemies! Olen mielenkiinnolla kuunnellut tätä keskustelua ja jäänyt vähän kaipaamaan sitä demokratia- ja ihmisoikeusnäkökulmaa, jota itse peräänkuulutin ensimmäisessä puheenvuorossani.

Haluan todeta vielä kerran, että kehitysyhteistyö on osa meidän virallista ulkopolitiikkaamme, tärkeä osa sitä. Kun me suuntaamme tulevaisuudessa kehitysyhteistyövarojamme, vielä kerran korostan sitä, että meidän pitäisi lähtökohdaksi ottaa hyvin pitkälle ihmisoikeudet ja demokratian toteutuminen. Nimittäin helposti jos varat on vaikka tarkoitettu suunnattavaksi köyhyyden poistamiseen, niin kuin se on nyt meidän ensimmäinen prioriteettimme, saattaa helposti käydä niin, että varat kuitenkin käytetään hirmuhallinnon tukemiseen. Väitän, että esimerkiksi Keniassa on tehty niin ja tehdään jatkuvasti. Siitä huolimatta Suomen valtio jatkaa tätä yhteistyötä.

Sen takia, puhemies, toivoisin, että kun ulkoasiainvaliokunta käsittelee tätä, se tekisi ehdotuksen esimerkiksi siitä, että Suomenkin kehitysyhteistyö ohjataan ihmisoikeuden ja demokratian toteutumisen pohjalta paljon enemmän kuin tähän asti. Esimerkiksi Amerikan ulkoasiainhallinnossa on tällainen Human rights report, luettelo, jossa jokainen maa on luetteloitu sen mukaan, minkälaista demokratia ja ihmisoikeudet ovat siinä maassa. Toivoisin, että Suomessa mentäisiin samaan suuntaan.

Puhemies! Lopuksi toteaisin, että tämä kertomus on vuodelta 1996. Me elämme jo maaliskuuta 1998. Jään paitsi kaipaamaan vähän nopeampaa toimintaa hallituksen puolelta myös sitä, että ministeri Haavisto joskus itse esiintyisi mukana täällä, kun hän on kuitenkin kehitysyhteistyöministeri.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa puhemies! On hyvä, että kerrankin päivänvalon aikaan puhutaan kehitysyhteistyöstä. Monena vuonna se on ollut esillä iltamyöhäisellä, ja silloin väsyneenä ajatukset eivät varmasti ole olleet niin teräviä kuin pitäisi olla, kun tarkastellaan maailman laajuisia kysymyksiä. Yhdyn niihin, jotka katsovat, että meillä on vastuu yli rajojen, niin itään kuin myös vieläkin kauemmaksi, ja meidän tulee tätä vastuuta kantaa järkevästi ja tehokkaasti.

Kehitysyhteistyöstä Suomen valtionhallinnolla, monilla yrityksillä ja kansalaisjärjestöillä on todella pitkä ja mahtava kokemus ja sen mukanaan tuoma erittäin hyvä ammattitaito ja osaaminen. Tätä kokemusta, osaamista ja ammattitaitoa on ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosastolla, joka hallinnoi näitä varoja keskitetysti, määrätietoisesti ja hyvin tänäkin päivänä. Siellä suunnitellaan varsin hyvin ne hankkeet, joihin lähdetään. Hankkeiden ja maiden valinta suoritetaan, ei niitä tietysti voida joka vuosi vaihtaa, mutta valinta suoritetaan kuitenkin tarkan harkinnan, analyysin perusteella niin kansallisesti kuin myös kansainvälisiä kanavia käyttäen. Sitten projektit ja erilaiset hankkeet toteutetaan nykyisin hyvin huolellisesti. Myös jälkivalvonta on välttämätöntä ja, niin kuin ed. Pykäläinen äsken totesi, sitä on kehitetty viime vuosina varsin voimakkaasti. Evaluointi on ollut yksi keskeinen toimintasektori kehitysyhteistyössä jo usean vuoden ajan. Tiedän tämän hyvin omasta kokemuksesta.

Meillä on kyllä sellainen kokonaisuus tällä alalla, että sen soisi olevan maksimaalisessa käytössä. Siellä on motivoitunut väki työssä niin hallinnossa kuin myös suorittavassa portaassa. Heille on tästä annettava vilpitön kiitos, että tätä työtä tehdään vaikeissakin oloissa.

Arvostelu on helppoa. Sitä täällä on voimakkaasti kuultu. Kun parin miljardin markan suuruista summaa hallinnoidaan ja sillä toteutetaan monenlaisia projekteja ja hankkeita kaukana vaikeissa olosuhteissa kuitenkin vain muutamien ihmisten toimesta, varmasti tulee sellaisia tilan-

teita, joissa tulos ei suomalaisen, kotimaisen mittapuun mukaan täytä kaikkia vaatimuksia. Se on inhimillistä, mutta niin on tehty kotimaassakin.

Esimerkiksi taitaa ed. Aittoniemi asua Tampereella sen tunnelin päällä, joka yhdistää Näsijärven Pyhäjärveen, nippu-uittotunnelin, eikä sitä ole koskaan käytetty ilmeisesti yhdenkään nipun uittamiseen. Tällaisia tyhmyyksiä tässäkin maassa on tehty jo vuosikymmenten ajan ja epäonnistuneita hankkeita tehdään tänäkin päivänä. Ei ole ihme, jos tuolta kaukaa kaukomailta löytyy jokin hanke, jossa ei kaikki ole mennyt kohdalleen. Usein, väitän, syynä on myös se, että luonnonolosuhteet muuttuvat. Bangladeshissa jouduttiin lopettamaan kehitysyhteistyö pitkälti sen vuoksi, että tulvat ja luonnonolosuhteet estivät toiminnan järkevän harjoittamisen. Silloin sinne annetaan vain sellaista apua, jota voidaan antaa ihmisten akuuttiin hätään. Mutta pitkäjänteinen, tehokas kehitysyhteistyö on hyvissä käsissä, ja sillä saadaan valtavan paljon hyvää tulosta aikaan tänäkin päivänä.

Täällä on mainittu Pertti Paasion raportti. Itsekin olen siihen tutustunut ja totean, että se on hyvä raportti, asiantuntevasti tehty. Hänellä on ollut hyviä avustajia sitä tekemässä. Kun ymmärrän, että entinen suurlähettiläs David Johansson oli siinä vahvasti mukana, hänhän on ollut nimenomaan Keniassa Suomen suurlähettiläänä aivan tuoreina aikoina, niin vähän hämmästelen sitä kritiikkiä Kenian suhteen, jota ed. Elo niin voimallisesti tässä heitti. Yhdyn siihen osittain, mutta ihmettelen, että hallituksessa ei olisi tietoa tilanteesta ja vain jatkettaisiin niin kuin mitään ei maassa tapahtuisi.

Arvoisa puhemies! Pertti Paasion ansiokas raportti ei tuonut kovinkaan paljon uutta siihen, mitä tehtiin edellisellä hallituskaudella, kun laadittiin Suomen historian kaikkien aikojen ensimmäinen kehitysyhteistyöstrategia, ed. Aittoniemi. Siihen kirjattiin periaatteet, keinot ja tavoitteet. Se oli ensimmäinen laatuaan. Uusi hallitus luonnollisesti halusi näyttää omaa erinomaisuuttaan laadituttamalla uuden raportin, jossa ei paljonkaan ole uutta, mutta vanhat kuviot on pitkälti kirjattu uusiin kansiin. Ja hyvä näin. Asioita on aina syytä viedä eteenpäin.

Näissä periaatteissa, jotka ovat molemmissa raporteissa, strategiassa ja Paasion raportissa, on etuoikeusjärjestys, josta ed. Elo mainitsi. Siinä ihmisoikeudet ja demokratian kehittäminen ovat kolmannella sijalla, mutta ei sitä välttämättä tarvitse lukea niin, että ne olisivat vasta kolmannella sijalla, vaan voidaan lukea myös niin, että ne ovat jo kolmannella sijalla. Suomi iloitsi aika tavalla pronssimitalista jääkiekon olympiakisoissa. Pronssisija on ihan hyvä sija tässä suhteessa. Nyt on vain tärkeää, että ihmisoikeus- ja demokratiakysymykset ovat käytännön toteutuksessa myös korkealla sijalla.

Edellisen hallituksen aikana kerran oli sellainen tilanne, että nimenomaan Keniassa hallitus pani opposition edustajia vankilaan, ja kun tieto meille tuli, samana päivänä ilmoitin, että Suomi pysäyttää kaikkien hankkeiden valmistelun. Näin tehtiin. Se viesti meni ympäri Euroopan ja vaikutti niin, että opposition edustajat vapautettiin varsin nopeasti. En tiedä, minkälaisella herkkyydellä nyt hallitus seuraa näitä asioita.

Toisaalta täytyy muistaa se, että jos me olemme panneet pystyyn Keniassa tai missä tahansa mittavia projekteja, ei niiden keskeyttäminen ole kenenkään edun mukaista, vaan niitä tulee viedä eteenpäin. Silloin poliittinen signaali annetaan uusien, suunnitteluasteella olevien projektien suhteen. Se on viisasta kaikkien osapuolten kannalta, ja sillä on kyllä tehoa ihan varmasti.

Tänä päivänä tietysti me elämme sikäli uudessa tilanteessa, että kehitysyhteistyö on ollut aina osa ulkopolitiikkaa, mutta nyt se on myös osa EU-politiikkaa, ja me olemme suhteessa kolmansiin maihin ulkopolitiikan suhteen joutuneet yhdensuuntaistamaan politiikkamme muiden EU-maiden kanssa. Tässä suhteessa juuri ihmisoikeus- ja demokratiakysymyksissä katseet on syytä nostaa Brysselin suuntaan vahvasti, eli ovatko siellä riittävän vahvassa asemassa ja arvossa ihmisoikeus- ja demokratiakysymykset. Siinä suhteessa ei ehkä ole ihan niin kuin asiat voisivat olla.

Ed. Elo puhui hirmuhallituksesta Keniassa. Ehkä se joiltain osin pitää paikkansa, mutta ei nyt ihan Idi Aminin tai joidenkin muiden tällaisten rinnalle voi vielä tämän päivän Keniaa laskea. Mutta ihmisoikeusrikkomuksiin ja demokratian loukkauksiin, mikäli kehitysmaissa demokratiaa on senkään verran, että voitaisiin sitä edes loukata, on puututtava. Mutta voidaan tietysti aina kysyä, onko se, että arap Moi loukkaa ihmisoikeuksia, peruste rangaista Kenian kansaa jossakin Länsi-Kenian alueella, jossa vesiprojekteja tehdään kansan hyväksi.

Nimittäin väitän kyllä toisin kuin ed. Elo vakuutti, että Suomi ei projekteillaan tue Kenian hirmuhallitusta, jos siellä sellainen on, vaan vie tukensa Kenian kansalle ja edistää sen hyvinvointia ja sitä kautta pyrkii vaikuttamaan myös siihen, että nämä ihmiset, kansalaiset, oppisivat

lukemaan, kehittyisivät ja oppisivat ikään kuin puolustamaan etujaan ja vaatimaan myös demokratiaa siinä maassa. Eli ei kansaa pidä rangaista siitä yksioikoisesti, jos sen johto on virheellisellä tiellä.

Arvoisa puhemies! Vielä sanon sen, että Paasion raportti, josta jo puhuin, sisältää kaksi mallia kehitysyhteistyömäärärahojen lisäämiseksi. Hallitus on vesittänyt molemmat mallit eikä ole pystynyt tekemään minkäänlaisia päätöksiä tältä osin tosiasiassa.

Tänään on mielenkiintoinen päivä, kun hallitus on ensi vuoden budjettikehykset julkistanut, miten se on kehitysyhteistyöhön osoittamassa varoja. Edellinen tasavallan presidentti mainitsi kerran joskus tämän vuosikymmenen alussa, että sellainen valtio, jonka vaihtotase on alijäämäinen ja joka velkaantuu, ei voi antaa vastikkeetta rahaa ulkomaille. Tänä päivänä Suomen vaihtotase on tavattoman vahvasti ylijäämäinen ja myös velkaongelma on aivan toisenlaisessa tilanteessa kuin oli muutama vuosi sitten. Nyt Suomen valtiolla olisi varaa ja mahdollisuus jo kääntää kehitysyhteistyömäärärahat kasvavaan suuntaan, mutta kun bruttokansantuote nyt voimakkaasti kasvaa, pelkään, että 0,3 prosentin raja jää ylittämättä tämän hallituksen aikana, eli kehitysyhteistyömäärärahat suhteessa alenevat voimakkaasti näinä vuosina.

Ed. K e k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Esittäisin minäkin saman kysymyksen kuin edellä teki ed. Kankaanniemi: Pitääkö hyvinvoivien suomalaisten rangaista afrikkalaista köyhää sen lisäksi, että häntä rankaisee jo joku paikallinen diktaattori? Minusta ajatus on mahdoton.

Mutta totta kai, aivan niin kuin ed. Elo on sanonut, demokratian ja ihmisoikeuksien täytyy olla aivan keskeisiä kriteereitä silloin, kun me ratkomme näitä asioita, mutta jotta me pääsisimme sille tielle, että pystyisimme näkemään demokratiaa ja ihmisoikeuksia kunnioitettavan noissa maissa, se vaatii kehitysyhteistyössä erittäin paljon luovaa mielikuvitusta. Juuri sillä puolella ovat tärkeitä ne kansalaisjärjestöt, joista ed. Ryhänen täällä niin kauniisti on puhunut.

USA on tehnyt tietyn järjestelmänsä, se on aivan totta, ed. Elo, mutta kyllä heidänkin toimintansa siinä suhteessa on aika tarkoituksenmukaista. He tekevät demokraattisiksi ja ihmisoikeusmaiksi aika mielellään sellaisia valtioita, mikä on heille tarkoituksenmukaista, ei niinkään näiden valtioiden sinisten silmien takia sinänsä.

Kun täällä tästä Keniasta on, arvoisa rouva puhemies, puhuttu niin taajaan, niin ihan vain muistin virkistämiseksi, että kun Saharan eteläpuoliseen Afrikkaan menee 37 prosenttia suomalaista kehitysapua, niin siitä Kenian osuus on vain 1,5 prosenttia, eli tämä Kenia-kysymys ei nyt ole järin suuri. Nämä 1,5 prosenttia muodostuvat mitä suurimmassa määrin niistä hankkeista, jotka on järkevää viedä loppuun. On aivan älytöntä satsata rahaa ja lähteä kesken pois. Kyllä ne on vietävä loppuun.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Tyypilliseen sosialidemokraattiseen tapaan ed. Kekkonen unohti, että Suomessa on satojatuhansia ihmisiä, jotka ovat toimeentulominimin alapuolella. Heitä te ette muistanut ollenkaan mutta kenialaisia kyllä.

Mitä tulee ed. Kankaanniemen puheisiin, hän oli tietysti tohkeissaan ja näki kaiken myötämielisesti, koska hän on edellinen yhteistyöministeri. Ymmärrän sen siinä mielessä. Hänkin puhui vastuusta, että meillä on vastuu. Afrikassa ja muissa näissä maissa kolonialismin aikaan suurvallat rosvosivat nämä maat perusteellisesti ja jättivät sinne tahdottomat ihmiset huolehtimaan itsestään, tahdottomat ihmiset, joilla ei ollut siihen kykyä eikä osaamista. No, nyt meidän suomalaisten täytyy sitten näiden suurvaltojen puolesta elättää näitä ihmisiä.

Kyllä minä sen vielä ymmärrän, jos annetaan rahat ja ne menevät perille näiden ihmisten hyväksi, mutta kun ne menevät rosvojen taskuun, niin tällaista kehitysyhteistyötä minä en ymmärrä, rouva puhemies, alkuunkaan. (Ed. Kekkonen: Montako kertaa Aittoniemi on käynyt Afrikassa katsomassa?) Me olemme nähneet sen 20 vuoden ajan, ed. Kekkonen, mihin ne rahat menevät, ihan niin kuin Itä-Karjalan esimerkissäkin on, vaikka se ei ole kehitysyhteistyökohde. Näin on. Alettaisiin pikkuhiljaa katsoa, mihin ne rahat menevät. Jos niistä menee edes 50 prosenttia perille, niin annetaan, mutta jos niistä menee vain muutama markka, niin kuin laulussakin sanotaan, en minä sitä oikein hyväksy.

Ed. P y k ä l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Ajattelin tulla tänne puhujankorokkeelle. Täällä saa rauhassa selvitellä ajatuksiaan eikä tarvitse koko ajan kytätä, koska se 2 minuuttia loppuu, kun antaa muutamia vastauksia ja selvennyksiä.

Ensinnäkin ihmisoikeuskysymyksestä. Ed. Elo on näköjään kadonnut jonnekin, mutta minun mielestäni ihmisoikeudet ovat nimenomaan se sateenvarjo eli ihmisoikeudet ovat se katto,

mistä me lähdemme liikkeelle, ja sen alle rakentuvat muut asiat: tasa-arvon kehittäminen, naisten, lasten ja tyttöjen oikeudet, demokratia, hyvä hallinto ja koulutus. Koulutus on tärkeä avain kehitysyhteistyössä. Mitä suurempi joukko lapsia pääsee koulutuksen piiriin, sen paremmin maat hoitavat itse oman kehittymisensä, yhtä lailla köyhyyden vähentämisen kuin myös ympäristökysymykset.

Keniasta ja Kenian hirmuhallinnosta on nyt puhuttu paljon. Ed. Kekkonen mainitsi, että USA julkaisee ihmisoikeusraporttejaan hyvin tarkoituksenmukaisesti. Ehkä me voisimme miettiä myös Suomen käyttäytymistä ihmisoikeuskysymyksissä. Me puhumme nyt Kenian hirmuhallinnosta ja samanaikaisesti meillä on asevientiä Turkkiin, Indonesiaan ja Kiinaan. Tarkoituksenmukaisesti ehkä unohdamme niissä yhteyksissä ihmisoikeuskysymykset ja ihmisoikeusloukkaukset.

Keniassahan oli joulukuun 29 päivänä toiset monipuoluevaalit. Siellä oli Suomesta myös ihmisoikeustarkkailijaryhmä, jossa minullakin oli oikeus olla mukana ja seurata vaaliprosessia yötä päivää erittäin läheltä. Minä en, ed. Elo, tällä hetkellä puhuisi Keniasta hirmuhallintona yhtään sen enempää kuin Indonesiasta tai Turkistakaan. (Ed. Elo: Toimiiko demokratia?) — Keniassa toimii demokratia sillä tavalla, kuin se tällä hetkellä toimii. Vaalit olivat kohtuullisen vapaat ja oikeudenmukaiset. Siellä ostettiin ääniä puolin ja toisin, mutta ostajat eivät olleet pelkästään hallituspuolueen vaan myös oppositiopuolueen edustajia. Siinä minun mielestäni on esimerkiksi yksi erittäin merkittävä rooli meillä pohjoismaisen pitkän demokratian perinteen mailla tehdä yhteistyötä näiden maiden parlamentaarikkojen kanssa, tehdä vastavuoroisia vierailuja niin, että he tavallaan myös käytännön kautta oppivat, näkevät ja kokevat itse, millä tavalla niin sanottu demokratia toimii.

Keniasta vielä sen verran, että tietysti tämmöisissä vaalitarkkailudelegaatioissa tällä hetkellä meillä on esimerkiksi suomalaisilla delegaatioilla se ongelma, että meillä ei delegaatioihin varata riittävästi aikaa. Useimmiten tämmöinen prosessi pitäisi suorittaa vähintään niin sanotusti kolmivaiheisena eli delegaatio kävisi siellä riittävän ajoissa, kuukausia ennen vaaleja, kun vaaliprosessi lähtee käyntiin silloin, kun ehdokasasettelu on meneillään ja ihmiset aloittavat kampanjansa, ja mahdollisesti hieman ennen vaaleja seuraamassa sitä kampanjointia ja ihmisten äänestämään rekisteröitymistä. Useissa näissä maissahan on tapana, että ihmiset joutuvat rekisteröitymään äänestäjiksi ja saavat sitä kautta äänestäjäkortin, jolla voivat vaalipäivänä käydä äänestämässä.

Sitten tietysti vaalitoimitus ja -prosessi on tekninen suoritus, mutta on tärkeää sinänsä olla siellä läsnä seuraamassa sitä varsinkin sellaisilla alueilla, missä on riskejä joko väkivaltaisuuksien puhkeamisesta tai siitä, että joitakin ihmisiä, opposition edustajia tai muita ei päästetä äänestämään, he eivät pääse vaalipaikalle. Alueilla, joissa on tällaisia riskejä, on erittäin tärkeää, että on esimerkiksi kansainvälisiä tarkkailijoita paikalla, jolloin se osaltaan tuo turvallisuutta.

Ed. Aittoniemelle kyllä esitän todella lämpimät toivomukset siitä, että hän joskus matkustaisi itse sinne, esimerkiksi Keniaan tai johonkin muuhun Afrikan maahan katsomaan. (Ed. Pulliainen: Siitä tulee poissaolo eduskunnasta!) — Vaikka siitä tulisi poissaolo eduskunnasta. Se on myös tärkeää kansanedustajien työtä. — Hän menisi itse joskus paikan päälle katsomaan, millä tavalla kansalaisjärjestöt siellä tekevät yhteistyötä, millä tavalla erilaiset konsultit siellä tekevät yhteistyötä, millä tavalla niin sanottu virallinen kehitysyhteistyö siellä toimii eri sektoreilla, millä tavalla lähetysyhteistyötä tehdään.

Minä teen ehdotuksen. Minä luulen, että varmaan me 199 muuta kansanedustajaa voisimme vaikka kerätä kolehdin niin, että voisimme lähettää ed. Aittoniemen joskus käymään siellä, todella tutustumaan itse ja katsomaan myös sitä, millä tavalla siellä evaluaatiota tehdään, millä tavalla projekteja suunnitellaan, minkälaisissa oloissa siellä kehitysyhteistyön tekijät elävät. Kaikki eivät todellakaan elä kauniissa ilmastoiduissa asunnoissa ja ajele mukavalla maastoautolla, vaan monet ovat siellä ihan fillareineen ilman sähköä, ilman juoksevaa vettä ja ilman lämmintä vettä. Todella toivon, että ed. Aittoniemi joskus käy tutustumassa niihin asioihin, ennen kuin seuraavan kerran tätä kertomusta täällä käsitellään ja käydään jälleen sama keskustelu ja kierros.

Ed. R y h ä n e n : Arvoisa puhemies! En aio pitkään puhua, mutta tulin samasta syystä puhujakorokkeelle kuin ed. Pykäläinen.

Ed. Elolle ja heille, jotka ovat puhuneet kohdemaiden demokratiavaatimuksista ja ihmisoikeusvaatimuksista: Todellakin tilanne on se, että jos tarkalla sihdillä katsotaan ja näitä kysymyksiä pidetään ehtona, niin silloin me emme voisi antaa kehitysapua mihinkään suuntaan. On pakko katsoa näissä asioissa kyllä läpi sormien ja

nähdä ja tunnustaa nämä poikkeukselliset olosuhteet, joissa noissa maissa elellään.

Ed. Kankaanniemi aivan oikein toi esille ne ongelmat, jotka ovat erilaisia kahdenvälisissä ja monikansallisissa projekteissa eli bi- ja multiprojekteissa. Minä olen näkemässä, että tällä hetkellä kehitysavun hyvän toteuttamisen ja hoitamisen ongelmana ei nyt enää olekaan bi-apu, vaan enemmänkin multiapu varsinkin nyt, kun ollaan EU:ssa, jolloin multiapu nimenomaan kokonaiskehitysavussa on selkeästi lisääntynyt. (Ed. Aittoniemi: Mitä se tarkoittaa?) — Multiapu tarkoittaa monenkeskistä ja bi-apu kahdenvälistä. Suomen bi-apua on Suomen ja Kenian välinen apu. (Ed. Aittoniemi: Kiitos!)

Monikansallisten hankkeiden hallinnointi on usein jopa mahdotonta. Ne ovat, kuten esimerkiksi kuuluisa Wider-tapaus osoitti, kansallisen tarkastustoiminnan ulottumattomissa. Silloin kun on monikansallisesta toiminnasta kysymys, niin Suomen valtiontilintarkastajien kuin eduskunnan tilintarkastajienkin tarkastusmahdollisuus päättyy maan rajoille. Täällä nimenomaan on tunnetustikin paljon sellaista, joka ei aina parempaa tarkastelua siedä.

Korostaisinkin nimenomaan nyt jatkossa, että ulkoministeriö ja muu valtiojohto korostaisivat niin unionissa kuin muissa kansainvälisissä yhteyksissä multiavun kohdentamista ja nimenomaan sitä, että kohdentamiseen tarmokkaasti perehdyttäisiin.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Aloitan provokatorisesti kysymällä: Voisiko ed. Aittoniemi olla edes vähän oikeassa? Tai toinen kysymys: Onko hän täydellisesti väärässä?

Luulen, että näihin löytyy yhteinen vastaus siltä osalta, että kun oikein positiivisesti tulkitsee ed. Aittoniemen näkökantoja näissä asioissa niin nyt kuin aikaisemminkin, siinä on se ehkä hyvinkin oikeata, että silloin, kun tämän laatuista yhteistyötä harjoitetaan — kutsuisin nimenomaan yhteistyöksi kehitysyhteistyötä — sen tulee laadultaan tulla Suomen kansan hyväksymäksi ja myös juuri niiden ihmisten, joiden elämäntilanteeseen ed. Aittoniemi äsken vertasi hyväksyttävyyttä, eli suomalaisen yhteiskunnan köyhimmän osan.

Minä, arvoisa ed. Aittoniemi, luulen ja haluan uskoa, että Suomen kansa ei nyt ihan niin onnettomassa henkisessä tilassa ole, että te olisitte tältä osalta oikeassa, jos vain oikealla tavalla kehitysyhteistyö toteutetaan. Minulla on enemmän toivoa Suomen kansan viisaudesta kuin teillä, mutta minä liikunkin tämän talon ulkopuolella ja minulla on joskus poissaoloja eduskunnasta.

Arvoisa puhemies! Minua erityisesti askarruttaa kehitysyhteistyöasiassa se, että apu todellakin menee juuri sinne, mistä täällä jokainen haluaa puhua, eli kussakin valtiossa sen kansanosan hyväksi, joka on erityisesti sen avun ja yhteistyöpanoksen tarpeessa. Tässä suhteessa minusta pitäisi miettiä — olen sanonut tämän asian monta kertaa aikaisemminkin tältä paikalta kehitysyhteistyökertomuksen käsittelyn yhteydessä — että tämä pitäisi tarkkaan analysoida. Kun aikoinaan selvittelin, miten Unicefin kautta oli hankkeita viety läpi ja sitten toisaalta virallisen valtio-organisaation kautta, Unicefin toiminta ainakin meikäläisin silmin arvioituna näytti huomattavasti paremmalta ja tuloksellisemmalta kuin virallisen valtio-organisaation aikaansaannokset. Siitä ehkä kannattaisi ottaa hyvinkin paljon opiksi.

Sitten toinen asia: mitä tehdään ja missä tarkoituksessa? Viikonvaihteessa lueskelin Nepalin asioita, ja siinä ongelmallista on tietenkin se, että valtio lienee läpikotaisin korruptoitunut ja sillä tavalla tilanne on varsin ankea tältä puolelta. Siellä tehdään sellaista hanketta, josta minä yhä edelleen epäilen, onkohan siinä alun perinkään ollut yhtään mitään järkeä. Se on se, että meidän kehitysyhteistyövaroillamme on toteutettu siellä metsävarantojen inventointia.

Kysymys on siitä, mitä ihmeen tarkoitusta varten, kun asiantuntijat ennakoivat, että vuoteen 2030 kaikki metsät on hakattu eli toisin sanoen vuorten rinteet ovat kaljuja, eroosio pääsee täysillä käyntiin jne. Onkohan tässä käymässä sillä tavalla, että me olemme metsän myyjille ja ostajille hankkineet niin kuin suomalaisessa metsätaloudessa metsänmyyntisuunnitelmia ja siinä kaikki? Se on suorastaan katastrofaalista. Tässä on kysymys ei vain tästä kurjuudesta itsestään eli siitä, ettei harjoiteta kestävää metsätaloutta, vaan siitä, että edesautetaan ja nopeutetaan ympäristökatastrofin syntymistä. Silloin kannattaa nipistää itseään, jos näin todella on asianlaita, ja näin näyttäisi asiantuntijoitten näkemyksien mukaan olevan.

Näissä kannattaisi aina hankekohtaisesti miettiä toimien pitkäaikaisvaikutukset, tietojen väärinkäyttömahdollisuudet, ja kun niihin jotakin toimintapoliittista liittyy, niin kuin esimerkiksi metsien käyttöön pitää aina liittyä kestävän käytön periaate, silloin pitää varmistua siitä, että tämä käytännön tasolla myös kaikissa oloissa toteutuu. Se silloin ratkaisee täydellisesti sen filo-

sofian, millä kehitysyhteistyöhanketta viedään eteenpäin.

Ed. Saarnio: Arvoisa rouva puhemies! Kun noin puolitoista vuotta sitten tulin tähän taloon ed. Outi Ojalan varamiehenä hämmästyttävän pienellä äänimäärällä ja hämmästyttävän pienillä muillakin kyvyillä, uskalsin käyttää ensimmäisen puheenvuoron yleiskeskustelussa korokkeelta toteamalla, että uskalsin sen käyttää, koska en voinut enää laskea keskustelun tasoa. Minusta olemme jälleen siinä samassa hetkessä, että tämä toteamus on enemmän kuin paikallaan. Nimittäin tässä keskustelussa on valitettavan paljon suomalaisen kapakkakeskustelun tasoa, jossa ei oteta sitä vakavaa puolta huomioon, että kehitysyhteistyö ja kehitysmaasuhteet ovat olennainen osa Suomen ulkopolitiikkaa, kuten kansanedustaja Pertti Paasion raportissakin todetaan.

Ed. Aittoniemelle voi sanoa sen, että on tietysti arvokasta tuoda esiin tuhannet toimeentulovaikeuksissa olevat suomalaiset. Näin pitäisi tapahtua aina, kun puhumme budjettivarojen suuntaamisesta tarkoituksiin, jotka eivät välittömästi paranna näiden ihmisten elinpiiriä. Näin voisimme kyseenalaistaa kulttuurimäärärahat ja monet muut määrärahat, mutta toisaalta emme voi kuvitella yhteiskuntaa niin kapeana, ettei sillä olisi toimintoja, jotka välillisesti hyödyttävät näitä ihmisiä.

Kuten täällä on todettu, kyllä kehitysyhteistyöpolitiikka, kehitysmaasuhteet ovat yksi olennainen osa suomalaisuutta ja olennainen osa sitä kansainvälistä yhteistyötä, jota me hyvinvointikansakuntana sittenkin teemme. Jos ed. Aittoniemi olisi arvostellut asiallisesti niitä heikkouksia, joita kehitysyhteistyössä on, se varmasti menisi paremmin perille, koska toki jokainen varmasti myöntää, että myös heikkouksia kehitysyhteistyöpolitiikassa ja määrärahojen käytössä on varmasti ja epätarkoituksenmukaisia tapahtumia on sillä sektorilla sattunut.

Minusta meidän pitäisi tässä keskustelussa asiallisesti korostaa sitä, että meidän pitää pyrkiä kohottamaan kehitysmaihin suunnattavien rahojen bruttokansantuoteosuutta. Siinä mielessä haluaisin lopuksi korostaa sitä, mikä todetaan myös kansanedustaja Paasion raportissa, että Suomen kehitysyhteistyön lähtökohtana ja tuen edellytyksenä on, että kehitysmaa itse vastaa kehityksestään. Kestävän ja elinkelpoisen kehityksen edellytyksenä on kehitysmaan, sen kansalaisten ja siellä toimivien yhteisöjen, järjestöjen ja instituutioiden kehitystahto. Avunantajan osuus on aina vain kehitysmaan omia pyrkimyksiä tukeva. Tässä mielessä toivoisin, että me suomalaiset voisimme näitä pyrkimyksiä vilpittömästi tukea, ja toisin kuin ed. Aittoniemi uskon, että köyhätkin suomalaiset ovat tässä yhteistyössä mukana.

Ed. Elo: Puhemies! Palaan keskusteluun Keniasta, jota olen käyttänyt vain esimerkkinä siitä, onko mielekästä tukea hallintoa, jossa aivan selvästi poljetaan sekä demokratiaa että ihmisoikeuksia. En väitä edes, että Kenia on pahin esimerkki Suomen yhteistyökumppaneista, mutta kuitenkin yksi, esimerkiksi viime vaalien takia julkisuudessa ollut esimerkki. Kansainvälinen yhteisö, myös suomalainen lehdistö selvästi tuomitsi ne väärinkäytökset, jotka liittyivät vaaleihin. Kun esimerkiksi ed. Pykäläinen totesi, että vaalit olivat kohtuullisen vapaat, niin minusta on vähän loukkaavaa puhua demokratiasta, kun sanotaan, että vaalit ovat kohtuullisen vapaat. Koska ne ovat sitten kohtuullisen vapaat, siihenhän on aika vaikeaa varmasti rajaa vetää.

Mitä tulee esimerkiksi vaalitarkkailijadelegaatioihin, olen itsekin käynyt eräissä maissa vaaleja tarkkailemassa. Delegaatioille tietysti yritetään ainakin hallitsijoiden taholta antaa se informaatio, että kaikki on hyvässä kunnossa ja demokratia toimii.

Lopuksi, puhemies, toteaisin myös sen, että meidän kaikkien on varmasti erittäin vaikea sanoa, mikä on syy ja mikä seuraus. Onko esimerkiksi köyhyys seurausta siitä, ettei ole ihmisoikeuksia, ettei ole demokratiaa, ei ole arvostelun vapautta, niin kuin väittäisin monen entisen sosialistisen maan kehityksen käyneen, kun ei ollut ihmisoikeuksia? Muuten me suomalaiset pidimme suumme hyvin tarkkaan kiinni ihmisoikeuksista, kukaan ei puhunut 70- ja 80-luvuilla siitä, että kommunistimaissa ei ollut ihmisoikeuksia. Toivon, ettei nyt tässä tapauksessa yritetä pitää suuta väärässä paikassa kiinni. Voi tietysti olla myös niin, että köyhyys on syy tilanteeseen, jossa monet kehitysmaat tänä päivänä ovat, en mene sitäkään väittämään.

Ed. Kuosmanen: Arvoisa rouva puhemies! Kehitysyhteistyön tärkeimpiä päämääriä ovat tasa-arvo, kansanvallan ja ihmisoikeuksien edistäminen, ympäristöuhkien torjuminen, köyhyyden vähentäminen sekä naisten ja lasten aseman edistäminen ja parantaminen.

Kehitysavun kohteista Afrikan maita pide-

tään tärkeimpinä, mutta lähialueitakaan kuten Baltiaa ja Venäjää ei meidän tule unohtaa kehitysalueyhteistyössä. Pääosa kehitysavusta on tällä hetkellä suunnattu Saharan eteläpuoliseen Afrikkaan. Muualla tuetaan muun muassa Lähidän palestiinalaisalueita, Egyptiä, Vietnamia, Nepalia jne. Lähialueilla kuten Venäjällä yhteistyö keskittyy Murmanskin alueelle, Karjalaan sekä Pietariin ja sen ympäristöön. Etusijalla ovat ympäristö, ydinturva ja ydinjätteitten valvonta. Baltian maissa tuetaan taas muun muassa ympäristöinvestointeja.

Ulkoministeriön Taloustutkimuksella marraskuussa teettämästä mielipidetiedustelusta, jossa haastateltiin 630 kansalaista sekä 60 päättäjää, ilmeni seuraavaa: Enemmistö kansalaisista katsoo kehitysyhteistyön tärkeimmäksi päämääräksi tasa-arvon, kansanvallan ja ihmisoikeuksien edistämisen. Päättäjistä enemmistö pitää tärkeimpänä tavoitteena köyhyyden vähentämistä, kun kansalaisista köyhyyden vähentämistä pitää keskeisimpänä asiana runsas kolmannes.

Afrikan maita pidetään yleisesti tärkeimpinä kehitysavun kohteina sekä kansalaisten että päättäjien keskuudessa. Päättäjät tosin painottaisivat lähialueita kuten Baltiaa ja Venäjää enemmän kuin kansalaiset.

Kansalaisista joka toinen haluaa pitää kehitysavun määrärahat nykytasolla ja 40 prosenttia on valmis kasvattamaan rahoitusta. Päättäjistä vajaa puolet nostaisi kehitysapumme määrän YK:n suosittelemaan 0,7 prosentin osuuteen maan bruttokansantuotteesta. 5 prosenttia yhteiskunnallisista päättäjistä nostaisi avun YK:n suosituksiakin suuremmaksi.

Kansainvälisten kansalaisjärjestöjen vuotuisen kehitysraportin mukaan Oecd-maiden yhteenlaskettu kehitysyhteistyö on pienimmillään vuoden 1969 ja vuoden 1950 jälkeen. Toissa vuonna se oli enää 0,25 prosenttia teollisuusmaiden kansantuotteesta, vaikka tavoite oli 0,7 prosenttia. Pohjoismaista Ruotsi, Norja ja Tanska ylittivät tavoitteen, sillä kaikkien niiden kehitysapu oli 0,8 prosenttia bruttokansantuotteesta. Suomen kehitysapu vuonna 1996 oli 0,34 prosenttia kansantuotteesta. Suomen kehitysyhteistyövarojen nostaminen 0,4 prosenttiin bruttokansantuotteesta on tavoitteena vuoteen 2000 mennessä. Pitemmällä tähtäimellä on tarkoitus saavuttaa YK:n suosittelema 0,7 prosenttia bkt:stä.

Oecd on asettanut päämääräkseen puolittaa köyhyyden vuoteen 2015 mennessä. Lisäksi kansalaisjärjestöt ovat huolissaan siitä, että tänä vuonna vain neljännes avusta suuntautui kaikkein köyhimmille maille. Sen sijaan Itä-Euroopan maiden ja paremmin menestyvien kehitysmaiden saama apu on lisääntynyt noin 10 prosentilla.

EU-kehitysyhteistyössä kaupalliset suhteet kehitysmaiden ja EU-maiden välillä korostuvat entisestään. Poliittiset tilanteet ovat maailmalla synnyttäneet uusia kriisejä, uusia uhkia, pakolaisuutta, suuria muuttoliikkeitä sekä sodista että monenlaisista ympäristökatastrofeista johtuvia ongelmia. Tarve humanitaariselle avulle on siis entistä suurempi. Tätä pidetään suosituimpana kehitysavun eri muodoista.

On tärkeää huomata, että kehitysapuyhteistoimintojen piiriin tulee lähes koko ajan uusia maita ja myös uusia alueita. Yksi viimeisistä on Bosnia ja sen jälleenrakentaminen sodan jäljiltä. Tätä avustuskohdetta hoidetaan myös kehitysapuvaroin. Kehitysyhteistyöstä puhuttaessa ei enää tarkoiteta pelkästään maita Afrikasta, Aasiasta tai Latinalaisesta Amerikasta, sillä nykyisin ovat lisäksi tulleet meitä läheisemmäksi omat Euroopan kohteet. Ne vaativat osaltaan toisenlaisia toimenpiteitä kuin niin sanottu perinteinen kehitysyhteistyö. Tärkeän ryhmän muodostavat myös pakolaiset, jotka ovat joutuneet lähtemään kotimaastaan pääasiassa poliittisten vainojen takia.

Arvoisa rouva puhemies! Kehitysyhteistyössä yleensä korostuvat siihen liittyvät määrälliset tavoitteet. Tärkeämpää kuitenkin on panostaa kehitysavun laatuun ja päämääriin. Mielestäni tärkeää kehitysavussa on sen suuntaaminen avun tarvitsijoille suoraan heidän kotimaahansa ja auttaa kyseessä olevien maiden hallituksia pyrkimyksissä rauhanomaisiin olosuhteisiin. Näin vältytään suurilta pakolaistulvilta, jotka ovat ongelmallisia sekä pakolaisille itselleen että myös sijoitusmaille. Yhteistyössä tukien kansalaisjärjestöjen kehitysaputoimintaa me kansanedustajat voimme omalta osaltamme pyrkiä edistämään näitten tärkeitten päämäärien toteutumista.

Ed. V i l j a m a a : Arvoisa rouva puhemies! Vammaisen elämä kehitysmaassa ei varmasti ole kadehdittavaa. Hyvinvointi-Suomessakaan, huolimatta kehittyneestä lainsäädännöstämme, vammaisten täydet kansalaisoikeudet eivät aina toteudu. Siksi minusta on varsin arvokasta ja inhimillisesti erityisen arvokasta se, että Suomen hallitus on 1997 laajemmassa kehitysmaapoliittisessa strategiassa huomioinut erityisesti myös

vammaisten aseman kehitysmaissa. Työpaikalle tänä aamuna tullessani minulla oli tilaisuus keskustella erään opettaja-tutkija-psykologin kanssa, joka oli parisen viikkoa Namibiassa ollut tietotaitojaan antamassa ja sitä kautta myös asiaa alulle panemassa, vammaisten opetusta järjestämässä.

Minusta erityisesti Suomella, jossa on kehittynyt koulutussysteemi ja paljon tietoa, on tällä alueella suuret velvoitteet kaikkein vähäpätöisimmistä asioista alkaen. Hyvin useastihan kehitysmaakulttuurissa ei tarvitse katsoa kauaskaan, kun saa kokea sen, että vammainen on hyvin toisarvoinen asukas. Hän ei täyttä hyötyä yhteiskunnalle tuo. Siksi ulkomaan kautta tuleva apu ja ymmärrys ovat erityisen tarpeen kehitysmaissa. Myös se on hyvä, että yliopistot hyvin laajassa määrin nykyisin avaavat ovensa ja kouluttavat vammaisten opettajia tekemään työtä kotimaassaan.

Ed. Tiusanen: Arvoisa rouva puhemies! Varmasti niin on, että Suomen kansallisen edun mukaista on panostaa oikealla tavalla kehitysyhteistyöhön myös pitkällä tähtäimellä, ja se, että olemme periaatteessa sitoutuneet bruttokansantuotteeseen suhteutettavaan kehitysapuun, on myös oikeudenmukaista. Myös ikään kuin "itsekkäiden Suomen kansallisten etujen" mukaista on se, että me olemme mukana kehitysyhteistyössä. (Ed. Aittoniemi: Esimerkiksi?) Sen positiiviset tulokset muun muassa Suomen imagoon liittyvänä kysymyksenä tulevat vastaan, ed. Aittoniemi, vuosien matkalla jatkuvasti. Taas kielteiset, meidän imagoomme ja julkikuvaamme liittyvät käsitykset muiden maiden mielissä tulevat myöskin kielteisinä reaktioina vastaan.

Muun muassa kesän 1997 Unctad-kokouksessa Yhdysvalloissa New Yorkissa nimenomaan kehitysmaiden 77-ryhmän ja Kiinan reaktiot Oecd-maiden esityksiin olivat varsin happamia, kielteisiä, johtuen siitä, että he katsoivat kehittyneiden teollisuusmaiden syöneen useaan kertaan lupauksensa oikeudenmukaisesta kehityksestä ja tuesta köyhälle maailman osalle. Näin ollen emme pääse eteenpäin myöskään globaaleissa maailman tulevaisuuteen oleellisesti vaikuttavissa kysymyksissä, ellemme tee yhteistyötä kaikkien maailman osien välillä, sekä rikkaan että köyhän maailman osan välillä ja näitä kahta osaa jakavan juovan tasoittamisen puolesta. Nimenomaan siksi, että se tapahtuu oikeudenmukaisesti, demokratiaa mahdollisimman pitkälle kunnioittaen ja niin, että se ei suuntaudu väärin ja tehottomasti, tällainen kritiikki on aivan paikallaan.

Suomi osallistui muun muassa vuosina 1994—1995 teollisen kehitysyhteistyön nimikkeellä muun muassa Indonesian kehittämiseen. Tässä tapauksessa kehittäminen pitää laittaa lainausmerkkeihin. Toteaisinkin, että kun Suomi lähtee kehitysavun tielle, silloin myös pitää huomioida sen maan demokratiaolosuhteet, pitää huomioida maan todellinen taloudellinen tilanne ja mieluummin, esimerkiksi Indonesian tapauksessa, pyrkiä suuntaamaan kansallista aktiivisuuttamme sikäläistä hallitusta kohti niin, että se toteuttaisi demokratiaa, ympäristönsuojelua, ei siirtäisi eikä pakottaisi ihmisiä liikkumaan maansa alueella saaresta toiseen niin kuin Indonesian kohdalla ja niin, että Indonesian hallitus kunnioittaisi biodiversiteettiajatusta eli esimerkiksi sademetsiensä säilyttämistä. Tällä tavalla varmasti olisi kaiken kaikkiaan tehokkaimmillaan se aktiivisuus, mihin Suomikin pystyisi.

Haluaisin tässä kohdin tuoda myös sen asian esille, että pohjatonhan ei myöskään kansallinen itsekkyys saa näissä asioissa olla, eli emme voi toimia niin, että ikään kuin kehitysavun nimissä myymme sellukattiloita tai metsäasiantuntemusta minne tahansa, niin että sitä loppujen lopuksi käytetään vaikkapa sademetsien tuhoamiseen. Tämän tyyppiset kysymykset ovat tietysti varsin syvää harkintaa vaativia, joskus myös poliittista rohkeutta vaativia, että lyhytnäköinen kansallinen taloudellinen etu ja sen tavoittelu joudutaan asettamaan takariviin ja eteen tuodaan muita periaatteita.

Lopuksi, arvoisa puhemies, lähialueilla tapahtuva yhteistyö, mikä esimerkiksi ympäristö- ja ulkoministeriön suunnasta kohdistuu vaikkapa Pietarin ja Leningradin alueen suuntaan, on erittäin tärkeää, ja esimerkiksi Pietarin kaupungin Vodokanal-yrityksen eli sikäläisen jätevesien puhdistuksen ja kelvollisen juomaveden tuottamisesta huolehtivan yrityksen tukeminen on varmasti paikallaan. Siinä kyllä aivan oikealla tavalla Suomen kansallinen etu ja sikäläinen etu lyövät kättä.

Ed. Pykäläinen: Arvoisa rouva puhemies! Kun totesin Kenian vaaleista, että ne olivat suhteellisen vapaat ja oikeudenmukaiset, tarkoitin sitä, että esimerkiksi kaikissa niissä keskusteluissa, mitä siellä käytiin, ei vain hallituksen tahojen kanssa vaan tavallisten ihmisten kanssa kadulla, esimerkiksi hotellin työntekijöiden, kansalaisjärjestöjen, kirkkojen ja muiden

kanssa, kenialaiset itse sanoivat siellä, että on ihan erilainen tunne ja erilainen ilmapiiri kuin edellisissä vaaleissa. Lehdistö oli paljon vapaampi, otti kantaa, ihmiset olivat tietoisia siitä, että voi mahdollisesti olla jotain ongelmiakin ja voi mahdollisesti tapahtua jotain, mutta silti esimerkiksi kaikki todella halusivat äänestää ja kaikilla oli sellainen tunne, että nyt heillä on mahdollisuus vaikuttaa.

Ne ovat pieniä askeleita, mutta tietysti kehitys lähtee siitä. Minä en tarkoita, että meidän täytyisi hyväksyä vilppejä, vaan se yksi merkitys näillä kansainvälisillä tarkkailijoilla on se, että kun me olemme siellä, me voimme kertoa, että tällaista ei demokratiassa tehdä ja näin ei toimita. Mutta vastuu on heillä itsellään. Niin kuin joku aikaisemmin täällä totesi, kehitys kuitenkin lähtee jokaisesta ihmisestä itsestään, ja myös heistä siellä itsestään. Me voimme vain olla yhteistyössä.

Vielä avun ehdollistamisesta. Se on usein hyvin vaikea kysymys, koska esimerkiksi Keniassa monet kenialaiset kansalaisjärjestöthän aikoinaan nimenomaan painostivat länsimaita lopettamaan kaiken kehitysavun juuri siitä syystä, että näin silloiselle ja nykyisellekin hallitukselle jää varoja esimerkiksi sotavarusteluun, asevarusteluun ja muuhun, kun kansalaisjärjestöt ja muiden maiden hallitukset auttavat koulutuksessa, terveydenhoidossa ja siinä perustehtävässä, mikä kuuluisi hallituksille. Ristiriita on siinä, että nimenomaan tällaisissa tapauksissa aina se heikoin lenkki kärsii, naiset, lapset, vanhukset, vammaiset kärsivät, jäävät ilman apua, huolenpitoa, perusterveydenhuoltoa ja ruokahuoltoa. Se on sitten meidän yhteistyökumppanien aina tilannekohtaisesti arvioitava, mietittävä ja katsottava, mitä näiden maiden kanssa tehdään, lähdetäänkö sieltä kokonaan pois, ajetaanko apu alas vai tehdäänkö heidän kanssaan yhteistyötä tai siirretäänkö sitä suoraan kansalaisjärjestöille, ruohonjuuritasolle, kyliin jne.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. R y h ä n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Pykäläinen teki aiemmin ehdotuksen, että kerättäisiin kolehti ed. Aittoniemelle, että hän pääsisi perehtymään mustaan Afrikkaan. Olen seurannut keskustelua ja toteaisin, että kyllä me voisimme koko jengi vähän enemmän perehtyä tuohon kysymykseen, koska kysymys on vaikea ja vaatii kansanedustajilta ennen kaikkea tietoa ja sanoisin myöskin siviilirohkeutta tunnustaa tiettyjä tosiasioita.

Toisin erään seikan esille, joka tuli jostakin edellisestä puheenvuorosta esiin: Nyt on nähtävä, että eräs asia on täällä lähes unohtunut. Nimittäin kehitysyhteistyö on myös rauhantyötä, koska se vakauttaa noissa maissa oloja ja juurruttaa demokratiaa. Olojen vakauttamiseksi on oikein, että me harrastamme tänä päivänä Suomessa ennen kaikkea lähialueyhteistyötä. Ongelmat nimittäin aina ovat suurimmat siellä, missä elintasoerot ovat suurimmat. Minä näkisin, että Suomen ja Venäjän rajalla elintasoerot ovat tänä päivänä hämmästyttävän suuret. Ne ovat ehkä maailman suurimpia. Kenties Yhdysvaltain ja Meksikon rajalla on saman sorttista. Tämän vuoksi olojen vakiinnuttaminen rajoilla on erityisen tärkeätä. Näkisin, että se ei ole missään tapauksessa kansallista itsekkyyttä vaan huolta rauhallisesta kehityksestä.

Ed. H e l l b e r g : Arvoisa rouva puhemies! Minusta on hyvä asia, että hallitus on periaatteessa sopinut, että vuosituhannen vaihteeseen mennessä pyritään kehitysmaamäärärahat nostamaan 0,4 prosentin tasolle bruttokansantuotteesta ja sitten pikkuhiljaa siihen YK:n suositukseen eli 0,7 prosenttiin.

Kehitystyöhön käytettävät määrärahathan ovat meillä olleet monta kertaa kritiikin kohteena. Varsinkin silloin, kun nämä määrärahat olivat korkeimmillaan, niitä jaettiin ehkä hieman sumeilematta. Minusta kyllä viime vuosina on menty hyvin vahvasti eteenpäin siinä, että hyvin tarkkaan mietitään, mihin ja millä ehdoilla määrärahoja myönnetään. Meillä on enemmän tullut otetuksi huomioon se, että kansanvalta, ihmisoikeudet ja demokratia on huomioitava ja myöskin vaikeissa olosuhteissa.

Aikoinaan, minusta tuntuu, tämä meni hieman vikaan monen maan kohdalla. Ehkä tuettiin enemmän vallassaolijoita kuin itse kansaa, mutta on kyllä hyvin tärkeätä, että me pyrimme auttamaan myöskin demokratian kehittämistä, vaikka tilanne on varsin vaikea. Kun me olemme mukana tässä prosessissa, se osoittaa tietysti huolenpitoa meidän puoleltamme.

Toivoisin, että myöskin virheistä, mitä kehittyneissä maissa on tehty, pystyttäisiin ehkä vielä enemmän informoimaan kehitysmaita nimenomaan ympäristön osalta. Tämä on myöskin sellainen asia, jossa taannoin ainakin on huomattavasti virheitä tehty, mutta tähän toivottavasti

tulevaisuudessa kiinnitetäänkin vielä enemmän huomiota.

Ed. Karjalainen: Arvoisa puhemies! Kiinnitän huomiota tässä raportissa kohtaan "Tiedotus", jossa aika niukasti sanotaan: "Opetustarkoituksiin on toimitettu tiedotusaineistoa. On myös luotu yhdessä opetushallituksen kanssa rekisteri henkilöistä, joilla on kehitysyhteistyökokemusta. Näin helpotetaan kehityskysymysten käsittelyä kouluissa osana kansainvälisyyskasvatusta."

Niukkuus tietenkin raportissa on hyväksyttävää, mutta se saattaa myös sisältää sen vaaran, että kehitysyhteistyötiedotuksessa sorrutaan kehitysyhteistyöliturgiaan. Kuitenkin se keskustelu, mikä täällä on käyty, osoittaa, että on sellaisia ennakkoluuloja, on todellisia uhkia kehitysyhteistyön asialliselle onnistumiselle, ja nuorison asenteet tässä ovat herkät ja vastaanottavat. Oikeastaan vanhan kokemuksen perusteellakin voi sanoa, että tiedotusmateriaalille voisi asettaa lisävaatimuksen, että se ottaa kantaa myös näihin uhkiin, näihin ennakkoluuloihin, selvittelee kehitysyhteistyön kaikilta osiltaan ja pyrkii siltä osin vaikuttamaan rehellisellä tavalla nuorten kansalaisten asenteisiin.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Jos minulle kerätään rahaa, että minä pääsen Afrikkaan käymään, suhtaudun myötämielisyydellä siihen. Saattaisi olla, että minä jäisin johonkin Hubaluban kylään päämieheksi, mistä se sen tietää! Olisi se ainakin erilaista kuin se, että valtion varoilla mennään Uuteen-Seelantiin tutustumaan, miten siellä pässiä keritään. Joskus on niinkin tapahtunut.

Mitä tulee itse asiaan, sanoisin, että minä toivoisin joskus selvityksiä siitä, millä tavalla nämä kehitysyhteistyökohteet ja sinne lähetetyt rahat ovat toteutuneet. Tämäkin kirja sisältää yleisluontoista selvitystä, mutta minä olen tavannut henkilöitä, jotka kertovat, että jos tämän selvityksen tarkoittamille paikkakunnille mennään, siellä ei kukaan tiedä koko Suomen kehitysyhteistyöprojektista yhtään mitään, paitsi mitä jokin kaivo oli joskus tullut, mutta siitä on varsi katkennut. Tarkoitan tällä sitä, että selvitettäisiin joskus, minkälaisia tuloksia näillä miljardeilla on tullut. Minä väitän, että ne menevät kuin kankkulan kaivoon, mutta pidetään omaatuntoa täällä Suomessa lämpimänä.

Mitä tulee ed. Ryhäsen toivomukseen Suomen ja Venäjän raja-alueen avustamisesta, puheenvuorossani puhujakorokkeelta kerroin televisio-ohjelmaan MOT viitaten, että jokainen markka ja tavara on mennyt kankkulan kaivoon. Sieltä ei löydy yhtään mitään. Traktorit ovat rikkaiden huviloilla lumitraktoreina, ja karjasta, joka aikanaan lähetettiin Itä-Karjalaan jalostustarkoituksessa, siinä elokuvassa näki, kuinka viimeisen lehmän talja oli narulla kuivamassa, kun sekin oli lyöty lihoiksi. Menkää kysymään kansliapäällikkö Uroselta! Häntä haastateltiin samassa ohjelmassa. Aivan yhdentekevää, vaikka sinne hakattaisiin mitä. Se ei auta yhtään mitään. Ne varat menevät täysin kankkulan kaivoon.

Ed. M. Pohjola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemen pelkoon siitä, ettei valvottaisi, minne rahat menevät ja miten kohteet ja hankkeet toteutuvat, totean, että valtiovarainvaliokunnan tarkastus- ja hallintojaosto viran puolesta suorittaa tätä tehtävää ja on sitä suorittanut mahdollisuuksiensa puitteissa. Kuva ei ole ollenkaan niin lohduton kuin ed. Aittoniemi antaa ymmärtää. Kyllä Suomen kehitysapurahoilla on nimenomaan yritetty auttaa ihmisiä auttamaan itseään ja siinä on monin paikoin onnistuttu. (Ed. Aittoniemi: Missä?) — Monissa eri kohteissa. Me voimme palata yksityiskohtiin jatkossa.

Ed. Wahlström: Arvoisa puhemies! Minulla ei valitettavasti ole ollut tilaisuutta seurata koko keskustelua, mutta kuulin ed. Aittoniemen muutamat alkupuheenvuorot ja hänen äsken käyttämänsä puheenvuoron. Minulle kyllä heräsi kysymys mielessäni, pitäisiköhän ed. Aittoniemi lähettää Afrikkaan vai pistää sinne kankkulan kaivoon, niin pöyristyttäviä hänen käsityksensä ovat kehitysyhteistyöstä. Mutta ne eivät ole mitenkään uusia eivätkä outoja. Hän on kymmenisen vuotta näitä puheenvuoroja täällä käyttänyt.

Sitä paitsi hän oli hyvin pitkään eli yhden vaalikauden ulkoasiainvaliokunnan jäsen ja hänellä olisi ollut erinomainen tilaisuus tutustua kehitysyhteistyöhön eri maanosissa, (Ed. Aittoniemi: En käy valtion varoilla huvimatkoilla!) mutta hän lintsasi näistä hommista eikä suostunut tekemään työtänsä niin tarmokkaasti, että olisi ollut mukana tutustumismatkoilla.

Mitä tulee kehitysyhteistyöasioiden arvioimiseen, siitä vain lyhyesti voitaisiin todeta, että arviointiraportteja, evaluaatioita, on tehty erittäin paljon. Se on minusta hyvä järjestelmä. Se toimii hyvin kehitysyhteistyöosastolla. Kyllä nämä eva-

luaatiot tuovat sekä kritiikkiä että myönteisiä näkemyksiä esiin. Valitettavasti vain täällä keskusteluissa on se ongelma, että jos täällä kehitysyhteistyön ymmärtäjä ja puolustaja esittää jotain kritiikkiä, ed. Aittoniemi tulkitsee sen ikään kuin puhuja olisi hänen kanssaan samaa mieltä. Nyt haluan sanoa: En ole mistään hänen kanssaan samaa mieltä, vaan minä kritisoin kehitysyhteistyötä asiapohjalta ja lähtien siitä, että se on tärkeätä, se on tuloksekasta, mutta aivan niin kuin kaikessa muussakin toiminnassa, myös siinä tehdään virheitä ja se pitää tunnustaa.

Haluaisin katsoa hieman eteenpäin ja sen vuoksi puutun muutamaan asiaan.

Kun vuonna 96 syyskuussa hallitus teki kehitysyhteistyön periaatepäätöksen, se samalla päätti myös kokonaisstrategiasta kehitysmaasuhteisiin nähden. Eduskunta nimittäin vuonna 94 käsitellessään 90-luvun strategiaa vaati, että sen lisäksi, että meillä on kehitysyhteistyöstrategia, pitää tehdä myös kehitysmaapoliittinen strategia, jossa käsitellään kaikkia suhteita kehitysmaihin, niin poliittisia, ihmisoikeudellisia, kaupallisia kuin kehitysyhteistyösuhteitakin. Tällaisen päätöksen hallitus on tehnyt syyskuussa 96, ja niin kuin tässä kertomuksessakin todetaan, vuoden 97 merkittävin haaste on tämän strategian tekeminen.

Valitettavasti se on vielä tekemättä, ja vetoankin kehitysyhteistyöministeriin ja ministeriöön, että tämän vuoden aikana strategia saataisiin aikaan, koska minusta olisi tärkeätä, että tämä eduskunta ennen vaalikauden päättymistä hyväksyisi kokonaisohjelman, jossa todella määriteltäisiin kaikki suhteet niin hyvin kuin voidaan. Ei tietenkään kaikkia voida hallituksen toimin määritellä, mutta määriteltäisiin niin hyvin kuin voidaan, niin että Suomen virallinen politiikka ei ihmisoikeus-, kauppa-, kehitysyhteistyö- tai poliittisissa asioissa olisi ristiriitaista, vaan syntyisi johdonmukaisuus, josta voitaisiin käyttää nimeä koherenssi, niin kuin usein sanotaan.

Ed. Kekkonen puuttui aikaisemmin bilateraalisuhteisiin ja kokemukseen. Minusta on hyvä, että myös ulkoasiainvaliokunta on aikaisemmissa kertomuksissaan painottanut, että kahdenvälisten suhteiden tärkeys on ennen kaikkea siinä, että meillä tulee olla osaamista siitä maasta ja yhteistyöstä sen maan kanssa, johon me yhteistyötä kohdennamme. Vain tämän osaamisen kautta me voimme muun muassa puhua painavalla äänellä Euroopan unionin sisällä.

Parhaillaanhan valmistellaan Euroopan unionissa uutta Lomén sopimusta eli sopimusta EU:n ja kehitysmaiden suhteista. Siinä Suomikin on mukana, halusimme tai emme. Meille on tullut uusi ryhmä tavallaan, erittäin suuri joukko, noin 70 maata, joihin Euroopan unionilla on kehitys- ja kauppasuhteita. Sitähän kokonaisuutta Lomén sopimus käsittelee. Meidän on vain paneuduttava huomattavasti laajempaan alueeseen kuin aiemmin, mutta voimavarat muistaen mielestäni on tärkeätä todeta, että ne perusmaat, joissa me olemme olleet mukana ja joita me tunnemme, ovat edelleenkin tärkeitä ja niissä voimme saavuttaa tuloksia.

Kritiikki tässä talossa usein perustuu kansalaisten käsityksiin. Aivan muutama kuukausi sitten on tehty galluptutkimus, jossa hyvin vakuuttavasti kyllä osoitetaan, että Suomen kansan erittäin suuri enemmistö hyväksyy kehitysyhteistyön. (Ed. Aittoniemi: Minkälaiset kysymykset olivat?) — Aivan riippumatta kysymyksistä voidaan kaikista näistä tuloksista päätellä, että ei ainakaan sellainen argumentointi, että olisi ikään kuin kansan puolella, kun väittää, että kehitysyhteistyö on kokonaan huuhaahommaa, ei kyllä pidä tippaakaan paikkaansa.

Kun ed. Aittoniemi mielellään puhuu kehitysyhteistyön tuloksista ja saavutuksista, ei tarvitsisi muuta kuin lukea tai pikkuisen edes selailla tätä kertomusta ja katsoa. Ne ovat aivan todellisia tuloksia, mitä kerrotaan kehitysyhteistyön saavutuksista maailman laajuisesti, kuolleisuuden vähenemisestä, odotettavissa olevan eliniän noususta, joka on esimerkiksi vuosien 60—93 välillä noussut 46 vuodesta 62 vuoteen. Lukutaitoprosentti on kaksinkertaistunut useissa kehitysmaissa, kansantulo on kasvanut jne. Tuloksia on paljon. Takaiskujakin on. (Ed. Elo: Ikä on korkeampi kuin Venäjällä!) Esimerkiksi juuri Itä-Euroopan maissa kehitys on joissakin paikoin päinvastainen eli lapsi- ja imeväisyyskuolleisuus nousemassa jne.

Mutta erityinen haaste joka minusta juuri kuuluu kehitysmaapolitiikkaan, siis siihen, miten kahdenvälistä ja monenvälistä kauppaa harrastetaan, on se, että rikkain viidesosa maailman väestöstä saa noin 60-kertaisen tulon verrattuna maailman väestön köyhimpään viidesosaan. Tämä ero viime vuosikymmeninä on jopa kasvanut kehitysyhteistyöstä huolimatta, ja se johtuu tietysti kaikesta muusta kuin kehitysyhteistyöstä. Se johtuu monista niistä vinoutumista, mitä kansainvälisessä kaupassa on, ja monista muista seikoista, tietysti myös sodista ja niiden aiheuttamista suurista kärsimyksistä ja taloudellisista tappioista. Eli näihin haasteisiin pitää todellakin

vastata, kun samalla tunnustamme, että kehitysyhteistyö maailman laajuisesti on saavuttanut erittäin merkittäviä tuloksia.

Ympäristöministeri Haavisto: Arvoisa puhemies! Pahoittelen, että en aivan alusta voinut seurata keskustelua, mutta lyhyesti olen saanut nuotit, mitä edustajat täällä ovat käsitelleet. Mielestäni on hyvä, että kehitysyhteistyökysymyksistä käydään näinkin vilkasta ja perinpohjaista keskustelua. Erityisen iloinen olen siitä, että monissa puheenvuoroissa ensinnäkin kehitysyhteistyötä on puolustettu ja myös hyvin puolustettu sen uutta konseptia, sen liittymistä demokratiakysymyksiin, ihmisoikeuksiin, ympäristökysymyksiin, ja nähty se myös tärkeänä osana Suomen ulkopolitiikkaa ja Suomen ulkopoliittista profiilia maailmalla.

Jotkut edustajat ovat myös kantaneet huolta määrärahojen riittävyydestä, kuten ed. Kankaanniemi puheenvuorossaan, ja voin vakuuttaa, että yritän parhaani. Olen iloinen kaikesta tuesta, mitä myös eduskunta on tälle ponnistelulle antanut, että vuonna 2000 saavuttaisimme 0,4:n tason. Kehitysyhteistyövarojahan on kuluvana vuonna 98 käytössä noin 180 miljoonaa markkaa enemmän kuin edellisenä vuonna. Määrärahallisesti kehitys on hyvä, mutta tietysti mainitun prosenttitason saavuttaminen tilanteessa, jossa muuten bkt:n kasvuluvut on näin suuria, on aikamoinen ponnistus.

Täällä on myös käyty keskustelua lähialuekysymyksistä ja lähialueiden avun tarpeesta. Haluaisin ehkä siitä kertoa sen verran uutisia, että myös tälle vuodelle olemme varautuneet siihen, että mahdollisesti Karjalan tasavallassa, Leningradin alueella ja Murmanskissa on humanitaarisen avun tarvetta. Olemme myös avustaneet suomalaisia järjestöjä käymään EU:n humanitaarisen avun rahaston Echon kanssa keskusteluja siitä, miten voitaisiin EU:n varoja humanitaarisiin tarkoituksiin suunnata lähialueille, ja nämäkin neuvottelut näyttävät melko myönteisiltä, joten uskon, että kehitysyhteistyön maailmankartta on viime vuosina kasvanut. Sen lisäksi, että se kattaa perinteiset Afrikan, Latinalaisen Amerikan ja Aasian alueet, on tullut lisää kohteita niin Bosniasta, Keski-Aasiasta kuin aivan meidän lähialueeltamme myös humanitaarisen avun muodossa.

Myös kritiikkiin, jota joskus kehitysyhteistyötä kohtaan esitetään, että apu ei mene perille tai ei johda tuloksiin, on minusta viime vuosina hyvin vastattu sillä, että sekä järjestöt, jotka vievät apua perille, että tietysti valtion oma kehitysyhteistyöhallinto on entistä enemmän kiinnittänyt huomiota evaluointiin ja myös ollut entistä herkempi tarkistamaan projekteja vielä niiden kestäessä, jos väärinkäytöksiä tai ongelmia ilmenee. Tällaistahan on ollut muun muassa sellaisten valtioiden kanssa, joissa demokratia- ja korruptiokysymykset eivät ole kunnossa ja projektit eivät etene odotetulla tavalla. On voitu silloin vielä projektin kestäessä tarkistaa näiden projektien kulkua. Mielestäni on erittäin hyvä, että ollaan tarkkoja kehitysyhteistyövarojen kanssa. Nämä eivät ole mitään ilmaan heitettävää rahaa, vaan niitä pitää koskea se sama kurinalainen tilinpito kuin kaikkea muutakin valtion ja veronmaksajien rahankäyttöä.

Haluan vain toistaa sen, että ulkoministeriössä ja kehitysyhteistyöosastolla ollaan valmiita ottamaan vastaan kaikki palaute ja myös kritiikki sellaisista projekteista, jotka eivät näytä onnistuneilta, ja korjaamaan niitä tarpeen vaatiessa. Tämä vuoropuhelu on äärimmäisen tärkeätä. Mutta pääosin ainakin, kun olen itse käynyt evaluointiraportteja ja selvityksiä läpi, apu on ollut onnistunutta, projektit on saatu valmiiksi ja se tarkoitus, mikä projekteilla on ollut, on saavutettu.

Entistä enemmän on myös kiinnitetty huomiota siihen, että vastaanottaja pystyy jatkamaan projektia siinä muodossa kuin se on lähtenyt liikkeelle. Voi olla, että 60- tai 70-luvulla ajateltiin, että Tansaniaan olisi hyvä saada pohjoismainen peruskoululaitos tai pohjoismainen terveyskeskusverkosto, ja ehkä joskus innostuksessa unohdettiin, että siellä ei ole sellaista veronkantojärjestelmää tai kunnallista hallintoa, joka pystyisi ottamaan niistä vastuun sen jälkeen, kun avun antaja vetäytyy pois. Näihin kysymyksiin jo projektin alkuvaiheessa kiinnitetään huomiota eli katsotaan, millä tavalla avun vastaanottaja voi siinä vaiheessa, kun apulähde on poissa ja apua ei enää tule, itse vastata näiden projektien toiminnasta, mistä hän saa tulot siihen, millä tavalla veronkanto- tai maksupolitiikka on järjestetty niin, että asiat toimivat. Mielestäni tämä on realistinen ja oikea lähestymistapa. Nämä on otettava jo projektin alkuvaiheessa huomioon.

Ehkä myös muutama uusi haaste on tässä yhteydessä hyvä mainita. Yhtenä sellaisena yhä enemmän kansainvälisessä keskustelussa ovat lasten oikeudet ja lapsityövoimakysymykset sekä myös lapsiprostituutioon liittyvät vaikeat kysymykset. Näihin on pyritty nyt kehitysyhteistyöosastolla ja ulkoministeriössä paneutumaan niin,

että Suomi näyttäytyisi sellaisilla kansainvälisillä foorumeilla, millä näistä asioista puhutaan, ja pyrkisimme kohdemaidemme ja kohteidemme kanssa löytämään sellaisia tapoja ja väyliä, joissa näihin vaikeisiin ongelmiin voitaisiin puuttua.

Viime syksynä oli Oslossa nimenomaan lapsityövoimaa ja lapsityövoiman väärinkäyttöä koskeva kokous, jossa oli myös läsnä niitä maita, joissa tämä on ajankohtainen ongelma, Pakistan, Intia, Brasilia, niiden maiden hallitusten edustajia, jotka miettivät avun antajien kanssa, mitkä olisivat niitä käytännön toimia, millä lasten elämää voitaisiin helpottaa. Mielestäni tämä on se suuntaus, johon kehitysyhteistyön yhä enemmän myös pitäisi mennä, ottaa huomioon lasten oikeudet ja miettiä, mitkä voisivat olla hyviä tapoja lasten aseman parantamiseen. Useinhan kysymys on koulutuksen järjestämisestä lapsille, mutta samaan aikaan myös perheiden toimeentulon turvaamisesta niin, että sellainen lapsi, joka on ollut tavallaan sidottu tuomaan tuloa perheelleen, jollakin tavalla vapautuu tästä velvollisuudesta ja perheen elämä saadaan muulla tavalla järjestetyksi ja lapsen koulutus kuntoon.

Yksi uusi haaste, joka on noussut ennen kaikkea jalkaväkimiinakeskustelun yhteydessä esille, on kansainvälisen miinanraivauksen tarve. Hallitus on jo nelinkertaistanut miinanraivaukseen käytettävät kehitysyhteistyövarat. Olemme näissä asioissa aktiivisia tänä päivänä niin Mosambikissa, Angolassa, Kambodzhassa kuin Afganistanissakin. Miinanraivauskysymyksiin tänä päivänä käytämme noin 60 miljoonaa markkaa, mutta uusi hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittisen valiokunnan tekemä päätös edellytti, että nostamme vielä miinanraivaukseen käytettävää osuutta niin, että tekisimme uuden 150 miljoonan markan miinanraivausprojektin, jossa Suomi vielä aktivoisi miinanraivaustöitä ja samalla voitaisiin käyttää myös Suomessa kehitettyä Raivaus-Sisu — eli Raisu-kalustoa, jota joissakin maissa jo nyt miinanraivaukseen käytetään, yhä enemmän miinaprojekteissa.

Ehkä lopuksi, arvoisa puhemies, yhä tärkeämpi yhteistyö kehitysyhteistyöasioissa on ollut paitsi YK-järjestöjen myös Maailmanpankin ja alueellisten kehityspankkien kanssa. Voidaan sanoa, että Maailmanpankin uusi linja, jotka ehkä joskus kritisoidaankin liian markkinahenkiseksi tai markkinatalouteen suuntautuvaksi, lähtee kehitysmaiden kanssa siitä, että niillä on myös jotakin itsellään tarjottavana, ne sitoutuvat itse projekteihin. Mielestäni tämä linja on kuitenkin oikea monessa mielessä ja edellyttää kehitysmaiden oman hallinnon reformia. Monissa tällaisissa projekteissakin Suomi on tänä päivänä mukana, ei enää niin, että Suomen lippu siellä liehuisi aina kehitysyhteistyön päällä, vaan olemme osarahoittajana isommissa projekteissa ja hankkeissa. Mielestäni tämä on oikea suunta silloin, kun etsitään kehitysyhteistyön tuloksellisuutta ja todella näkyviä tuloksia, että etsitään yhteyttä niihin muihin maihin ja rahoittajiin, joilla halua ja resursseja kehitysyhteistyön tekemiseen on.

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oli hyvä asia, että ministeri Haavisto tuli käyttämään puheenvuoron. Erinomainen asia on myös, että hän puhui lapsityövoiman käytöstä. Helsingissähän oli muistaakseni eilen seminaari, missä lapsityövoiman käyttöä käsiteltiin, ja mehän kaikki tiedämme, kuinka vaikea ongelma se on. Mehän tiedämme, että Aasiassa arvioidaan olevan jopa 300 miljoonaa lasta, jotka tekevät joka päivä työtä silloin, kun heidän pitäisi käydä koulua.

Olemme muun muassa Euroopan neuvostossa muutama kuukausi sitten käsitelleet lapsityövoimaan liittyvää raporttia. Siinä yhteydessä minulle on tullut se käsitys kyllä, että Suomi ja muut kehittyneet maat liian paljon ymmärtävät niitä maita, joissa lapsityövoimaa käytetään. Tuntuu siltä, että asenne on se, että lapsityövoiman käyttö olkoon sallittua, niin kuin esimerkiksi ministeri Haavisto äsken sanoi, jos se on perheen toimeentulon kannalta välttämätöntä. Minä toivoisin, että Suomen hallitus ottaisi entistä tiukemman asenteen niitä maita, erityisesti kehitysmaita kohtaan, joissa lapsityövoiman käyttö on hyvin laajamittaista.

Valitettavasti, rouva puhemies, on käynyt ilmi, ettei pelkästään Aasiassa, vaan jopa Euroopassa löytyy maita, ei tosin kehitysyhteistyökumppaneitamme, vaan jopa EU-maita, joissa lapsityövoiman käyttö on varsin yleistä.

Ed. K e k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olen samaa mieltä kuin ed. Elo, että on oikein hyvä, että itse ministeri on paikalla. Lapset, joihin ed. Elokin puuttui, ovat tällä hetkellä enemmän kuin vain muotiasia. Julkisuudellahan on taipumusta nostaa aina yksi asia kerrallaan käsittelyyn. Muutama päivä sitten se oli miinat, nyt se näyttää olevan lapset. Mutta lapsikysymys on todellakin enemmän kuin vain pelkkää muotia. Minusta on erinomaista, että ministeri puuttui siihen.

Sitten eilispäivän muotiasiaan miinoihin. Se lupaus, kuten tulkitsin, se ei ollut nyt poliittinen lupaus sillä tavalla kuin niitä normaalisti käsitellään, mutta se lupaus, joka kuulsi ministerin puheenvuorosta, että Suomi voisi miinanraivauksen puolella tehdä jotakin, tehdä jotakin enemmän kuin on tähän mennessä tehnyt, on erinomaisen tärkeä asia ja myös relevantimpi juttu kuin vähän tyhjä taivastelu niistä suomalaisista maamiinoista, joita todellakaan ei ole missään maanpinnan alla muualla kuin kalliosuojissa. Minusta tämä lähestymistapa miinakysymykseen on erittäin rakentava, erittäin hyvä, ja kun se itseltänsä ministeriltä tulee, niin uskon, että se saa myös sellaista painoa, joka voi edesauttaa sen tietotaidon vientiä, joka meillä raivausasioissa muualle maailmaan voi olla.

Ympäristöministeri H a a v i s t o: Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti ensin ed. Elolle hänen kommentteihinsa. En usko, että Suomi liikaa ymmärtää lapsityövoiman käyttäjiä. Kyllä me olemme olleet nimenomaan siinä rintamassa ja niiden maiden joukossa, jotka ovat hyvin kriittisesti suhtautuneet niihin maihin, joissa lapsityövoimaa käytetään, olipa se kehitysmaissa tai, niin kuin ed. Elo sanoi, jopa kehittyneemmissä maissa, ehkä jopa Euroopan maissa. Myös Venäjällä näitä piirteitä alkaa yhä enemmän olla, kun lapset joutuvat itse hankkimaan toimeentulonsa.

Mutta sanoin vain, että pelkkä moraalinen paheksunta ei aina riitä. Siitä on ollut joitakin vähän surullisia esimerkkejä joissakin kehitysmaissa. Kun on esimerkiksi katsottu, että jokin tekstiilitehdas, jossa pieniä tyttöjä on töissä, pitää sulkea ja länsimaiden puolelta on painostettu sulkemaan tehdas, niin kun on selvitetty, missä tytöt ovat kuukauden päästä, he ovatkin ehkä prostituoituja. Perheelle hankittava raha on jostain löydettävä ja jos ei se löydy tällä keinolla, se löytyy toisella keinolla. Tämän sanon vain siksi, että pitää suunnitella, mitä tehdään, miten perheiden toimeentulo järjestetään, ettei ajeta lapsia entistä pahempaan ahdinkoon. Tämä ei missään tapauksessa tarkoita, että hyväksyisin lapsityövoiman käytön, vaan korostan vain kokonaissuunnittelua.

Ed. Kekkonen otti miinanraivausasian esille ja todellakin, ed. Kekkonen, se on lupaus tältä hallitukselta, että tulemme asiaan panostamaan voimakkaammin. Tulemme tekemään 150 miljoonan markan miinanraivausohjelman, joka kattaa neljän vuoden ajan. Otamme ohjelman piiriin myös uusia maita niiden neljän kohdemaan lisäksi, joissa Suomi tällä hetkellä on aktiivinen miinanraivauksessa. Teemme tässä tietysti kansainvälistä yhteistyötä, mutta lisäämme nimenomaan kehitysyhteistyövarojen käyttöä tähän tarkoitukseen.

Ed. P y k ä l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Nyt, kun ministeri on paikalla, haluan tietysti yhtyä ed. Wahlströmin toivomukseen, että kehitysmaastrategia saataisiin mitä pikimmin eduskuntaan ja siinä yhteydessä myös pohdittaisiin hallinnon uudistusta siltä kannalta, ettei meillä missään nimessä kehitysyhteistyöosaaminen katoa, vaan korkea ammattitaito säilyy maassamme, jotta olemme kilpailukykyisiä muuallakin.

Haluan ed. Aittoniemelle vastata ja muistuttaa, että kyllä meillä on valtiontilintarkastajat, joissa on myös kansanedustajia valittuina ja jotka myös valvovat kehitysyhteistyömäärärahoja. Jos he havaitsevat siellä joitakin puutteita, niin heidän velvollisuutensa on puuttua niihin. Kansalaisjärjestöjen osalta sanoisin, että niillä on myös erittäin selkeä ja tiukka raportointivelvollisuus, ja jo siinä vaiheessa, kun kansalaisjärjestöt anovat projekteja, ne tekevät hyvin selkeät budjettisuunnitelmat varojen käytöstä. Näin ollen niissä tuskin kovin paljon puutteellisuuksia on.

Ed. Elolle: Tulemme jälleen kerran tarkoituksenmukaisuuskysymykseen. Ovat kysymyksessä lapset, aseet, ihmisoikeudet tai demokratia, nehän ovat aina poliittisia ratkaisuja ja silloin vastuu on aika pitkälle poliitikoilla, kuinka paljon me katsomme sormiemme läpi eri yhteyksissä tai eri maiden kohdalla erilaisia ihmisoikeusloukkauksia tai lapsityövoiman hyväksikäyttöä tai epädemokraattista hallintoa, kun toimimme.

Ed. K o k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olen hyvin iloinen siitä, että ministeri toi esille puheenvuorossaan sen ongelman, joka liittyy lapsityövoiman käyttöön ja sen sanoisinko suoraviivaiseen paheksumiseen. Meidän täytyy olla hyvin varovaisia sen suhteen, että emme todella suista näitä lapsia ojasta allikkoon. Pitää olla selvä suunnitelma silloin, kun olemme "sulkemassa tehtaita" ja häätämässä järjestelmästä kunniallisia työpaikkoja.

Naisten asema on monissa kehitysmaissa erityisen heikko. Olen sattuneesta syystä viime aikoina lueskellut Nepalia koskevaa aineistoa.

Olen ollut aika pöyristynyt. Lapsista 50 prosenttia on aliravittuja, naiset ja lapset edustavat tilastoissa melkoista ylikuolleisuutta. Naisten keskimääräinen elinikä on huomattavasti alempi kuin miehillä. Tämä on hyvin hyvin poikkeuksellista globaalistikin, sen me varmasti kaikki tiedämme. Uskon, että Suomen tulee jatkossa nimenomaan naisten ja lasten kysymyksiin kiinnittää erityistä huomiota.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Kun ministeri Haavisto tuli tänne keskustelun loppupuolella, niin hän ei saanut kuulla lainkaan niitä puheita, joissa puhuttiin todellisesta kehitysyhteistyöstä. Toisaalta, kun tulitte näin myöhään, pelastitte tämän salin, sillä nämä kehitysyhteistyön suuret kannattajat olivat minun kanssani todella ahdingossa. He jopa alkoivat myönnellä, että minä olen oikeassa, (Ed. Elo: No, no! — Ed. Pykäläinen: Ei pidä paikkaansa!) ja näin ollen he voivat kiittää arvoisaa ministeriä tästä. Minua se ei harmita ollenkaan.

Muutamasta asiasta sanon pikkuisen vielä.

Kun te puhuitte, ministeri Haavisto, että kuljetatte lippua korkealla Suomen kehitysyhteistyön päällä, niin meillä rahat menevät lähiaikoina ja lippu menee perässä. Sanon näin, ei meillä ole paljon liehuttelemista.

Mitä tulee Itä-Suomen ja Venäjän puolen asioihin, niin olisitte hiljattain seurannut televisio-ohjelmaa, joka osoitti sen, mihin suomalainen "kehitysyhteistyö" siellä on mennyt. Kaikki on mennyt kankkulan kaivoon ja rosvojen taskuun. (Paheksuntaa) Yhdessäkään kohdassa ei esitetty sellaista apua, joka olisi mennyt perille. Siellä olivat traktorit huvilanomistajan lumitraktorina, viimeinenkin lehmä oli teurastettu, joka oli viety sinne Suomesta kehitysapuna ja uuden maatalouden elvyttäjänä. Kostamuksessa hienot laitteistot olivat ruostuneina jossakin tornissa, eikä edes tiedetty, mikä se suomalaisten rakentama torni oli.

Olen sanonut, että meiltä riittää miljardi kehitysyhteistyöhön, mutta suoraan yhteistyöhön, valvottuihin kohteisiin. Koulutusta ja valvontaa niin pitkälle, että varmuudella jossakin Tansaniassa homma pyörii itsellään. Jos näin ei tehdä, niin se kehitysyhteistyö ei ole suureksi osaksi muuta kuin omantunnon sivelyä, mitä meillä hakataan 2—3 miljardia markkaa vuodessa, jos se kiertää monien mutkien kautta eikä sillä tavalla, että itse valvomme kohteet loppuun saakka ja valvomme, että ne myös toimivat, opetamme ihmisiä, aktivoimme heitä toimimaan esimerkiksi jossakin maatalousprojektissa sillä tavalla, että siitä alkaa tulla tuotosta ja jyviä ihmisten suihin.

Ympäristöministeri Haavisto: Arvoisa puhemies! Keskustelua ed. Aittoniemen kanssa voitaisiin käydä myös niin, että viitattaisiin aina edellisen vuoden pöytäkirjaan, koska tässä on samoja piirteitä kuin aikaisemmissa kehitysyhteistyökeskusteluissa. (Ed. Aittoniemi: Ei siellä ole yhtään samaa sanaa!) Sanon vain näin, että varmasti on niin, että te puhutte, ed. Aittoniemi, muustakin lähialueyhteistyöstä, jota esimerkiksi Karjalan tasavallan kanssa on tehty, maatalousprojekteista ja tämän tyyppisistä. Niitä rahoja ei ole käytetty kehitysyhteistyövaroista, vaan ne ovat olleet kunkin ministeriön alaisina. Myönnän, että siinä seurannassa on ollut puutteita, ja tiedän, että on ollut epäonnistuneita projekteja. On ollut ehkä myös toiveita, että naapurissa joillakin alueilla siirryttäisiin markkinatalouteen nopeammin kuin mitä tapahtui. Kaikki tämä kritiikki on johtanut siihen, että sekä kehitysyhteistyön että lähialueyhteistyön seurantaa on tarkennettu.

Lähialueyhteistyötä koordinoi nyt ulkoministeriö, jossa koetetaan katsoa ja vertailla hankkeita ja käydä hyvin tarkkaan läpi niiden onnistuminen. Kehitysyhteistyöhön on tullut evaluointikäytäntö, joka tarkoittaa siis loppuseurantaa, tulosten seurantaa. Juuri ed. Aittoniemen esittämän kaltainen kritiikki on johtanut siihen, että tätä on tehostettu ja parannettu. Kun tätä täsmäkritiikkiä esitetään, niin silloin käydään läpi, onko kussakin projektissa jotakin vialla. Mielestäni tämä on hyvin terveellistä keskustelua, mutta se ei saisi antaa väärää kuvaa kaikista hankkeista, kokonaisuudesta, kun kuitenkin pääosa toiminnasta on onnistunutta.

Olen joskus sanonut, kun olen puhunut kehitysyhteistyön pitkästä historiasta, että jos Tansaniassa 60- tai 70-luvulla tehtiin virheitä, niin voi olla, että kehitysajatus oli silloin toisenlainen. Ajateltiin, että yhteiskunta kehittyy nopeammin ja toiseen suuntaan. Mutta mennäänpä taaksepäin. Mitä vaikka Suomen tielaitos teki 60- ja 70-luvulla? Eikö ole niin, että omassakin yhteiskunnassamme olemme suunnitelleet, miettineet ja visioineet asioita toisella tavalla. Kehitysmaassa tulee vielä epäonnistumisen riski muista syistä paljon suuremmaksi ja se täytyy tietysti silloin hyväksyä, kun kehitysmaiden kanssa asioidaan. Mutta myös kehitysmaiden kehitysennusteet ja -skenaariot ovat muuttuneet ja projekteja ja

hankkeita on jouduttu tarkentamaan uusien ennusteiden mukaisiksi.

Ed. V ä i s t ö : Arvoisa puhemies! Suomen pitää olla mukana kehitysyhteistyössä ja kehitysmaapolitiikassa. Aivan samoin meidän on syytä olla mukana lähialueyhteistyössä kuitenkin niin, kuten ministerikin totesi, että läpinäkyvyyttä, suunnittelua ja seurantaa parannetaan ja tehdään mahdollisimman tuloksekkaita hankkeita ja koetetaan saada mahdollisimman paljon hyvää aikaan niillä rahoilla, jotka siihen käytetään. Minusta on tärkeää tässä tietysti se, niin kuin nyt yleisesti puhutaankin, että otetaan huomioon kunkin maan omat edellytykset, oma kulttuuri ja pyritään auttamaan näitä alueita ja niiden ihmisiä auttamaan itseään. Eli lähdetään siitä tilasta ja tilanteesta, missä siellä ollaan.

Tässä ehkä ne suurimmat virheet on tehty, näin olen ymmärtänyt, että on yritetty viedä sitä kulttuuria ja osaamista ja tietotaitoa, joka meillä on. Siitä syystä ehkä osa Venäjän Karjalankin hankkeista on epäonnistunut. Epäonnistumiset saavat julkisuutta. Toisaalta tietenkin tällainen kritiikki on siinä mielessä hyvä, että se pakottaa miettimään tarkemmin näiden hankkeiden toteutusta, seurantaa ja sitä, mitä tuloksia todella saadaan aikaan.

Minulla itselläni on näistä Venäjän Karjalankin hankkeista monia myönteisiä kokemuksia ja havaintoja. Uskon, että pidemmän päälle ne tuovat tulosta.

Ed. K e k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Minusta tämä iltapäivän keskustelu on osoittanut jotenkin todeksi sen, minkä sanoin ihan alussa, että on hiukan vaarallista sotkea perinteinen kehitysapu ja lähialueyhteistyö toisiinsa. Ne ovat, olkoonkin että köyhyyttä on molemmilla osa-alueilla, sittenkin yhteismitattomia. Kun nyt olemme kuulleet näitä arvioita, milloin rajan takaisesta Karjalasta, milloin Leningradista, milloin mistäkin, niin me olemme ajautumassa semmoiseen keskusteluun, joka vie kovin kauas varsinaisesta asiasta eli kehitysmaiden auttamisesta. Minusta se olisi hyvä meidän kaikkien tiedostaa.

Kehitysyhteistyö ja kehitysmaasuhteet ovat olennainen osa Suomen ulkopolitiikkaa, mutta kääntäen tietysti kehitysmaissakin kehitysyhteistyö on osa sikäläistä talouspolitiikkaa, osa sikäläistä ulkopolitiikkaa. Näinpä kehitysyhteistyötä ei millään muotoa voi nähdä neutraalina tekijänä myöskään yhteistyömaan yhteiskunnassa, sillä viime kädessä tietenkin kaikki apu on sillä tavalla poliittista, että se vaikuttaa yhteiskunnallisen muutoksen suuntaan.

Minusta oli erinomaisen hyvä, että ministeri muistutti niistä virheistä, joita myös Suomessa on vaikkapa tienrakentamisessa aiemmin tehty. Tässä suhteessa 90-luku — puhun nyt siis kehitysmaista, en teistä — on ollut erinomaisen hyvää verrattuna aiempaan epäilemättä vähän summittaiseen tapaan lähestyä asiaa. On positiivista, että tällä vuosikymmenellä kehitysmaiden ongelmien luonne on muuttunut sellaiseksi, että ulkopoliittisilla toimintakeinoilla, kiistojen sovittelulla ja ennalta ehkäisevällä diplomatialla on aikaisempaa enemmän mahdollisuuksia.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Täällä on viitattu siihen, että vuosien mittaan suomalaiset yritykset ovat tehneet virheitä osana kehitysyhteistyötä. Haluaisin, arvoisa rouva puhemies, viitata nykypäivään ja siihen, mitä Indonesiassa UPM-Kymmenen toimesta on tapahtunut. Sillä on yhteistyötä April-nimisen yrityksen kanssa, ja pitkässä juoksussa siitä käsitykseni mukaan Suomelle koituu kielteistä julkisuutta. Se ei tule heti ensi vuonna, vaan pitemmällä tähtäimellä ja liittyy biodiversiteetin tuhoamiseen tuolla maailmansuunnalla.

On puhuttu varsin paljon mahdollisesta UPM-Kymmenen ja ruotsalaisen Stora-konsernin fuusiosta. Silloin tietysti saattaa käydä niin, että suomalaiset saattavat tämän fuusion yhteydessä oppia ruotsalaisilta jotakin.

Väittäisin kuitenkin, että myös lähialueyhteistyö on tietyllä tavalla kehitysyhteistyötä. Viittaisin, kun ministerikin on paikalla, vielä Kostamuksen pellettitehtaan kuuluisiin altaisiin, jotka sisältävät ongelmajätettä, ja niiden mahdolliseen purkautumiseen Karjalan vesistöön. Siinä on meillä myös kehitysyhteistyöprojektia.

Ympäristöministeri H a a v i s t o : Arvoisa puhemies! Aivan lopuksi, kun ed. Tiusanen viittasi metsäsektorin hankkeisiin maailmalla, on ensin hyvä selkeästi todeta, että Indonesian metsähankkeissa ei kehitysyhteistyöosuutta ole, vaan se on taloudellisten yritysten omaa toimintaa. Mutta ehkä yleisemmin sanottuna, kun on ollut myös metsäsektorin kehitysyhteistyöhankkeita, ja tietysti niitä vieläkin on esimerkiksi Nepalin kanssa meneillään, ne ovat kaikkein vaikeimpia hankkeita monestakin syystä. Meillä on kokemusta esimerkiksi Thaimaassa tehdyn metsäevaluaation ja metsätalouden master planin eli

koko Thaimaan metsätalouden suunnitelman tukemisesta. Suomesta löytyy kyllä erittäin hyvää metsien teknisen kartoituksen ja metsien tilan kartoittamisen asiantuntemusta, ja uskon, että suunnitelma siltä osin oli hyvä. Mutta sitten, kun tullaan sosiaalisiin kysymyksiin, metsien omistussuhteisiin, mitkä ovat paikallisten kyläläisten oikeudet, omistaako maan hallitus pääkaupungista käsin kaikki metsät vai onko paikallisilla asukkailla niihin jotakin käyttöoikeuksia tai hakkuuoikeuksia, kun tullaan hyvin vaikeisiin omistuskysymyksiin, sosiaalisiin kysymyksiin, hyvinvoinnin kysymyksiin, silloin myös yksityisille yrityksille tulee toimintavaikeuksia. Ymmärrän, että esimerkiksi Indonesiassa, kun tätä metsäkiistaa sielläkin on käyty, saman tyyppiset asiat ovat esillä. Eli maan oma lainsäädäntö ja maan omien kansalaisten status, kylien status on jossain määrin epäselvä. Tämä jo pelkästään tuo jännitteitä.

Toinen kysymys, joka usein otetaan tämän yhteydessä rinnalle, ovat ekologiset tekijät. Esimerkiksi USA:n kehitysyhteistyöyksikkö USAID on kokonaan vetäytynyt tällaisista metsähankkeista sen vuoksi, että se näkee, että nämä sosiaaliset kysymykset ja ympäristökysymykset ovat niin vaikeita ja tuovat niin paljon konflikteja, että USAID saa enemmän huonoa mainetta kuin hyvää menemällä ja sekaantumalla tämän tyyppisiin hankkeisiin. Tässä mielessä on hyvin tärkeää, että katsotaan tarkkaan, millaisia ovat ne hankkeet, joita suomalaisten veronmaksajien varoin rahoitetaan. Silloin, kun ollaan metsäsektorilla liikkeellä, täytyy olla paitsi hyvää metsäosaamista ja hyvää ympäristö- ja biodiversiteettiosaamista, mutta on myös ymmärrettävä näitä sosiaalisia kysymyksiä, maanomistusoikeusoloja ja lainsäädännön kehittämistä. Vain sellaisesta kokonaislähestymisestä voi tulla onnistunut kehitysyhteistyömetsähanke, joita meillä niitäkin alkaa jo olla esimerkiksi Laosissa. Laosissa on suomalaisten metsähanke Svannakhetissa, jossa kaikki nämä elementit on otettu mukaan, tällainen kylämetsityshanke, jossa metsäpinta-alaa lisätään. Kyläläisillä on oma intressinsä hankkeeseen ja myös maan hallitus on siihen voimakkaasti sitoutunut. Tällaisiinkin metsäsektorilla on kyllä mahdollisuuksia.

Ed. V ä i s t ö : Arvoisa puhemies! Ministeri Haavisto otti esille puheenvuoronsa lopussa, että on myös onnistuneita metsäsektorihankkeita. Tässä mielessä haluan tuoda esille, kun yksi suurista metsäfirmoistamme tuli esille, myös Enson hankkeet. Minun ymmärtääkseni se metsäsektorin hanke on etenemässä kokonaisuutena varsin hyvin. Lähdetään siitä, että autiota maata istutetaan, viedään metsäosaamista ihan perusteista lähtien ja saadaan tätä kautta myös ekologisia asioita paremmalle tolalle ja pidemmän päälle myös raaka-ainetta teollisuudelle. Kyllä meillä, jos kokonaisuutena ajatellaan metsäsektoriakin, ymmärtääkseni ainakin tietotaitoa on riittävästi. Uskon myös, että on eri puolille maailmaa vietyinä paikallistakin osaamista ja tuntemusta, mihin ministeri viittasi, kun vain perin juurin lähdetään oikealla mielellä ja oikealla tahdolla liikkeelle.

Ed. P y k ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Meidänhän täytyy löytää tietyt yhteiset eettiset periaatteet myös kehitysyhteistyölle, ja mikä meillä on valtioneuvoston hyväksymä periaatepäätös, siinähän ovat nämä lähtökohdat. Tietysti se keskustelu on erittäin tärkeää, millä keinoin me pystymme velvoittamaan yrityksemme myös toimimaan näiden tiettyjen periaatteiden mukaisesti, etteivät he ajattelisi niin kuin jotkut meidän valtiomiehemme, jotka, kun matkustivat Kiinaan, ilmoittivat, että business is business and human rights are human rights, eli jos tehdään bisnestä, niin ihmisoikeuksista ei tarvitse välittää. Tämä on tietysti tärkeä kysymys ja erityisesti korostunut viime aikoina Kiinan ja, kuten ed. Tiusanen mainitsi, Indonesian metsähankkeiden yhteydessä. Vaikka siellä ei ole veronmaksajien rahoja, siellä ovat kuitenkin suomalaiset yritykset tekemässä näitä projekteja. Silloin on tärkeää miettiä, millä tavalla näitä yrityksiä ja niiden johtoa painostetaan ottamaan huomioon esimerkiksi tämä valtioneuvoston periaatepäätös.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Nimenomaan Suomen läsnäoloon eri tasoilla, vaikka emme juuri kehitysyhteistyön nimissä olekaan vaikkapa Indonesiassa Kalamantian saarella jne. Kuitenkin esimerkiksi kunniamerkkikäytäntö, jota Suomen puolelta on toteutettu, on tietynlaista läsnäoloa ja tuo myös Suomen valtiona mukaan, Suomen valtionhallinnon, jolloin tässä nähdään tilanteen monisärmäisyys.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään ulkoasiainvaliokuntaan.

10) Hallituksen esitys laiksi Suomen Pankista ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys 6/1998 vp

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin talousvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu:

Ministeri Skinnari: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys sisältää muutokset, jotka vielä ovat tarpeen, jotta Suomi täyttäisi Suomen Pankkia koskevat Talous- ja rahaliiton toisen vaiheen aikana toteutettavat lähentymiskriteerit. Lisäksi tehtäisiin tarvittavat muutokset Suomen Pankin liittämiseksi osaksi Euroopan keskuspankkijärjestelmää silloin, kun Suomi osallistuu euroalueeseen.

Esityksen mukaan Suomen Pankki toimisi Euroopan yhteisön perustamissopimuksen sekä Euroopan keskuspankkijärjestelmän perussäännön mukaisesti osana Euroopan keskuspankkijärjestelmää. Euroopan keskuspankkijärjestelmän tehtäviä hoitaessaan pankki toimisi Euroopan keskuspankin suuntaviivojen ja ohjeiden mukaisesti. Suomen Pankki tai sen toimielimen jäsen ei saisi Euroopan keskuspankkijärjestelmän tehtäviä hoitaessaan pyytää tai ottaa vastaan toimintaansa koskevia määräyksiä. Muutoin pankin olisi oltava tarvittaessa yhteistoiminnassa valtioneuvoston ja muiden viranomaisten kanssa. Hallitus pitää tärkeänä, että avoimessa hengessä Suomen Pankki käy vuoropuhelua laajasti eri yhteiskunnallisten tahojen kanssa.

Suomen Pankki toteuttaisi osaltaan Euroopan keskuspankin neuvoston määrittelemää rahapolitiikkaa. Pankki huolehtisi myös osaltaan rahahuollosta, setelien liikkeeseen laskemisesta, valuuttavarannon hallussapidosta ja hoidosta sekä maksu- ja muun rahoitusjärjestelmän luotettavuudesta ja tehokkuudesta sekä osallistuisi sen kehittämiseen. Lisäksi pankki huolehtisi toimintansa kannalta tarpeellisten tilastojen laatimisesta ja julkaisemisesta.

Rahapoliittisen toimivallan siirtymisestä Euroopan keskuspankkijärjestelmälle ja kansallisten keskuspankkien riippumattomuudesta aiheutuvien muutosten vuoksi esityksellä lisätään Suomen Pankkia valvovan pankkivaltuuston mahdollisuuksia saada ja välittää eduskunnalle tietoja rahapolitiikan toteuttamisesta ja muusta pankin toiminnasta. Suomen Pankin valtiosääntöoikeudellinen asema eduskunnan pankkina säilyisi ennallaan.

Keskustelua Euroopan keskuspankkijärjestelmän harjoittamasta rahapolitiikasta euroalueella voidaan käydä sekä kansallisella että Euroopan yhteisön tasolla. Vuoropuhelu Euroopan keskuspankkijärjestelmän ja muiden yhteiskunnan tahojen välillä on tärkeää rahapolitiikan uskottavuuden saavuttamiselle. Euroopan keskuspankin neuvosto päättää kuitenkin itsenäisesti rahapolitiikastaan koko euroalueen kehitystä kuvaavien muuttujien perusteella.

Säännöllinen tietojen antaminen kansallisella tasolla eduskunnan kuulemismenettelyllä ja pankkivaltuuston kertomuksilla Euroopan keskuspankkijärjestelmän rahapolitiikan tavoitteista ja niiden toteuttamisesta edistää euroalueen rahapolitiikan ymmärrettävyyttä ja yleistä hyväksyttävyyttä. Näin vältytään keskuspankkijärjestelmän eristäytymisen vaaralta ja voidaan vahvistaa rahapolitiikan uskottavuutta. Tällainen menettely voi myös edistää euroalueen rahapolitiikan yhteensovittamista kansallisen talouspolitiikan kokonaisuuteen keskuspankkijärjestelmän itsenäisyyttä vaarantamatta.

Voimassa olevan lain mukaan pankkivaltuusto antaa eduskunnalle vuosittain kertomuksen Suomen Pankin toiminnasta ja hallinnosta sekä pankkivaltuuston käsittelemistä tärkeimmistä asioista. Kertomuksen tarkoituksena on ollut antaa eduskunnalle kuva harjoitetusta keskuspankkipolitiikasta sekä talouden ja rahoitusmarkkinoiden kehittymisestä. Kertomus on sisältänyt myös kuvauksen muusta Suomen Pankin toiminnasta, kuten maksujärjestelmien ja maksuvälinehuollon kehittymisestä sekä valuuttavarannon sijoittamisesta. Lisäksi kertomukseen on sisältynyt kertomusvuoden tilinpäätös. Kertomusmenettelyä on syytä jatkaa ja kehittää. Muutoinkin tämä kansallinen menettelymme näissä kysymyksissä on asia, jota kannattaa pohtia tämän asian käsittelevässä talousvaliokunnassa, mutta myös täällä eduskunnan täysistunnossa ja erityisesti pankkivaltuustossakin.

Pankkivaltuuston kertomus ja sen käsittelyn yhteydessä tapahtuva pankkivaltuuston ja Suomen Pankin johtokunnan edustajien kuuleminen on antanut eduskunnalle tilaisuuden parlamentaariseen keskusteluun rahapolitiikasta. Suomen Pankki on voimassa olevan lain mukaan velvollinen antamaan asianomaiselle valiokunnalle kaikki ne tiedot, jotka ovat tarpeen valiokunnan

tehtävien hoitamiseksi. Perustuslakivaliokunta on todennut, että tämä muodostaa riidattoman oikeudellisen perusteen Suomen Pankin pääjohtajan ja muiden johtokunnan jäsenten kuulemiselle talousvaliokunnassa. Vuorovaikutus Suomen Pankin ja eduskunnan välillä on tärkeää myös Suomen Pankin ollessa kiinteä osa Euroopan keskuspankkijärjestelmää.

Pääjohtajalla ja muilla johtokunnan jäsenillä olisi velvollisuus antaa pankkivaltuustolle säännöllisesti selvityksiä rahapolitiikan toteuttamisesta ja muusta Suomen Pankin toiminnasta. Tämä vastaa jo nykyistä käytäntöä. Perinteisen vuosittaisen kertomuksen lisäksi pankkivaltuusto antaisi tarvittaessa eduskunnalle kertomuksia rahapolitiikan toteuttamisesta ja muusta pankin toiminnasta. Tämä varmistaisi sen, että muuttuvassa tilanteessa pankkivaltuusto voisi olla yhteiskunnassa käytävän rahapoliittisen keskustelun aktiivinen osapuoli.

Vaikka pankkivaltuustolla ei ole päätösvaltaa rahapolitiikan toteuttamiseen liittyvissä asioissa, pankkivaltuustolla olisi aina halutessaan mahdollisuus käydä keskustelua rahapolitiikasta. Pankkivaltuusto voisi myös kutsua ulkopuolisia asiantuntijoita kuultavakseen ja käydä näin yleisempääkin keskustelua rahapolitiikasta. Pankkivaltuusto voisi itse päättää, milloin eduskunnalle on tarpeen antaa erillinen kertomus rahapolitiikan toteuttamisesta. Toisaalta talousvaliokunta voi, jos siihen on tarvetta, myös pyytää pankkivaltuustoa antamaan kertomuksen. Talousvaliokunnalta odotetaan aktiivista otetta tässä asiassa.

Pankkivaltuuston asemaa vahvistettaisiin myös siten, että se voisi päättää aiempaa laajemmin Suomen Pankin ylijäämän käytöstä. Lähtökohtaisesti puolet ylijäämästä siirrettäisiin pankin vararahastoon ja puolet valtion tarpeisiin, mutta pankkivaltuusto voisi päättää toisinkin. Tämä korostaisi eduskunnan omistajavalvontaa Suomen Pankissa. Tarvittavan sopeutumisajan varmistamiseksi uutta voitonjakosäännöstä sovellettaisiin kuitenkin vasta vuoden 2002 alusta.

Yhteinen raha euro korvaa asteittain vuoden 1999 alusta alkavan kolmen vuoden pituisen siirtymäkauden aikana kansalliset rahayksiköt. Siirtymäkauden 1.1.1999—31.12.2001 euroa käytetään ainoastaan tilirahana. Eurosetelit ja -kolikot lasketaan liikkeeseen vasta siirtymäkauden loputtua 1.1.2002. Viimeistään 1.7. eurot ja sentit ovat ainoita laillisia maksuvälineitä Suomessa. Tämän jälkeen Suomen Pankki vaihtaa markkamääräisiä seteleitä sekä markka- ja pennimääräisiä kolikoita euroiksi ja senteiksi kymmenen vuoden ajan. Kansalaiset saavat palkkansa, eläkkeensä ja sosiaaliturvaan liittyvät etuutensa markoissa ja suorittavat ostoksensa, maksavat laskunsa sekä veronsa markoissa koko siirtymäkauden ajan.

Julkinen sektori käyttää sisäisessä toiminnassaan markkoja koko siirtymäkauden ajan. Valtion budjetti laaditaan ensimmäisen kerran euroissa vuodelle 2002. Valtion kirjanpito siirtyy euroon tuon vuoden alusta lukien.

Rahalaki kumottaisiin, mutta sen eräitä säännöksiä sovellettaisiin kuitenkin edelleen, jotta lain nojalla liikkeeseen lasketut rahat säilyisivät laillisina maksuvälineinä tarvittavan siirtymäkauden, kunnes euromääräiset rahat on otettu käyttöön.

Ehdotus laiksi metallirahasta sisältää Euroopan yhteisön lainsäädäntöä täydentävät kansalliset metallirahaa koskevat säännökset.

Ehdotetut lait tulisivat voimaan eräitä Suomen Pankin riippumattomuutta koskevia säännöksiä lukuun ottamatta, kun Suomi osallistuu euroalueeseen. Tämä on tärkeä näkökohta huomata.

Ehdotettu laki Suomen Pankista täyttää Euroopan yhteisön perustamissopimuksen keskuspankkilainsäädännölle asettamat vaatimukset ja samanaikaisesti turvaa mahdollisuudet tarvittavan kansallisen rahapolitiikkaa koskevan keskustelun käymiselle.

Euroopan keskuspankin johtokunnan ja neuvoston käytännön toiminta ja vallankäytön toteutus, arvoisa puhemies, kiinnostaa jokaista jäsenmaata, kuten Suomea. Suomen on oltava aktiivisesti mukana luomassa uutta Ekp-järjestelmää. Sitähän ollaan nyt toki tekemässä, mutta voidaan tehdä vasta sitten, kun nämä maat ovat selvillä, jotka tässä ovat mukana.

Pienten kansojen edut on turvattava. Myös kansallisella päätöksenteolla eli Suomen eduskunnalla, Suomen Pankilla ja erityisesti pankkivaltuustolla on oltava sananvaltaa. Myös yhteistyö valtioneuvoston kanssa on tärkeää.

Ed. Haatainen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. I. K a n e r v a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämän koko harjoituksen ensisijainen tavoite on tietysti turvata koko euroalueella keskimääräinen hintavakaus niin, että kaikki järjestelyssä mukana olevat maat voivat

siitä sitten oman talouspolitiikkansa myötä hyötyä. Suomen tapauksessa tähän lainsäädäntöön mielestäni sisältyy kaksi erityistä tavoitetta.

Ensimmäinen on se, että Suomen Pankki ja koko siihen liittyvä organisaatio voi omaksua aktiivisen roolin Euroopan keskuspankkijärjestelmän puitteissa vaikuttaessaan. Siis Suomen Pankin on kaikkineen pyrittävä olemaan keskeinen eurovaikuttaja. Tämän on mielestäni aivan selkeästi oltava punainen lanka Suomen tapauksessa.

Toinen seikka, jota on pidettävä silmällä tätä lakia nyt eduskunnassa säädettäessä, on se, ettei meille pääse syntymään minkään tyyppistä demokratiavajetta, sellaista, jossa eduskunta tai ylipäätään suomalainen yhteiskunta kokisi itsensä turhautuneeksi, vaikutusvallan ulkopuolella olevaksi tahoksi, ottaen huomioon tietysti Ekpj:n ja Euroopan keskuspankin säädöspohjan siltä osin, että sen asema on riippumaton. Mutta se ei merkitse sitä, että eduskunta joutuisi tätä keskustelua seuraamaan sivullisena, vaan tähän järjestelyyn on rakennettava elementtejä, jotka kaikissa olosuhteissa antavat paitsi pankkivaltuustolle myös talousvaliokunnalle ja eduskunnalle mahdollisuuden talouspolitiikan keskeisen rahapolitiikan puolen kaikkinaiseen arviointiin.

Ministeri S k i n n a r i : Arvoisa puhemies! Minusta ed. I. Kanerva on ihan oikeassa.

Mitä tulee eduskunnan osuuteen niin, vaikka suurella valiokunnalla onkin nyt ihan omanlainen roolinsa EU-asioiden käsittelijänä ja se systeemi on tietysti erilainen, koska on kysymys erilaisista asioista ja erilaisen järjestelmän osasta, minusta kuitenkin kannattaa ottaa oppia tästä, millä tavoin suuren valiokunnan työ suhteessa Euroopan neuvostoon on järjestetty ja katsoa siitä hyvät puolet, koska vertailu muihin EU-maihin nähden on osoittanut, että meidän EU-asioiden käsittelymme on hyvä eduskuntanäkökulmasta, ellei voi sanoa ihan paras.

Ed. I. K a n e r v a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Siis kun koko Euroopan unionin perusidea osaltaan on se, että se edustaa avoimuutta, on hyvin tärkeää, että Suomi Euroopan unionin asioita käsiteltäessä rahapolitiikan, Euroopan keskuspankkipolitiikan puolella edustaa myös tätä perusfilosofiaa, avoimuutta ja läpinäkyvyyttä, samaan aikaan kun me tunnustamme sen, että Ekp:n asema on hyvin itsenäinen ja riippumaton ja että se ei voi ottaa vastaan ohjeita kansallisesti eikä kansainvälisesti, mutta sen päätösten avoimuus ja läpinäkyvyys on meidän tapauksessamme erittäin keskeinen perinne koko meidän EU-politiikkaamme ajatellen. Toivon, että se myös heijastuu tässä kaikessa, mihin ministerikin viittasi.

Ed. O l i n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä yhteydessä on hyvinkin perusteltua keskustella nimenomaan demokratiavajeesta suhteessa Euroopan keskuspankkiin ja nimenomaan Suomen Pankin roolista suhteessa Euroopan keskuspankkiin ja pankkijärjestelmään.

Nyt käsiteltävässä hallituksen esityksessähän todetaan, että Suomen Pankin tavoitteena on turvata vakaa rahanarvo. Tämä on hyvin mielenkiintoista. Se on aika suppea määritelmä yhteiskuntapoliittisesti. Jos ajatellaan Euroopan keskuspankkia, niin sen tehtävämäärittely tavoitetasolla on myös hyvin suppea verrattuna esimerkiksi Yhdysvaltojen keskuspankkiin, jonka ensimmäiseksi tehtäväksi määritellään viisiosaisessa luettelossa täystyöllisyys ja vakaa hintataso.

Näin ollen eurooppalaisessa EU-järjestelmässä pitäisi kaikkien jäsenvaltioiden olla hyvin herkkinä nyt, koska luodaan sellainen järjestelmä, jossa nimenomaan vakaan rahanarvon ympärillä toimimisesta jatkossa myös keskustellaan suhteessa yhteiskunnalliseen demokratiaan.

Ed. M. P o h j o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yhdyn ed. I. Kanervan näkemyksiin ja haluan vain tähdentää sitä, että Suomen Pankin asema eduskunnan pankkina säilyy muuttumattomana Suomen Pankin ollessa kiinteä osa Euroopan keskuspankkijärjestelmää.

Euroopan keskuspankkijärjestelmässä kansalliset keskuspankit ovat siis kiinteä osa tätä järjestelmää. Minusta nyt tämäkin osoittaa, että on entistä tärkeämpää se, että Suomi on mukana tässä kiinteässä päätöksentekoytimessä eli todella Euroopan rahajärjestelmässä tekemässä myös sitä itseään koskevia päätöksiä. Siihenhän tämä tähtää, tämä korostuu, mutta epäilemättä myös se, että suuren valiokunnan kautta samaan tapaan seurataan myös näitä asioita.

Ed. E l o : Puhemies! Samanaikaisesti kuin ed. I. Kanerva häipyy, näyttää siltä, että näistä sittenkin tulevat sosialidemokraattien sisäiset keskustelut, koska ei paljon muita ole kuin sosialidemokraatteja enää paikalla, mutta ei se mitään.

Puhemies! Ensinnäkin haluan todeta, niin kauan kuin ed. I. Kanerva vielä on salissa, että

olen vahvasti sitä mieltä, että edustajat I. Kanerva ja M. Pohjola ja myös ministeri Skinnari ovat vähän liian optimistisia siihen nähden, mitä mahdollisuuksia esimerkiksi Suomen eduskunnalla on vaikuttaa tulevassa eurooppalaisessa rahapolitiikassa. Mutta me voimme siihen palata.

Joka tapauksessa, puhemies, me tiedämme, että lakiesitys on valmistautumista Suomen liittymiseen euroalueeseen ja se on vaatimus, joka Suomelle asetetaan. Tässähän todellisuudessa käy niin, että Suomen Pankista tulee Euroopan keskuspankin sivukonttori, niin kuin aikaisemmin Suomessa oli ja on edelleenkin Suomen Pankin haarakonttoreita. Sen enempää rooliahan Suomen Pankille ei tässä todellisuudessa tule.

Suomen Pankki on, niin kuin ed. M. Pohjola aivan oikein sanoi, osa Euroopan keskuspankkijärjestelmää, ja siinä ed. M. Pohjola on todella täysin oikeassa. Suomen Pankki toimii kuitenkin täysin Euroopan keskuspankin suuntaviivojen ja ohjeiden mukaisesti, kuten esimerkiksi lakiesityksen yleisperusteluissakin todetaan.

Ensisijainen tavoite, kuten moneen kertaan on todettu, on hintavakaus eli alhainen inflaatio, ja todetaan sitten muun muassa Suomen Pankkia koskevassa laissa, jota me käsittelemme, että on muitakin tavoitteita. Mutta kun me katsomme tarkalleen, mitä siinä sanotaan pykälässä, Suomen Pankin on perustamissopimuksen mukaisesti tuettava muidenkin talouspolitiikan tavoitteiden saavuttamista vaarantamatta kuitenkaan 1 momentissa säädettyä tavoitetta. Tämä on hyvin mielenkiintoista — "vaarantamatta kuitenkaan". Mitkä todelliset mahdollisuudet meillä on sitten muiden tavoitteiden toteuttamiseen tai edes yrittää toteuttaa niitä, jos alhainen inflaatio on ainoa autuaaksi tekevä?

Minä olen muuten sataprosenttisen varma siitä, että kun eduskunta kymmenen vuoden päästä käsittelee Euroopan keskuspankin kertomusta esimerkiksi täällä, on jo muitakin tavoitteita, sen haluan sanoa, muitakin kuin alhainen inflaatio. Ed. Olin viittasi aivan oikein esimerkiksi Yhdysvaltojen keskuspankin tavoitteisiin. Täystyöllisyys on ensimmäisten joukossa siellä. Minä ihmettelen, että eurooppalaisella poliittisella tasolla ei esimerkiksi näitä kahta asiaa ole haluttu yhdistää, vaikka sanottaisiin, että hintavakaus on ensimmäinen ja siihen yhdistettynä samassa lauseessa mahdollisimman korkea työllisyys ja mahdollisimman nopea talouskasvu.

No, kieltämättä totta kai aina on niitä, jotka sanovat, että on hyvä näin, että alhainen inflaatio tekee kaiken hyvän eli me saamme myös korkean talouskasvun, ainakin pitkällä tähtäyksellä luvataan, ja mahdollisimman hyvän työllisyyden. Näinhän asianlaita on. Sanotaan, että se on terveen talouden merkki. Me tiedämme kuitenkin, että asia ei ole ihan näin yksinkertainen.

Mitä tulee Euroopan keskuspankin rooliin, herää kysymys ja varmasti meille kaikille poliitikoille herää se sama kysymys, kuka huolehtii muista tavoitteista, jos ja kun ne eivät Euroopan keskuspankille kuitenkaan muuten kuulu kuin sivulauseessa. Me tiedämme, ettei eurooppalaisella tasolla ole pystytty mitään mallia hahmottelemaan, niin kuin ovat ranskalaiset keskustelleet jonkinlaisesta taloushallituksesta, mutta mitään tällaista suunnitelmaa ei ole olemassa.

Kun on myös aivan varmaa, että tavalla tai toisella finanssipolitiikkaa EU:n tasolla pitää yhtenäistää, niin mihin se sitten johtaa? Ruotsin pääministeri Göran Persson on sanonut, että automaattisesti yhteinen raha tulee johtamaan myös yhteiseen vero- ja sosiaalipolitiikkaan, ja hänen näkemyksensä on hyvin mielenkiintoinen. Persson sanoo, että tämä on eräs syy, minkä takia Ruotsi ei kiirehdi tässä, koska Ruotsin veroaste on Euroopan korkeimpia, jos ei korkein, ja toisaalta sosiaaliturva on myös korkea. Hän yhdistää nämä kaksi asiaa, kun verotusta pitäisi sitten lähteä alentamaan, yhtenäistämään. (Ed. Hämäläinen: Tämä keskustelu käytiin viime viikolla!) — Kyllä, kyllä, mutta joka tapauksessa tämä liittyy myös Suomen Pankin ja Euroopan keskuspankin rooliin hyvin voimakkaasti. Mihin tämä johtaa, ed. Hämäläinen? Joka tapauksessa meidän pitää nähdä, ed. Hämäläinen, mihin tämä on johtamassa, mitä lakia me nyt käsittelemme ja mitkä ovat sen seuraukset.

Mitä tulee Suomen asemaan, kun me olemme lähestymässä Emu-ratkaisua, oikeastaan sanoisin, että meidän lähtökohtamme pitäisi olla sama kuin Ruotsin, että lähdetään siitä, että me menemme yhteiseen rahaan, yhteiseen keskuspankkijärjestelmään silloin, kun meillä on voimakas asema, niin kuin ruotsalaiset sanovat styrkeposition, eli voimakkaasta asemasta, jolloin meillä on hyvä työllisyys, vähintään EU:n keskiarvoa, ja meillä on mieluummin budjetti ylijäämäinen kuin alijäämäinen.

Puhemies! Nämä tästä. Mitä sitten tulee Suomen Pankin tulevaan rooliin, kyllähän se tietysti on niin, että esimerkiksi pankkivaltuuston rooli väkisinkin tietysti tässä heikkenee, vaikka pankkivaltuusto saa oikeuden saada informaatiota ja välittää myös muulle eduskunnalle sitä. Mutta

kun ei varsinaista rahapoliittista roolia ole, tietysti se on erinomaisen vaikeata.

Mitä johtokuntaan tulee, oikeastaan ihmettelen sitä, että johtokuntaan edelleenkin poliittiset puolueet näyttävät kaikki haluavan puheenjohtajan eli pääjohtajan lisäksi viisi muuta jäsentä. Jos ajatellaan, missä olosuhteissa tämä johtokunta on syntynyt kuusijäseniseksi, onhan se maailma ollut aivan toisenlainen. Silloin Suomen Pankilla oli keskeisiä tehtäviä, muitakin kuin hintavakaus, oli talouspoliittisia tavoitteita. Useinhan Suomen Pankki oli aloitteellinen esimerkiksi devalvaation tai revalvaation tekemisessä jne. Kun kaikki tämän laatuiset tehtävät nyt häipyvät, oikeastaan siis kaikki tehtävät häipyvät, jää miettimään, tarvitaanko siellä enää pääjohtajan lisäksi viittä poliittisten puolueiden edustajaa.

Tietysti he voivat periaatteessa olla myös asiantuntijoita. Mikäänhän ei estä sitä, etteivät poliitikot ole asiantuntijoita tai että johtokunnan jäseniksi nimitetään pelkästään asiantuntijoita. Mutta minä jään vain ihmettelemään sitä, mikä on tämän tarve. Ehkä se keskustelu varmaan käydään valiokunnassa ja toivottavasti käydään sitten myöhemmin myös, onko tämä nyt vain jäänne vanhalta ajalta ja puolueet eivät ole vielä halunneet mukautua uuteen tilanteeseen. (Ed. Hämäläinen: Ed. Elo laskee väärin!) — Niin, siellä sanotaan enintään viisi jäsentä, puheenjohtaja ja enintään viisi jäsentä.

Sanoisin niin, että nyt, kun me asetamme ainoaksi tavoitteeksi myös Suomen Pankille hintavakauden säilyttämisen, osaltaan tietysti myös on yksi suuri kysymysmerkki, mikä Suomen Pankin rooli tällaisessa tilanteessa on, kun Euroopan keskuspankki kerran huolehtii hintavakaudesta. Minä kerran vielä sanon, että on aika raskas järjestelmä.

Mitä tulee siihen, mihin ministeri Skinnari viittasi, mikä näkyy myös lain perusteluissa, että pankin pitää olla riippumaton, niin Euroopan keskuspankin kuin Suomen Pankin, kaikista ulkopuolisista tahoista, silloin tullaan Euroopan keskuspankin demokratiavajeeseen, josta jo keskusteltiin. Mitä siinä voidaan tehdä? Euroopassa on esitetty kovia erilaisia vaatimuksia. Vähän joka maassa poliitikot ovat sanoneet, että jonkinlainen päällystakki Euroopan keskuspankille pitää saada, jonkin poliittisen elimen pitää pystyä valvomaan Euroopan keskuspankkia. Mutta mitään ei ole tähän mennessä syntynyt. Ei ole minkäänlaista ajatusta siitä, mikä poliittinen elin vastaisi Euroopan keskuspankin toiminnasta. Ilmeisesti tämä riippumattomuus jää niin Suomen Pankki -lakiin kuin myös Euroopan keskuspankkiin, tai siellähän se on Maastrichtin sopimuksessa jo olemassa.

Mitä sitten tulee tähän ajatteluun, tässä on sitä uusliberalistista ajattelua, jonka mukaan politiikka pitäisi saada pois politiikasta eli politiikkaa ei saisi olla ja esimerkiksi rahapolitiikka on jotakin sellaista, että se ei olekaan enää politiikkaa vaan että se on jotakin, joka on ulkopuolella, en osaa sanoa, mitä ajatellaan. Jos rahapolitiikka ei ole rahapolitiikkaa, mitä se sitten on? Mutta tällainen ajatus minulle tulee mieleen. Erottamattomuus näkyy riippumattomuusvaatimuksena, eli käytännössä Suomen Pankin johtokunnan jäsenistä tehdään erottamattomia, ja se saattaa sinänsä olla ihan hyvä asia.

Puhemies! Sen verran realisti olen politiikassa, että olen täysin vakuuttunut siitä, että Emu tulee. En ole tässä vaiheessa sen kannalla, koska Suomi ei lähde Emuun nyt vahvasta asemasta, me lähdemme altavastaajan asemasta. Sen takia siitä huolimatta, että nyt esimerkiksi tiedotusvälineet jauhavat sitä, kuinka hyvin meidän julkinen vajeemme ja julkinen velkamme sopeutuvat tähän tilanteeseen, kuinka hyvin me täytämme kriteerit, totean nyt kuitenkin sen, että esimerkiksi ensi vuoden budjettia valmistellaan 10 miljardin vajeella. Siinäkin on itkua ja hammasten kiristystä, että saamme vajeen edes 10 miljardiin. Valtion budjetin alijäämä tarkoittaa käytännössä 6 prosenttia, ja sehän on kaksinkertainen määrä konvergenssikriteereihin nähden. Meidät pelastaa sosiaalirahasto eli työeläkerahasto, ja se on ainoa, joka meidät pelastaa.

Sen vuoksi meidän suomalaisten on tietysti syytä valmistautua. On ihan hyvä, että lakiesitys on tänne tuotu. Mutta totean nyt vielä, että tämä on poliittinen projekti, sanoin sen viime viikollakin. Saksa ja Ranska hakevat nyt yhteistyötä, eikä saksalainen projekti varmaan pysähdy siitä, että uudeksi liittokansleriksi tulee Gerhard Schröder syksyllä, hänenhän tiedetään olevan vahvasti euroalueen synnyttämisen, Emun kannalla.

Mutta vielä vaikutusmahdollisuuksiin. Sen toistan myös, jonka sanoin viime viikolla, koska silloin oli melkein yö kun puhuin. Kun ajatellaan, että me suomalaiset kamalasti pystymme vaikuttamaan, hyvin mielenkiintoinen oli tämä vaihe pari kuukautta sitten, kun Sirkka Hämäläinen nousi vahvasti esille Euroopassa kompromissiehdokkaana Euroopan keskuspankin pääjohtajaksi. Ei kulunut kuin muutama päivä, kun

Saksa ja Ranska kokoontuivat ja ilmoittivat, että heille sopii se, että Duisenberg toimii ensin vähän aikaa pääjohtajana ja sen jälkeen tulee Ranskan keskuspankin pääjohtaja Trichet. Sirkka Hämäläisen nimi pyyhittiin pois eikä hän esiinny enää missään spekulaatioissa. Kyllä tosiasia on näin.

Ei meidän suomalaisten poliitikkojen kannata tehdä itseämme niin naurettaviksi, että kuvittelisimme meillä olevan todella suuret mahdollisuudet vaikuttaa. Minä en halua sanoa sitä, ettemmekö ehkä kuitenkin vähän enemmän voi vaikuttaa sillä tavalla, että olemme mukana kuin sillä, että olemme ulkopuolella, mutta eihän tässä nyt kannata kenenkään ryhtyä ihmisille uskottelemaan, että olemme kuitenkin ihan se ydin ja heilutamme Eurooppaa ja Euroopan keskuspankkia.

Puhemies! Lopuksi sanon vielä, että poliitikkojen usko näyttää nyt olevan suurempi kuin kansalaisten ja yrittäjien. Esimerkiksi tämän päivän postissa sain tiedon, jonka mukaan Saksassa on tehty suuri gallup. Se on tehty eurooppalaisella tasolla, 50 000 eurooppalaista yrittäjää on ollut siinä mukana. 16 prosenttia pkt-yrittäjistä Saksassa uskoo saavansa etuja Emusta. Siinä todettiin samalla, että saksalaiset pienet ja keskisuuret yrittäjät ovat epävarmempia kuin EU:n tasolla keskimäärin ottaen.

Kuten olen moneen kertaan todennut, minusta suomalaisten olisi nyt parasta katsoa ja maltti olisi valttia tässäkin, niin kuin ruotsalaiset naapurimme ovat oikein osoittaneet.

Ed. M. Pohjola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin toteaisin, että suomalaisista yritysjohtajista 84 prosenttia katsoi, että Suomen tulee työllisyyssyistä ja muista syistä liittyä euroalueeseen.

Toiseksi toteaisin, että olisi tietysti hienoa, että Gerhard Schröder tulisi kansleriksi, kun ed. Elo on sen nyt eduskunnan puhujakorokkeelta tosiasiana julistanut.

Mutta varsinaisen puheenvuoron pyysin sen vuoksi, kun ed. Elo viittasi Euroopan keskuspankin demokratiavajeeseen. Ehkä monelta on jäänyt huomaamatta, en tiedä, huomasiko ed. Elo, että jokaisen Euroopan unionin jäsenvaltion on Emun toisen vaiheen aikana, siis tämän vaiheen aikana, jota nyt elämme, aloitettava tarvittaessa menettely, jolla sen keskuspankin itsenäisyys toteutuu, riippumatta siitä, osallistuuko jäsen euroalueeseen. Tämä koskee myös Ruotsin ohella Englantia, Tanskaa ja Kreikkaa, jotka ovat jäämässä euroalueen ulkopuolelle. Eli keskuspankin asema joka tapauksessa muuttuu.

Ed. Bryggare (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minustakin ed. Elon logiikka pettää Ruotsin kohdalla vahvasti, jos hän perustelee Ruotsin vahvempaa asemaa Suomeen sillä, että Ruotsi jäämällä ulos keskuspankista ja koko järjestelmästä vahvistaa omaa asemaansa. Tätä minä en ymmärrä. Itse näen, että siellä vaikkakin itsenäisessä pankissa mukana olemalla meillä on paljon parempi mahdollisuus olla mukana rakentamassa sellaista keskuspankkia, joka on Suomellekin edullinen ja luo vakautta.

Toinen asia, josta tietysti minulla ei ole suurta tietoa, mutta olen ymmärtänyt, että Yhdysvalloissa, vaikka siellä markkinat toimivat hieman eri tavalla ja talous on yhtenäisempi ja sitä kautta erilainen, keskuspankin rooli itsenäisenä pankkina avoimilla ja globaaleilla markkinoilla on ollut aika vakauttava ja luonut aika lailla hyvin työllisyyttä. En väitä, että se on hyvä vertailu eurooppalaiseen keskuspankkiin, mutta siellä itsenäinen asema on kyllä ollut hyväksi sille maalle.

Ed. Olin (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielestäni ministeri Skinnarilla on historiallinen hetki allekirjoittaa ja esitellä tällainen laki, joka varmasti tulee jäämään suomalaiseen taloushistoriaan. Ed. Elo esitti muutamia epäilyjä, joille hän varmasti on löytänyt perusteensa. Ehkä hänen puheenvuorossaan eräs mielenkiintoinen kohta on käsite rahapolitiikan erittely. Siinä ed. Elo on kyllä oikeassa, että on kysyttävä, mitä rahapolitiikka on ja sen jälkimmäinen osa. Sitähän ei ole kuitenkaan riittävän selvästi vielä Euroopan keskuspankkijärjestelmän puitteissa nimetty.

Sen sijaan, arvoisa puhemies, haluaisin todeta, että viitteitä rahapolitiikan politiikka-osaan annetaan silloin, kun esimerkiksi Suomen Pankin osalta viitataan pyrkimykseen perussopimuksen mukaisesti tukea muidenkin talouspolitiikan tavoitteiden saavuttamista. Silloin on luettavissa ikään kuin epäsuorasti se, että talouspolitiikan keinoin voitaisiin Suomessa ainakin myös työllisyyttä edistää.

Ed. Elo (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Lähinnä ed. Bryggarelle toteaisin, että kun puhuin voima-asemasta, niin kuin ruotsalaiset käyttävät sanaa styrkeposition, he tarkoittavat sitä, että Ruotsi menee Emuun siinä vaiheessa, kun budjetti on selvästi ylijäämäinen. He puhu-

vat 2—5 prosentin ylijäämästä, jopa 2—5 prosentin ylijäämästä. Ruotsin avoin työttömyys on tällä hetkellä viimeisimmän tilaston mukaan 7,1 prosenttia. Eli he tarkoittavat sitä, että kun on erittäin hyvä ylijäämä valtion budjetilla ja toisaalta, että työttömyys saadaan vielä alemmaksi.

Kun nyt olemme lähestymässä ratkaisevia vaiheita, niin työttömyystilastomme osoittavat, riippuen siitä, mistä tilastosta on kysymys, keskimäärin 15 prosentin työttömyyttä ja alijäämä budjetissamme edelleenkin jatkuu kaikesta huolimatta. Me emme lähesty nyt kyllä euroa mistään voima-asemasta.

Ed. Johannes Koskinen: Rouva puhemies! Tässä tuntuvat menevän Emu-keskustelu ja Suomen Pankki -keskustelu sekaisin, mutta sehän on luontevaa ajallisesta yhteydestä johtuen.

Joitakin huomioita kokonaisuudesta ja Suomen Pankin asemasta tulevassa Euroopan keskuspankkijärjestelmässä esittäiein. Varmastikin talousvaliokunnan puheenjohtaja ed. Hämäläinen esittää laveammankin katsauksen itse esitykseen.

Saksalainen hyperinflaatiotrauma siirrettiin tavallaan eurooppalaiselle tasolle, kun sovittiin Euroopan keskuspankkijärjestelmästä ja Talous- ja rahaliitosta. Ranska sai yhteisen valuutan, joka koettiin tärkeäksi valuutan vakauden ja yleensäkin talouden pysyvän kehittämisen kannalta. Ranskaa tukivat latinalaiset Euroopan maat.

Saksa puolestaan sai yltiöitsenäisyyden Euroopan keskuspankille. Se pohjautuu pitkälti siihen, että juuri Saksassa on omasta poliittisesta kokemuksesta johtuen olemassa hyperinflaation pelko, trauma. On koettu, että se keskeisesti aikoinaan johtui siitä, että poliittinen järjestelmä sai liiaksi päättää keskuspankin asioista eli keskuspankilla ei ollut edes suhteellista itsenäisyyttä. Tältä osin katsoisin toisin kuin ed. Elo, että Euroopan keskuspankin ehkä liioitellunkin itsenäisyyden juuret eivät ole niinkään uusliberalismin aatteissa, vaan juuri saksalaisessa kokemusperimässä.

Tähän voisi todeta, että ehkäpä Maastrichtin sopimus olisi saanut tasapainoisemman sisällön, jos siinä vaiheessa jo Suomi ja Ruotsi olisivat olleet mukana. Meillä on omintakeinen keskuspankkijärjestelmä, joka on pystynyt yhdistämään toisaalta hintavakauden tavoitetta ja toisaalta parlamentaarisen edustavuuden kautta kuitenkin muita talouspolitiikan tavoitteita kuten juuri työllisyyttä ja talouskasvua. Suomi oli ota tai jätä -tilanteessa, kun liittymissopimuksessa ei voitu puuttua siihen, minkälaiseksi yhteinen raha ja yhteinen keskuspankkijärjestelmä muotoutuisi. Toisaalta tuleva kehitys näyttää, minkälaiseksi se käytännössä muodostuu ja siinä on tietysti tärkeää olla mukana, juuri muotoutumisvaiheessa.

Jos tarkastellaan nykyisiä Euroopan unionin jäsenmaita, niin itse asiassa eri maissa organisaatiorakenteiden ollessa hyvinkin erilaisia on kuitenkin tosiasiallisesti samantapaiset vaikutuskanavat keskuspankin ja poliittisen järjestelmän välillä. Joissakin ne ovat epävirallisempia, toisissa virallisempia. Mutta jos katsottaisiin koko maailman mittakaavassa, niin keskimäärin keskuspankilla pitäisi olla ulkopuolisiakin kontrollöörejä ja tavoitteenasettajia. Tässä suhteessa kritiikki siitä, että keskuspankki itse tavallaan asettaa tavoitteensa ja valvoo niiden toteutumista, on oikeutettua. Käytännössä varmastikin Ecofinista ja Euro-X -neuvostosta syntyy se poliittinen keskustelukumppani, joka yhdistää rahapolitiikan tavoitteistoon laajempia eurooppalaisia talouspolitiikan näkemyksiä. Sikäli uskon, että poliittinen todellisuus yhdistää talouspolitiikan realiteetit keskuspankin oikeaoppisuuteen ja ylikorostettuun itsenäisyyteen.

Euroopan keskuspankin hahmottumisessa on havaittava myös se, että hallintoon syntyy poliittisesti vino jakauma. Kun keskeisesti päätöksiä tekevät nykyiset keskuspankkien pääjohtajat ja kun heidän nimitysprosessinsa eri maissa vaihtelee, niin lopputulos ei ole sillä lailla poliittisesti tai alueellisesti tasapainotettu kuin esimerkiksi komission osalta sen nimitysprosessin vuoksi on. Johtokunnan osalta tähän tietysti ehtivät vielä vaikuttaa mukaan lähtevät euroalueen valtiot, minkälaiseksi johtokunnan kokoonpano muodostuu, mutta muutoin keskuspankin neuvoston kokoonpanonhan me jo tiedämme.

Näiden 11:n todennäköisesti mukaan lähtevän keskuspankin pääjohtajat ovat pääosin ekonomisteja, mutta huomattava on, että merkittävää poliittista kokemusta poliittisista tehtävistä joko ministerinä tai poliittisena valtiosihteerinä on kuitenkin puolella, ainakin viidellä näistä nykyisistä 11 maan keskuspankin pääjohtajasta. Mutta heidän poliittisten asenteidensa osalta varmasti jakauma on vino eli se on enemmän porvarillinen kuin tasapainotetusti vasemmistolaisia ja porvarillisia arvoja edustava.

Rahapoliittista keskustelua pitää jatkossa saada tasapainotettua ja veikkaankin, että itse

asiassa kansallisten keskuspankkien pääjohtajanimitykset politisoituvat niissäkin maissa, joissa tähän saakka on noudatettu puhdasta pankkilinjaa. Sitä kautta tulee enemmän poliittista kirjoa keskuspankin johtoon ja myös tämmöistä laveampaa kokemusta, laveampaa talouspoliittista ajattelua.

Kolmantena aihepiirinä käsittelisin lyhyesti näitä pankkivaltuuston tekemiä evästyksiä itse lakiehdotukseen. Niihin jo pankkivaltuuston puheenjohtaja ed. I. Kanerva viittasi ja kun ne on toimitettu erikseen talousvaliokuntaan, en niitä tarkemmin lähde erittelemään. Avainkysymyksenä kuitenkin on se, että kansallinen dialogi rahapolitiikasta täytyy tehdä mahdollisimman tehokkaaksi. Siinä on kaksi puolta. Ensinnäkin tämä parlamentaarinen valvontafunktio, jossa linja kulkee pankkivaltuusto — talousvaliokunta — eduskunta-reittiä. Siinä linjassa pitää pystyä keskustelemaan laveamminkin rahapolitiikasta ja sen tarpeista Suomen osalta tulevaisuuteenkin päin. Kysymys ei ole pelkästään jälkikäteisestä keskustelusta silloin, kun se tuodaan salassapitovelvollisuuden puitteista näitten kertomusmenettelyjen, raportoinnin kautta tähän taloon.

Toiseksi tarvitaan laveampaa rahapoliittista taustakeskustelua, jonka voisi koota talousneuvoston ympärille valtioneuvoston ja työmarkkinajärjestöjen, etujärjestöjen välille siten, että siinä keskustelussa on mukana myös Suomen Pankin johto. Eli käytännössä siis myös suora raportointi Euroopan keskuspankin päätöksistä olisi sitä kautta myös mahdollista. Suomalaiseen perinteeseen tällainen kaksijakoinen keskustelufoorumien muovautuminen sopisi nähdäkseni hyvin ja saataisiin myös tässä rahapolitiikan kohdalla omaperäinen tehokas malli, niin kuin muutoin Eurooppa-politiikan osalta suuren valiokunnan kautta on pystytty rakentamaan.

Sinänsä se asia, että rahapolitiikan keskeisistä päätöksistä ei päästä etukäteen keskustelemaan, ei ole Suomessa uutta. Itse asiassa 90-luvun on jo ollut pääosin tilanne sen kaltainen, että keskeisistä rahamarkkinoita koskevista päätöksistä on vastannut Suomen Pankin johtokunta ja vasta jälkikäteen on tuotu asiat keskusteltaviksi poliittisille foorumeille. Tämähän on juuri markkinakorkojen osalta ollut tilanne. Devalvaatiosta taikka yleensä rahan ulkoisesta arvosta päättäminen on ollut se, jossa on yhdistetty poliittinen prosessi ja tämä keskuspankin johtama rahapolitiikka. Siinähän Suomi on säilyttänyt nykyisen mallin siihen saakka, kunnes lopullisesti siirrytään kiinteisiin kursseihin.

Kun hyvin todennäköisesti euro on kelluva valuutta suhteessa muihin valuuttoihin, valuuttakurssipolitiikasta päättämisestä ei tarvita kovin monimutkaisia säännöksiä. Tosiasiallisestihan valuuttakurssipolitiikan linjoista Euroopan keskuspankin tasolla viime kädessä päättäisi siis ministerineuvosto, niin että Euroopan keskuspankin itsenäisyys ei ole niin pitkälle viety kuin arkipäiväisen rahapolitiikan osalta.

Toivoisin, että nämä pankkivaltuuston ja laajemminkin eurooppalaisen keskustelun evästykset tasapainottavista toimista vaikuttaisivat vielä tämän lain sisältöön ja siten se voitaisiin hyvin laajalla rintamalla hyväksyä tässä talossa riippumatta itse asiassa siitä, mikä kanta peruskysymykseen Talous- ja rahaliittoon ja euroalueeseen mukaanmenosta valitaan.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

Ed. K i v i n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen ed. Johannes Koskisen kanssa aivan samaa mieltä siitä, ettei Suomella ja eduskunnalla ole kovin paljon mahdollisuuksia tämän lain osalta siinä mielessä, että tässä olisi jotain erilaisia vaihtoehtoja, mikä tämän lain sisältö on, vaan tämä on itse asiassa aika pitkälle tekniikkaa. Ed. Koskisenkin esiintuomat muutosesitykset lain sisältöön, pienet muutokset, ovat vähän tällaista semantiikkaa kuitenkin, eivätkä kyseessä ole mitkään suuret muutokset, mitä tähän lakiesitykseen voidaan tehdä.

Silloin on ilman muuta selvää, jos halutaan Emu ja euro, että tarvitaan tällainen vahva keskuspankki, tarvitaan itsenäinen, vahva keskuspankki. Kyllä se kuitenkin taitaa olla paras tapa hoitaa tämä asia kuntoon, kun Emuun liittyy niin erilaisia maita kulttuureiltaan, rahapoliittiselta ja finanssipoliittiselta historialtaan ja myös siitä näkökulmasta, minkälaiset keskuspankkijärjestelmät niissä on.

Toki tätä demokratiavajekeskustelua pitää käydä. Vaikka se ei tässä lakiesityksessä näkyisi millään tavalla, niin sen keskustelun käyminen on kuitenkin äärimmäisen tärkeää, koska kyllähän EU:ssa koko ajan painiskellaan kaikissa maissa sen kysymyksen parissa, etteivät kansalaiset oikein luota päättäjiin tässä asiassa, eivätkä Emu ja euro ja Suomen Pankki -laki ole mikään poikkeus tässä. Mutta kun demokratiavajeeseen puututaan, on selvää myös, ettei niitä

päätöksiä tehdä täällä eduskunnassa, vaan ne päätökset tehdään yleisellä eurooppalaisella tasolla, ja siinä tarvitaan kaikkien EU-maiden mielipiteitä.

Ed. P u h j o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Johannes Koskinen mainitsi, että Euroopan keskuspankki on päätöksiä tehdessään kutakuinkin itsenäinen, vaikka käytännössä kuitenkin Ecofin-neuvosto ja Euro-X ohjannevat rahapolitiikan tekoa.

Itse en ymmärrä, miksi puhutaan vain muodollisesta päätöksenteosta eikä oteta lainkaan huomioon käytännön vaikuttamista. Meillä on 80-luvun kokemus siitä, että Euroopan jättiyritysten Round Table -kerho antoi EU:lle toimintaohjeet, jotka parin kolmen vuoden viiveellä aina tulivat EU:n toimintaohjeiksi.

Tässäkin Euroopan keskuspankki -asiassa olen ihan varma, että todelliset päätökset ohjataan keskuspankille EU:n kehittämisen todellisten aivojen, EU:n jättiyritysten kerhon, kautta. Minusta julkisessa keskustelussa tähän voitaisiin myös viitata, mutta Suomessa näkyy siitä kokonaan vaiettavan.

Ed. M. P o h j o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Johannes Koskinen pohti muun muassa valuuttakurssiongelmien vaikutuksia.

Toiseen ongelmaan tässä ei ole puututtu, ja siitä erittäin mielelläni kuulisin ministeri Skinnarin mielipiteen: Kun tämä lakiehdotus pitää sisällä ehdotuksen siitä, että rahalaki kumotaan, se ei sitä vastoin sisällä ehdotusta siitä, millä tavalla valmiuslakia tullaan muuttamaan. Nyt hallitus lähtee siitä, että valmiuslain sisältämien, rahoitusmarkkinoiden sääntelyä poikkeusoloissa koskevien pykälien Suomen euroalueeseen osallistumisesta johtuvat muutostarpeet tullaan tarvittaessa selvittämään ja tullaan antamaan lakiesitys eduskunnalle. Tämä olisi minusta seikka, joka valiokunnan pitäisi tässä vaiheessa selvityttää. Ehkä ministeri Skinnari voi kommentoida myöskin, miten on tältä osin, koska valmiuslaki on eräiltä osin ristiriidassa nyt näitten säännösten kanssa.

Ed. O l i n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Johannes Koskinen tarkasteli hyvin kiinnostavalla tavalla muun muassa sitä, onko Euroopan keskuspankkijärjestelmän rakenne uusliberalistinen vai saksalaiseen alkuperään rahapoliittisesti kytkeytyvä. Uskoisin vastauksen olevan jälkimmäisessä painotuksessa eli hänen esittämässään.

Toisaalta jos ajattelemme Euroopan unionin jäsenvaltioiden kannanottoja Euroopan keskuspankkijärjestelmään, on tässä yhteydessä todettava, että nimenomaan Saksa haluaa kapeaalaisesti määritellä keskuspankkijärjestelmän tehtävän rahapoliittisena, ja ilmeisesti Saksa melkoisena talousmahtina Euroopassa ja maailmalla luottaa juuri Saksan markan voimaan. Toisaalta Saksan linja poikkeaa esimerkiksi Ranskan valitsemasta. Ranska painottaa Euroopan keskuspankkijärjestelmän ikään kuin politisoimista ja haluaisi nimenomaan laajempia yhteiskuntapoliittisia tehtäviä keskuspankkijärjestelmälle.

Tässä yhteydessä Suomen kannalta on hyvä tiedostaa nämä poikkeavuudet ja todella myös tunnustaa, että tässä sinänsä hyvässä esityksessä on useita kohtia, joihin kansanedustuslaitokset unionin jäsenvaltioissa joutuvat varmasti palaamaan.

P u h e m i e s : Myönnän vastauspuheenvuoron vielä ed. Johannes Koskiselle ja muistutan edelleen, mitkä ovat vastauspuheenvuoron ominaisuudet, en niinkään ed. Koskiselle kuin muulle konklaaville.

Ed. Johannes K o s k i n e n (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kiitän rajauksesta.

Tässä keskustelussa tuli tosiaan hyvin monipuolisesti sekä sellaisia asioita, joihin puutuin, että muita esille. Minusta on tärkeää, että Suomen osalta aktiivisesti muovataan tulevaa Talous- ja rahaliittoa, ja esimerkiksi ed. Olinin mainitsemaan rintamajakoon ei pidä tavallaan suostua menemään mukaan siten, että oltaisiin aina Saksan kyljessä, niin kuin nyt Saksan markkaan kytkettyjen maiden osalta on pitkälti tapahtunut. Hollanti, Itävalta, saksalainen alue, Belgia ja Luxemburg ovat pitkälti niin tehneet. Sen sijaan olisi haettava luovasti ratkaisuja eikä myöskään pitäisi mennä Ranskan käsitysten mukaan, vaan katsottaisiin, mikä on pitkällä tähtäyksellä Euroopalle viisasta.

Varmasti on niin, että avainkysymyksemme on vakaa euro, joka pitää luoda ja siinä toteuttaa sopimusten kirjainta viimeisen päälle. Mutta kun perusasiat hoidetaan, muutoin voidaan hakea vapausasteita ja toimivampaa järjestelmää. Mutta kokonaisuutena Suomen Pankki -lain yhteydessä isoja ratkaisuja ei tehdä. Me voimme omalta osaltamme suunnata kansallisen keskustelun

suuntaan, mihin joka tapauksessa eurooppalaisella tasolla mennään.

Ed. Hämäläinen: Arvoisa puhemies! Tähänastinen keskustelu on jo selvästi osoittanut, että keskeinen kysymys koko Suomen Pankki -lain säätämisen yhteydessä tulee olemaan kysymys demokratiasta ja avoimuudesta. Keskeinen kysymys tulee olemaan se, miten rahapoliittista keskustelua Euroopan maissa tullaan vastedes käymään, miten Ekp:n ja nimenomaan Suomen Pankin toiminta koetaan. Kysymys on siitä, miten uusissa Emu-oloissa ankkuroidaan rahapoliittinen päätöksenteko yhteiskunnalliseen keskusteluun, miten tavoitetaan Ekp:n ja SP:n, siis Euroopan keskuspankin ja Suomen Pankin, toimien avoimuus ja läpinäkyvyys sillä tavalla, ettei synny pelkoja, joita tähänastisissa keskusteluissa on jo ollut havaittavissa siitä, että pankit ankkuroituvat eräällä tavalla omiin betonilinnakkeisiinsa ja ovat kaiken yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja keskustelun ulottumattomissa.

Miten tässä onnistutaan, tulee olemaan minun mielestäni eräs koko Emun onnistumisen kriittisimpiä kohtia. Jos tässä ei onnistuta, on hyvin mahdollista, että koko Talous- ja rahaliiton hyväksyttävyys Euroopan kansalaisten silmissä tulee pitkän päälle kyseenalaiseksi. Sen vuoksi, arvoisa puhemies, tästä kannattaa tietysti muutama sana vaihtaa siitäkin huolimatta, että käsillä olevaa lakiehdotusta käsiteltäessä me joudumme tietysti olemaan hyvin kapeassa liikkumatilassa ja ottamaan huomioon koko sen eurooppalaisen, jo ennen meitä syntyneen säädöstön, joka omalla tavallaan on omiaan rajoittamaan yhteiskunnallisen keskustelun käymistä rahapolitiikasta.

Suomen Pankki -lain valmistelun yhteydessä hallitus on minun mielestäni aivan kiitettävällä tavalla paneutunut asiaan. Hallituksella on aivan ilmeisesti myöskin muistissa ja tiedossa ne keskustelut, joita eduskunnassa silloin käytiin, kun nykyistä, vastikään voimaan tullutta lakia valmisteltiin. Silloinhan talousvaliokunta ja myöhemmin eduskunta päätöksellään viestittivät nimenomaan yhteiskunnallisen keskustelun välttämättömyyttä ja esittivät pohdittavaksi erilaisia ajatuksia kansallisista vakausneuvostoista jne. Kun lakiehdotuksia lukee, kyllä pykälistä ja erityisesti perusteluista näkyy, että Suomen hallitus on hyvin perusteellisesti miettinyt ja etsinyt liikkumavaroja tässä keskustelussa. Myöskin Emu-tiedonannosta näkyy sama asia. Siinähän myöskin hallitus pohtii talousneuvoston mahdollisuutta toimia eräänlaisena rahapolitiikan keskustelufoorumina. Se kuuluu kaikki tähän samaan keskustelusarjaan.

Aikaisemmin jo puheenvuoroissa on tullut esille niitä kulttuurieroja ja historiallisia kokemuksia, jotka ovat eurooppalaista säädöstöä ja asennoitumista ohjaamassa. Minulle on välittynyt sellainen tunne, että eurooppalainen päätöksenteko ei ole välttämättä ollut niin avointa, niin läpinäkyvää, kuin mihin me olemme täällä Pohjolassa tottuneet. Suomalaisten virkamiesten ja poliitikkojen kunniaksi täytyy sanoa, että he ovat määrätietoisesti pyrkineet lisäämään EU:n päätöksenteon avoimuutta. Se on eräs asia, joka kannattaa myöskin rahapolitiikan yhteydessä muistaa.

Niin paljon kuin tässäkin toisaalta korostetaan rahapoliittisen päätöksenteon yhteiskunnallistakin merkitystä, ankkuroitumista yhteiskunnalliseen keskusteluun, samalla kuitenkin hallituksen esityksessäkin muistutetaan siitä, että tietoja, joita esimerkiksi pankkivaltuusto saa Euroopan keskuspankin rahapoliittisista päätöksistä, ei voi avoimesti keskusteluissa tuoda esille. Ne ovat salaisia. Se heijastaa juuri niitä samoja näkökohtia, joita muistaakseni juuri ed. Johannes Koskinen aikaisemmin toi esille. Hyvin pitkälti rahapoliittinen päätöksenteko on kuitenkin Suomessakin ollut päätöksentekoa, joka ei ole ollut samalla tavalla julkista kuin moni muu.

Aivan selvä lähestymisero on nimenomaan keskuspankin riippumattomuutta koskevassa keskustelussa. Niin kuin aiemmin on tullut esille, nimenomaan Keski-Euroopassa koetaan riippumaton keskuspankki ja riippumaton keskuspankin pääjohtaja kansalaisten parhaaksi takeeksi rahanarvon ja hintavakauden säilymiselle, aivan toisin kuin täällä Suomessa, jossa sama asia saattaa kohdata arvostelua ja saatetaan nähdä täällä demokratiavajeena. Se on nimenomaan omista historiallisista näkökulmista lähtien Keski-Euroopassa koettu positiivisena asiana. Se on koettu nimenomaan kansalaisten kannalta arvostettavana asiana.

Kun arvelisin, että keskustelu keskuspankkien asemasta ja riippumattomuudesta ei sen paremmin eduskunnassa kuin Euroopan tasollakaan jää tähän eikä tämän lain säätämiseen, joka nyt on eduskunnalle esitelty, muutamalla sanalla kertoisin havainnoista, jotka pankkivaltuutetut tekivät äskeisellä Uuden-Seelannin matkalla, jossa ei, ed. Aittoniemi, käyty lampaiden keritsemiseen tutustumassa, tutustuttiin sen sijaan Kaakkois-Aasian talouskriisiin ja myös sikäläisiin keskuspankkien säädöksiin ja keskuspank-

kien asemaa koskeviin säädöksiin. (Ed. Elo: Milloin ne siirtyvät yhteiseen valuuttaan?) — Jos minä nyt kuitenkin, ed. Elo, saisin tämän jatkaa loppuun, niin ed. Elo ei ehkä olisi niin kovin eri mieltä minun kanssani lopputulemasta kuin hän nyt näyttää olevan, ennen kuin olen ehtinyt puheenvuoroni loppuun käyttää. Kiinnittäisin vielä huomiota, että tämä on minun ensimmäinen puheenvuoroni tästä asiasta. En käytä uusintana omaa puheenvuoroani, niin kuin ed. Elo äsken kertoi tekevänsä. (Ed. Elo: Kiitoksia!)

Olin kertomassa joka tapauksessa siitä perusperiaatteesta, jolla Uuden-Seelannin keskuspankki toimii. Siellä keskuspankki toimii tietysti samalla hintavakauden periaatteella kuin täälläkin on tavoitteeksi asetettu. Siellä optimaalista inflaatiovauhtia muuten, ed. Elo, pidetään lähellä nollaa olevana. (Ed. Elo: Suomi on lähellä nollaa nyt!)

Mielenkiintoista siellä tietysti näin suomalaisittain katsoen on se, että siellä parlamentti ja hallitus ovat päättämässä rahapolitiikan tavoitteista. Itse asiassa kun keskuspankin johtaja aloittaa kautensa, valtiovarainministeri ja keskuspankin johtaja sopivat siitä, minkälaista rahapolitiikkaa maassa tullaan harjoittamaan ja mitkä ovat rahapolitiikan selkeät tavoitteet.

Tavoitteiden toteuttamisessa puolestaan Uuden-Seelannin keskuspankin johtajalla on tavattoman voimakas itsenäisyys, mutta sen lisäksi hänellä on laaja julkinen tilintekovelvollisuus. Ennen kaikkea rahapolitiikalta edellytetään myös läpinäkyvyyttä. Uudessa-Seelannissakin keskuspankin pääjohtaja useita kertoja käy raportoimassa esimerkiksi parlamentille. Hän käyttää hyvin paljon julkisia puheenvuoroja, joissa hän perustelee harjoitettua politiikkaa.

Minusta, arvoisa puhemies, nämä kaksi seikkaa, toisaalta tilintekovelvollisuus, toisaalta läpinäkyvyys, ovat niitä asioita, joita kannattaisi Euroopan keskuspankin ympärillä ja sitä seuraten tietysti myös Suomen Pankki -keskustelussa miettiä, miten niitä voidaan vahvistaa ja miten niitä voidaan tukea. Tilintekovelvollisuus Uuden-Seelannin keskuspankin johtajalla on niin ankara, että elleivät tavoitteet toteudu sellaisina kuin ne on toimikauden alussa sovittu, hänet voidaan erottaa kesken toimikauden. Tämä on tietysti tavattoman erilainen konsepti kuin riippumattomuus ja erottamattomuus, jotka kaikki ovat saman asian kanssa tekemisissä Euroopan keskuspankissa.

Tilintekovelvollisuus ja yhteiskunnallisen keskustelun käyminen sekä läpinäkyvyys on siinä mielessä vakavasti myös tulevaisuudessa tässä eurooppalaisessa konseptissa havaittava ja otettava mukaan, koska minusta silloin tietysti, jos näitä ei ole, jos ne laiminlyödään ja jos annetaan keskuspankkien ikään kuin vetäytyä omiin bunkkereihinsa, saattaa olla niin, että syntyy epäuskottavuutta keskuspankkien toimintaan. Mikä vielä pahempi, saattaa löytyä sellaisia eilegitiimisiä keinoja, keinoja, jotka eivät ole julkisia, keinoja, jotka eivät välttämättä ole hyväksyttäviä, joilla puolestaan pyritään vaikuttamaan keskuspankkien toimintaan.

Puhemies! Minusta on tavattoman hyvä, että tänäänkin käydään keskustelua tästä uudesta Suomen Pankkia koskevasta laista ja nimenomaan keskustellaan yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta siitä huolimatta, että en usko, että meillä on tässä vaiheessa, kun olemme eurooppalaisessa säädöstössä kiinni, mahdollisuus kovin pitkälle hallituksen esityksestä poiketa. Minä uskoisin, että eduskunta voisi korostaa nimenomaan talousneuvoston mahdollisuuksia käydä keskustelua hallituksen ja Suomen Pankin välimaastossa ja toisaalta korostaa pankkivaltuuston vahvistettuja tehtäviä ja eduskunnankin tarvetta käydä rahapoliittista keskustelua. Mutta kun maailma ei lopu tähän ja uskon, että myös eurooppalaista lainsäädäntöä voidaan muuttaa ja siihen voidaan vaikuttaa, niin minusta on tavattoman tärkeätä, herra ministeri, että, Suomen hallitus myös miettisi tätä eurooppalaista kontekstiä sellaisena, miten se sopii meidän yhteiseen kulttuuriperimäämme ja yhteiseen pyrkimykseemme saada kansalaisille lisää vaikutusmahdollisuuksia ja nimenomaan pyrkiä saamaan politiikka läpinäkyväksi ja avoimeksi.

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Ed. Hämäläinen arvasi kyllä ihan oikein. Minä olin hyvin ilahtunut siitä kokemuksesta, mitä Suomen pankkivaltuushenkilöt olivat saaneet Uudesta-Seelannista. Nimittäin se oli hyvin samansuuntainen kuin tekemäni lakialoite, jossa ehdotin, ed. Aittoniemi, että eduskunta asettaisi inflaatiotavoitteen.

Muistan hyvin sen keskustelun, ed. Hämäläinen, jonka me kävimme täällä. Ed. Hämäläinen voimakkaasti vastusti siinä vaiheessa sitä, että eduskunta asettaisi inflaatiotavoitetta. Itse asiassa ed. Hämäläinen tuli taas puheensa loppuvaiheessa siihen, että meillä ei ilmeisesti kuitenkaan ole eduskunnassa mahdollisuuksia ottaa paljon huomioon niitä kokemuksia, mitä Uudessa-Seelannissa on saatu.

Mutta, puhemies, minusta tuntuu, että uusseelantilainen järjestelmä on jonkinlainen vastaus demokratiavajeeseen, eli käydään mahdollisimman avointa keskustelua, parlamentille ollaan tilintekovelvollisia, mutta Euroopan tasolla se ilmeisesti tarkoittaa sitä, että Euroopan keskuspankin pääjohtaja olisi tilintekovelvollinen Euroopan unionin parlamentille. Näin se menee, mutta ihan hyvä kokemus.

Ministeri Skinnari: Arvoisa puhemies! Tulin vastaamaan tässä vaiheessa, kun valitettavasti joudun lähtemään kokoukseen, jonka olen kutsunut eri ministeriöistä koolle ylivelkaantuneiden asemasta ja harmaan talouden torjunnasta. (Ed. Elo: Hyvä asia!)

Näihin erittäin syventäviin puheenvuoroihin voisin todeta ensinnäkin sen, että eihän tämä Ekp-järjestelmä ole valmis, kun siinä ei vielä ole yhtään maata mukana, eli sitähän ollaan nyt vasta luomassa. Kunhan nyt viisikin vuotta on mennyt, uskon, että painottuvat ne näkökulmat, joita muun muassa ed. Elo toi esille. Kyllä työllisyyttä miettii tällä hetkellä moni ranskalainen ja saksalainenkin ihan siinä kuin suomalainen kansanedustaja. Muutoinkin ehkä aina välillä tuntuu siltä, että me Suomessa luulemme, että Euroopassa ei oikeastaan kukaan muu huolehdi ihmisten asioista, kun tämä huoli on kasautunut vain tänne Suomeen, ja muissa maissa mietitään ihan muita juttuja, mutta onneksi asiain tila ei ole näin eikä välttämättä muissa maissa edes taloutta ole hoidettu kaikilta osin samalla tavoin kuin Suomessa.

Sama koskee myös demokratiavajetta. Uskon, että tässäkin löydetään pitemmällä aikavälillä sellaisia ratkaisuja, jotka jäsenmaita tyydyttävät, koska jokaisella jäsenmaalla on tietysti tavoitteena saada maksimaalinen hyöty omasta pankista, niin kuin voidaan perustellusti sanoa.

Samalla tullaan myös siihen asiaan, jota ed. Johannes Koskinen pohti, mikä tulee olemaan Ecofinin ja Euro-X:n rooli ja mikä keskuspankin neuvoston pääjohtajien asema ja ehkä henkilöpersoonallisuus. Uskon, että tulevaisuudessa, kun Suomessakin Suomen Pankin pääjohtajaa valitaan, siinä otetaan huomioon myös aika paljon muita tekijöitä kuin tähän asti, kun on valittu pääjohtajaa. Näin varmasti tehdään muissakin maissa ja uskon, että siinä poliittisuus saattaa tulla myös vahvasti kuvaan mukaan.

Täällä kysyttiin muun muassa valmiuslaista. Ed. M. Pohjola, se on tulossa tänä vuonna eduskunnan käsittelyyn, jossa myös tämä lainsäädäntö laitetaan eurokuntoon.

Mitä muutoin tulee asioiden järjestelyyn Suomessa laajemmissa puitteissa, niin kuten monissa puheenvuoroissa tuli esille, tässä on kyllä mietitty talousneuvoston keskeistä roolia tai sen tapaisen elimen roolia, jossa muun muassa työmarkkinajärjestöt ja erilaiset etujärjestöt olisivat mukana keskustelemassa siitä, millä tavoin erilaisia tavoitteita voitaisiin sillä avoimuuden ja läpinäkyvyyden periaatteella toteuttaa, jota niin monissa puheenvuoroissa pidettiin tärkeänä.

Ed. Kuosmanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Hämäläiselle toteaisin, kun hän vertasi Uuden-Seelannin rahapolitiikkaa Euroopan unionin rahapolitiikkaan, että siinä on sikäli suuri ero, että kaikki Euroopan keskuspankin johtajat ovat todella niin itsenäisiä, etteivät keneltäkään ota mitään ohjeita. He aloittavat toiminnan puhtaalta pöydältä ja jatkavat niin, että kansallisella päätöksenteolla ei ohjailla heitä puoleen eikä toiseen. Euroopan keskuspankkia valvovat ainoastaan tilintarkastajat ja oikeudellista valvontaa suorittavat asianomaiset oikeusviranomaiset. Näin itsenäinen valta Euroopan keskuspankilla on.

Kun euro tulee, se todennäköisesti kelluu monta vuotta. Asiantuntijat ovat sanoneet, että jopa 5—6 vuotta kellutetaan ja haetaan dollariin ja jeniin nähden mahdollisimman edullinen painoarvo. Jatkossa olisi tarkoitus, että EU:n alueen valuutta on vähintään yhtä vahva kuin dollari, ja siitä on suuri etu kaikille EU:n jäsenmaille.

Ed. Karjula (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiinnitin huomiota ministeri Skinnarin puheenvuoron loppuosaan, jossa hän toi demokratiavajeeseen liittyen esille talousneuvoston roolin keskustelufoorumina, ja ennen kaikkea siihen osaan, että erityisen tärkeää on se, että me saamme työmarkkinajärjestöt mukaan tähän keskusteluun. Omana näkemyksenäni korostaisin sitä, että enemmänkin meidän pitäisi tässä asiassa keskittyä siihen, millä tavalla eduskunta on riittävästi mukana tässä tärkeässä prosessissa.

Ed. Elo (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Aivan saman asiaan oli tarkoitus kiinnittää huomiota kuin ed. Karjula, mutta ehkä vähän vielä, niin kuin hienosti sanotaan, elaboroin asiaa eli vähän laajennan tätä. Tiedän nimittäin, että ministeri Skinnari on todella syvä demokratian ystävä. Minun mielestäni talousneuvosto ei kyllä

täytä demokraattisen foorumin vaatimuksia, ja siinä mielessä olen aivan samaa mieltä ed. Karjulan kanssa. Mutta mikä on ratkaisu? Miten me saamme eduskunnan täysistuntokäsittelyyn muuta kuin pankkivaltuuston kautta kertomuksen, mitä on tapahtunut? Minun mielestäni, puhemies, pitäisi voida harkita esimerkiksi sitä, että Suomen Pankin pääjohtaja, toivottavasti tuleva Euroopan keskuspankin johtokunnan jäsen, voisi olla vastaamassa yhdessä esimerkiksi ministerin kanssa kansanedustajien kysymyksiin ja osallistumassa keskusteluun. Jotain tämän tapaista varmasti uskoisin nimenomaan eduskunnan kaipaavan.

Ministeri S k i n n a r i : Arvoisa puhemies! En eduskunnan roolia uudestaan ottanut esille, kun siinä puheenvuorossa, jonka pidin, jo seikkaperäisesti korostin eduskunnan asemaa, kun se ensinnäkin valitsee pankkivaltuuston yhdeksän jäsentä. Korostin, miten tärkeä on pankkivaltuuston asema ja miten tärkeä on eduskunnan talousvaliokunnan asema. Äsken vain tuli poimittua talousneuvoston jäsenistä ihan esimerkiksi yksi ryhmä, joka on mukana laajemmassa keskustelussa. Onhan siellä toki paljon muitakin ryhmiä.

Eduskunnan asema on tietysti hankala asia järjestää kovin monella eri tavalla. Voidaan kysyä, mikä se on tällä hetkellä, kun päätetään Suomen Pankkia koskevista raha-asioista, mitä pankkivaltuusto tällä hetkellä päättää ja miten eduskunnasta käsin vaikutetaan rahapolitiikkaan. Ei tässä kovin suurta muutosta siinä mielessä tapahdu, että oikeastaan Suomen Pankin rooli, joka koskee tällä hetkellä Suomessa viittä miljoonaa ihmistä, siirtyy nyt Euroopan keskuspankin rooliksi, jolla on tavallaan Suomen Pankin entinen rooli ja runsas 300 miljoonaa ihmistä, joiden asioita nämä 11 maata, jos ne tulevat mukaan, sitten hoitaisivat.

Mutta kaiken kaikkiaan, kun täällä on epäilty tätä järjestelmää, ja ainahan kannattaa epäillä, niin itse olen sitä pohtinut siitä näkökulmasta, mikä voisi olla sitten tehokkaampi tapa, jos ajatellaan Euroopan menestymistä, sen työllisyyttä ja muuta, kuin se, että esimerkiksi me 11 maata mietimme tai yleensäkin EU yhdessä miettii, millä tavoin se voisi asiansa järjestää niin, että se pärjää Aasialle ja Yhdysvalloille, koska siitähän tässä pitemmällä aikavälillä on kysymys.

Osallistuminen on ihan sama asia. Kyllähän Ruotsille on nyt aika kova paikka käytännössä, kun he ovat jäämässä ulkopuolelle. On ensimmäistä kertaa tilanne, jossa Suomi on ydinjoukossa mukana ja Ruotsi on sitten kyselemässä, mitä siellä oikein tapahtuu, koska maiden historia osoittaa, että suhteet ovat olleet ihan toiset. Mutta minusta on tärkeä asia, että olemme mukana, koska olemme huomattavasti tuntemattomampi maa kuin Ruotsi. Ehkä meillä on myös kansainvälisestä bisneksestä enemmän opittavaa kuin Ruotsilla, joka on erittäin kansainvälinen näissä kysymyksissä. Tietotaito kasvaa. Se on vähän saman tapaista kuin osallistua, niin kuin olen verrannut tätä, Euroopan jalkapalloilun valioliigaan. Pelataan sitten sitä tasoa, jota Jari Litmanen pelaa. Se on kovempi taso, mutta siellä kannattaa olla, jotta opitaan asioita, opitaan pelaamaan hyvin.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin vielä korostaa ministerinkin aiemmin esille nostamaa pankkivaltuuston ja eduskunnan mahdollisuutta käydä keskustelua uuden lain perusteella itse asiassa paremmin kuin nykyisessä tilanteessa. Nykyisin eduskunta saa vain kerran vuodessa pankkivaltuuston kertomuksen. Uusi lakiehdotus tarkoittaa sitä, että pankkivaltuusto voi tuoda kertomuksia ja selvityksiä eduskuntaan useammin, aina silloin, kun ne ovat ajankohtaisia, ja myös talousvaliokunta voi olla aktiivinen näiden pyytämisessä. Siitä tietysti seuraa se, että voisi uskoa, että kansanedustajat olisivat enemmän kiinnostuneita käymään rahapoliittista keskustelua. Asiat olisivat myös ajankohtaisempina esillä, toki silloinkin varmaan katse enemmän taaksepäin menneeseen, toteutuneeseen kuin ohjeita antaen. Ohjeiden antaminenhan nimenomaan taas kielletään eurooppalaisessa konseptissa.

Muistan, kun viimeksi täällä käsiteltiin Suomen Pankin kertomusta joskus jonain pitkänä iltana. En muista, että siitä olisi käytetty ainuttakaan puheenvuoroa. Paikalla ei ollut senkään vertaa edustajia kuin nyt on paikalla. Ei niitä tämänkään hetkisiä mahdollisuuksia kovin häävisti ole haluttu käyttää. Tämä antaa nyt ainakin mahdollisuuden ajankohtaistaa keskustelua ja ottaa kiinni ehkä hieman ajankohtaisemmista asioista.

Ed. P u h j o : Arvoisa puhemies! Ministeri Skinnarin äskeisestä puheenvuorosta taisi käydä ilmi koko Suomen Pankki -lain villakoiran ydin: Kannetaan huolta siitä, miten EU pärjää, ja ilmeisesti oletetaan, että automaattisesti myös Suomi pärjää. Tämä on tietenkin oletus.

Ministeri luetteli tarkasti Suomen Pankin tule-

vat tehtävät, jotka lakiesityksessä on esitelty. Itse kiinnittäisin kuitenkin huomiota Suomen Pankin asemaan siinä suhteessa, että minun mielestäni Suomen Pankin itsenäisyys tulee tämän lain voimaan tultua täysin ropisemaan. Se näkyy jo lain pääasiallisen sisällön esittelyssäkin, missä mainitaan, että esityksessä ehdotetaan säädettäväksi Suomen kansallisen keskuspankin toimimisesta Euroopan yhteisön perustamissopimuksen ja Euroopan keskuspankin perussäännön mukaisesti osana Euroopan keskuspankkijärjestelmää sekä toimimisesta Euroopan keskuspankin suuntaviivojen ja ohjeiden mukaisesti.

Tämä lausuma on tarkoitettu varmaan todesta otettavaksi, ja se kyllä tarkoittaa sitä, että sen jälkeen Suomen Pankki on eräänlainen Ekp:n toimintalinjojen toimeenpaneva etäispääte vailla omaa päätösvaltaa. Ehkä tämän on havainnut aikaisemmin jo pankinjohtaja Harri Holkeri, kun hän erosi muun muassa sen vuoksi tehtävistään, kun Suomen Pankilla ei olisi enää mitään hommia. Näin hän ilmoitti julkisuudessa.

Aikaisemmista puheenvuoroista en ymmärtänyt ed. M. Pohjolan mainintaa, että Suomen Pankin asema ei muuttuisi, kun Suomen Pankki olisi kiinteä osa Euroopan keskuspankkijärjestelmää. Kuitenkin lakiesityksestä käy selvästi ilmi, että Suomen Pankki joutuu nimenomaan toteuttamaan vain Euroopasta tulevia ohjeita. Vielä minun mielestäni Suomen Pankki on sentään itsenäinen.

Toisessakin kohtaa mainitaan Suomen Pankin aseman selvä muutos. Ihme, jos ei sitä ymmärretä. Esityksessä mainitaan, että Suomen Pankin tai sen toimielimen jäsen ei saisi Euroopan keskuspankkijärjestelmän tehtäviä hoitaessaan pyytää tai ottaa vastaan toimintaansa koskevia määräyksiä. Tämä on ihan uusi linja aikaisempaan Suomen Pankin toimintaan verrattuna. Tästä tulee aivan selvä demokratiavaje, kun kuusi Euroopan keskuspankin johtokunnan jäsentä määrittelevät, miten Suomen Pankissa toimitaan, eikä Suomen Pankki ole enää eduskunnan valvonnassa.

Aiemmassa keskustelussa ed. I. Kanerva mainitsi, että pitäisi toimia niin, että demokratiavajetta ei synny. En kyllä ymmärrä, miten demokratiavajetta tulevissa oloissa voidaan pienentää, kun Suomen Pankista tulisi pelkästään Ekp:n etäispääte vailla päätäntävaltaa.

Hallituksen esityksessä mainitaan, että laki on säädettävissä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä. Perustaksi on otettu viimevuotinen perustuslakivaliokunnan lausunto silloisesta pankkilain käsittelystä. Perustuslakivaliokunnan lausunnossa annettiin kuitenkin ymmärtää asia toisella tavalla. Asia ei ole mitenkään ongelmaton. Silloisen Suomen Pankki -lain perusteluissa mainittiin, että markan ulkoisen arvon määräämisestä ylin päätösvalta on valtioneuvostolla rahalain 4 §:n mukaan. Nyt, jos kävisi samalla lailla kuin viime kesänä, kun rahalakiesitys eduskunnassa hylättiin, ja hylättäisiin tästäkin hallituksen esityksestä rahalain muutos, niin tulisi aika outo perustuslaillinen tilanne ensi vuoden osalta, mikäli Suomi olisi hyväksytty Emun kolmanteen vaiheeseen, tai mahdollisesti ei hyväksyttäisikään, koska ilmeisesti Suomea ei silloin siihen joukkoon valittaisi, koska lainsäädännön tulisi ennen valintahetkeä olla pankkijärjestelmän osalta kunnossa. Perustuslailliseksi ongelmaksi tulisi nimenomaan, että omien lakiemme mukaan silloin Suomen rahayksikkö olisi markka, kun taas Emun säädösten mukaan rahayksikkömme olisi euro.

Supistetussa perustuslain säätämisjärjestyksessä esitys olisi hyväksyttävä sen takia, kun viimevuotinen valiokunnan lausunto antoi siitä selvän viitteen. Siteeraan valiokunnan lausuntoa ihan sanatarkasti, ettei tule väärinkäsityksiä.

"Pankkivaltuustolle nykyisin kuuluvaan rahapoliittiseen valtaan liittyy erityissäännöksenä hallitusmuodon 72 §, jonka mukaan lailla säädetään, miten markan ulkoisesta arvosta päätetään. Valiokunta on aiemmin todennut, että tämän perustuslainkohdan tarkoituksena on jättää lainsäätäjän harkintaan, miten markan ulkoista arvoa koskeva päätöksenteko järjestetään. Tämän kannan mukaisesti valiokunta katsoo, että hallitusmuodon 72 § ei vaikuta 2. lakiehdotuksen" — siis rahalakiehdotuksen — "käsittelyjärjestykseen. Kyseisen rahalain 4 §:n muuttamista tarkoittava lakiehdotus kuitenkin muodostuu Suomen Pankin asemaa sääntelevän hallitusmuodon 73 §:n vastaiseksi, koska valuuttakursseja koskevaan päätöksentekoon ei eduskunnan ja Suomen Pankin välille jäisi sellaisia toiminnallisia erityisyhteyksiä, jotka täyttäisivät perustuslaissa säädetyn vaatimuksen pankin toimimisesta eduskunnan hoidossa."

Arvoisa puhemies! Koska on varmaan ongelmallista, mikä on hallituksen esityksen lainsäätämisjärjestys, niin on hyvä, että asiaa vielä pohditaan perusteellisesti perustuslakivaliokunnassa.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin ed. Puhjolle, että tuskin johtaja Harri Holkeri lähti Suomen Pan-

kista niistä syistä kuin esititte sen takia, että hänen tehtäviinsä kuuluivat tehtäväjaon mukaan henkilöstö- ja atk-asiat ja ne säilyvät edelleenkin siellä. Henkilökuntaa säilyy pilvin pimein ja atk-välineitäkin varmasti hankitaan ja huolletaan.

Sen sijaan olitte ilmeisesti aivan oikeassa siinä, kun sanoitte, että koko järjestelmässä lähdetään oletuksesta, että automaattisesti Suomi pärjää, niin kuin totesitte. Tämä on ehkä kaikkein problemaattisin osa koko tätä hommaa — liittyy aikaisempaan keskusteluun ministerin ja ed. Hämäläisen kesken. Asian laita on kai sillä tavalla, että vaikka eduskunta ei keskustelisi jonkin kertomuksen johdosta kovin intensiivisesti, niin eduskunnan jäsenet keskustelevat joka ikinen päivä talousasioista nykyjärjestelmässä, ja joka ikinen päivä Suomen Pankin johtokunta seuraa sitä keskustelua ripusta räppyyn. Nyt se seuranta siirtyy hyvin kauaksi meistä. Silloin odotetaan, että kaikki se, mitä keskustelemme täällä Suomessa, Frankfurtissa noteerataan. Siinä on se gappi, aukko, joka ilmeisesti on kaikkein olennaisin puute koko systeemissä.

Muutoin olen sitä mieltä, ettei kahta Ekp:tä voi olla, jos aiotaan, että järjestelmä toimii. Järjestelmää itsessään vastustan, mutta kun järjestelmän valinta on tehty, pelisääntöjen pitää olla harvinaisen selvät.

Ed. K a r j a l a i n e n: Arvoisa puhemies! Keskustelun tässä vaiheessa voi todeta, että Euroopan keskuspankkijärjestelmään liittyvät uhat, mahdollisuudet ja ongelmat on maalailtu sillä tarkkuudella, että siihen minulla ei ole lisättävää.

Pyysin puheenvuoron siinä vaiheessa, kun ministeri Skinnari oli paikalla, mutta kun täällä vielä on asiantuntemusta muun muassa talousvaliokunnan puheenjohtajan muodossa paikalla, teen kysymykseni, jotka liittyvät 21 §:ään tässä laissa: Rahoitustulo ja ylijäämän käyttö. Sen toisessa momentissa annetaan kaksi mahdollista mallia ylijäämän käytöstä. Toisaalta sanotaan aika kategorisesti, että puolet käytetään vararahaston kartuttamiseen. Mutta samassa momentissa kerrotaan, että voidaan päättää toisinkin. Pankkivaltuusto voi päättää ylijäämästä toisin, jos se pankin taloudellisen aseman tai vararahaston suuruuden vuoksi on perusteltua. Kun perustelut, millä pankkivaltuusto voi ottaa päätettäväkseen asiat, ovat näinkin harkinnanvaraisia, niin tällainen lukija miettii, kumpi käytäntö on tarkoitettu todelliseksi käytännöksi. Jos tässä halutaan pankkivaltuuston roolia ja päätösvaltaa korostaa, mistä syystä noin kategorinen ohje 50 prosentista? Onko sillä ylikansallisia lähtökohtia?

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En tiedä, pystynkö lyhyessä vastauspuheenvuorossa monimutkaista asiaa pelkistämään.

Tälläkin hetkellä on olemassa säännökset ylijäämän käytöstä. Uuden järjestelmän mukaan on laskettu, että Suomen Pankille saattaa tulla rahoitustuloa, joka saattaa jossain vaiheessa koitua jopa ylijäämäksi. Valtiovarainministeriö, joka on valmistellut tämän esityksen, on katsonut, että osa tästä ylijäämästä tiukemmin kuin aikaisemmin olisi syytä ohjata nimenomaan valtion tarpeisiin. Toisaalta on haluttu eduskunnan asemaa korostaa. Viime kädessähän eduskunta tekisi päätöksen tästä ylijäämän käytöstä.

Mutta tämä pykälä on kovasti riitainen, arvoisa puhemies. Valtiovarainministeriö esittää sitä tässä muodossa. Suomen Pankki toisaalta kannattaa nykyistä käytäntöä ja viittaa siihen, että Suomen Pankin tase ei ole kovin vahva tällä hetkellä. Minusta tähän asiaan ehditään kyllä palata. Mielelläni keskustelen ed. Karjalaisen kanssa heti tai asian käsittelyn kestäessä, minkälaisia muotoja se tulee saamaan.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Täällä on taas tuotu keskustelussa esille kaksi hienoa sanaa, jotka eivät ole aivan uusia, mutta suhteellisen uusia: avoimuus ja läpinäkyvyys. On herätetty toiveita, että Euroopan keskuspankin toiminnassa nämä kaksi hienoa asiaa toteutuisivat, avoimuus ja läpinäkyvyys. Kyllä voin sanoa ihan kokemuksen, tai sanotaan, ei voi puhua kokemuksesta vaan kokemusperäisen näkemyksen nojalla, että niitä on turha toivoa, kun katsellaan, että Euroopan keskuspankki on kuitenkin Euroopan unionin oheinen, keskeinen osa. Kun Euroopan unionin toiminnat ovat niin sisäänlämpiäviä kuin voi olla, suorastaan järkyttäviä, niin emme voi odottaa sitä, että kun kysymys on pankkijärjestelmästä, Euroopan keskuspankista tulisi jokin läpinäkyvä ja avoin instituutio. Siitä varmasti tässä salissa puhutaan vielä monta kertaa.

Rouva puhemies! Ministeri Skinnari lähti jo täältä pois. Olisin esittänyt hänelle kysymyksen, varmaan joku muukin tietää, valuuttavarannon suhteista. Meillä on yli 40 miljardia markkaa valuuttavaranto tällä hetkellä Suomen Pankissa. Olisi mielenkiintoista tietää, olen kuullut, että

muutamia prosentteja siitä siirtyisi Euroopan keskuspankin valuuttavarantoon ikään kuin sinne yhteiseen käyttöön, jokin osa jäisi tänne meille. Mutta samalla herää tietysti monta muuta kysymystä. Yksi niistä on se, että jos aikanaan Euroopan keskuspankki joutuu puolustamaan rahayksikkö euroa kansainvälisessä myllerryksessä, kuinka pitkälti Suomen Pankki on velvollinen siirtämään valuuttavarantojaan Euroopan keskuspankin käyttöön tähän tarkoitukseen. Tämäkin on asia, josta ei ole puhuttu, ja siitä ollaan hyvin kiinnostuneita jopa kansalaisten keskuudessa, jotka kaikki eivät pankkiasioita tunne sen paremmin kuin minäkään. Jos ministeri Skinnari olisi ollut täällä, niin olisin kysynyt. Ilmeisesti ed. Hämäläinen tuntee tämän asian aivan yhtä hyvin.

Perustuslakikysymyksestä olen ed. Puhjon kanssa samaa mieltä. Meitä viedään kuin pässiä narussa pikku hiljaa eteenpäin ilman perustuslain säätämisjärjestyksessä tehtäviä päätöksiä. Nämä ovat niitä viimeisiä. Voidaan sanoa näin, rouva puhemies, että paljon on mennyt, menkööt loputkin, niin kuin joku sotasankari kuulemma joskus sanoi, jota minä en kyllä usko, mutta näin kai tässä on sanottava.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemelle en pysty vastaamaan tuohon tärkeään asiaan. Olen ollut kuulevinani, että Suomen Pankin valuuttavaranto siirtyy Euroopan keskuspankin valuuttavarannon osaksi. Mutta mitä se tarkoittaa tuossa suhteessa, siihen en osaa vastata. Toivottavasti siihen löytyy vastaus vaikkapa valiokuntakäsittelyssä. Kun valiokunnan puheenjohtaja on paikalla, niin hän voisi vielä sen selvittää ja sitten mietinnössä vastauksen antaa.

Arvoisa puhemies! Tämä Suomen Pankkia koskevan lain muutos ja rahalain kumoaminen on tietysti riippuvainen siitä, että Suomi on menossa euroalueeseen ja näin pitää sen vuoksi tehdä. Tämä merkitsee yksinkertaisesti sanottuna sitä, että rahapoliittinen päätösvalta siirtyy meidän omasta maastamme ja omalta keskuspankiltamme Euroopan keskuspankille, Euroopan keskuspankkijärjestelmälle. Kun näin tapahtuu, on tietysti paikallaan tässä yhteydessä tarkastella sitä, minkälainen päätöksenteko Euroopan keskuspankissa on. Täällä on puhetta ollut demokratiavajeesta, jos näin voi rahamaailmassa sanoa. Eihän rahapolitiikka tässä maailmassa ole minkäänlaisessa demokratiajärjestelmässä. Sorokset hoitavat omia asioitaan etujensa mukaisesti, ja maksajat ovat hiljaa ja maksavat syntyvät laskut. Tähän on menty.

Nyt kun päätösvalta rahapolitiikasta siirtyy muodollisesti Euroopan keskuspankille, täytyy muistaa, että Emu on myös talousliitto ja vie talouspoliittista päätösvaltaa meiltä mittavasti pois rajojemme ulkopuolelle. Hallituksen esityksessä Ekp:n päätöksentekoelimistä ja päätöksenteosta on kappaleet, jotka ovat mielenkiintoisia selvityksiä tässä suhteessa.

Ensinnäkin päätöksentekoelimistä todetaan, että Euroopan keskuspankilla on neuvosto ja johtokunta. Neuvostoon kuuluvat Ekp:n johtokunnan jäsenet ja euroalueeseen osallistuvien jäsenvaltioiden keskuspankkien pääjohtajat. On siis mielenkiintoista, että johtokunnan jäsenet ovat myös neuvoston jäseniä. Hehän tekevät työtä siellä keskuspankissa Frankfurt am Mainissa ja heillä on varmasti vahva ote siihen politiikkaan, mitä siellä harjoitetaan. Näin ollen nämä euroalueen jäsenvaltioiden keskuspankkien pääjohtajat, kun tulevat kymmenen kertaa vuodessa sinne koolle, ovat aika tavalla tämän johtokunnan esitysten ja myös johtokunnan jäsenten, läsnäolo- ja päätösvaltaan osallistuvien jäsenten vaikutusvallan alaisia.

Johtokunta on neuvoston lisäksi siis toinen tärkeä päättävä elin, ja se on se todella tärkeä. He ovat päätoimisesti Frankfurt am Mainissa keskuspankin uumenissa, istuvat siellä, eivät ota eivätkä saa ottaa minkäänlaisia ohjeita muualta, niin kuin on säädöksissä sanottu. Neuvostoon varmasti Suomikin euroalueeseen liityttyään saa jäsenyyden eli keskuspankkimme pääjohtaja on jäsenenä neuvostossa. Toivottavasti suomalainen on myös johtokunnassa, mutta siitä ei ole nyt mitään varmuutta, mutta neuvostossa joka tapauksessa on. Kuitenkin sellaisen jäsenmaan asema, jolla ei ole johtokunnassa edustusta, on aika lailla heikko, kun on siis edustus vain neuvostossa, joka tämän säännön mukaan kokoontuu siis vähintään kymmenen kertaa vuodessa.

Tässä mielessä on siis todella tärkeää, että johtokunnassa olisi suomalainen jäsen. Ilmeisesti siellä on kuitenkin samanlainen sääntö kuin EU:n komissiossa, eli että komissaarit eivät ole kansojensa edustajia vaan ovat EU:n etuja ajamassa valan vahvistamana. Mutta yhtä tärkeänä kuin me olemme täällä pitäneet ja pidämme sitä, että EU:n komissiossa säilyy laajentumisen jälkeenkin suomalainen komissaari, mielestäni yhtä tärkeää olisi ollut pyrkiä siihen, että Euroopan keskuspankin johtokunnassa olisi myös jokaisesta jäsenmaasta edustaja, jolloin voitaisiin

sanoa, että meillä olisi selvä vaikutusmahdollisuus ja tiedonsaantimahdollisuus Euroopan keskuspankin jokapäiväisestä toiminnasta eikä vain niin, että kerran kuukaudessa siellä käy keskuspankin pääjohtaja syömässä ja kuuntelemassa, mitä johtokunta on päättänyt. Tälle pohjallehan järjestelmä menee eli valta keskittyy.

Kun tähän liittyy se päätöksentekoon olennaisesti kuuluva asia, että ensinnäkin neuvoston kokoukset ovat luottamuksellisia ja neuvosto voi päättää julkistaa, mihin se on käsittelyssä päätynyt, eli tämmöinen salainen päätöksenteko on pääsääntö sekä neuvostossa että johtokunnassa varmasti myös, silloin luottamus järjestelmään horjuu pahan kerran verrattuna meidän avoimeen yhteiskuntaamme Pohjoismaissa.

Kun tähän sitten otetaan Amsterdamin sopimuksesta uuden VII osaston 2 luvun uusi 108 artikla, joka on sama kuin vanha 107 artikla, joka todellakin sanoo niin, että "käyttäessään sille tällä sopimuksella ja EKPJ:n perussäännöllä annettuja valtuuksiaan tai suorittaessaan niillä sille annettuja tehtäviään ja velvollisuuksiaan EKP tai kansallinen keskuspankki taikka EKP:n tai kansallisen keskuspankin päätöksentekoelimen jäsen, ei pyydä eikä ota ohjeita yhteisön toimielimiltä tai laitoksilta, jäsenvaltioiden hallituksilta eikä miltään muultakaan taholta". Kun näin on määrätty, ettei ota eikä pyydä mitään ohjeita poliittisilta tahoilta eikä mistään muualtakaan ja päätöksenteko on näinkin salaista kuin se on perusteiltaan säädetty, niin järjestelmä, johon ollaan menossa, on mielestäni varsin vieras läntiselle demokraattiselle yhteiskuntamallille.

Tähän nyt kuitenkin ollaan uimassa suurella nopeudella. Toivoa vain sopii, että asiat menisivät parhaalla mahdollisella tavalla, mutta syytä on arvioida, että kun sairas Suomi menee ministeri Skinnarin tarkoittamaan Euroopan valioliigaan pelaamaan tässä kunnossa missä menee, valtavan työttömyyden ja velkataakan kanssa, ei siellä helppo ole pelata samassa sarjassa näiden kanssa. Talouden olisi pitänyt Suomessa olla terve, ennen kuin mennään tällaiseen tilanteeseen, jossa oma päätösvalta luovutetaan pois.

Toinen asia, mistä täällä on käyty keskustelua, on, miten asioita seurataan Suomessa. Tähän asti ja vielä tänä päivänä eduskunnan pankkivaltuusto on kuitenkin toiminut päättävänä elimenä Suomessa Pankissa, omassa kansallisessa keskuspankissamme. Se menettää asemaansa entisestään, kun siitä tulee sivukonttori. Sen elimet jäävät muodollisesti, mutta tosiasiallinen valta siirtyy pois, emmekä pysty tätä kautta seuraamaan entiseen tapaan, mitä rahapolitiikassa tapahtuu.

Täällä on pohdittu erilaisia malleja. Eduskunta ei varmasti enää saa käytännössäkään mitään. Ei se saa antaa eikä pyytääkään varmaan paljon mitään tietoja eikä ainakaan siinä mielessä, että yrittäisi antaa ohjeita Euroopan keskuspankille, koska se on Maastrichtin sopimuksessa noin tiukasti kielletty ja Amsterdamin sopimuksessa vielä uudelleen vahvistettu. Eduskunta tippuu tässä suhteessa kauas todellisesta päätöksenteosta ja myös tiedon saannista tavattoman tärkeän yhteiskunnallisen toiminnan osalta eli rahapolitiikan osalta, ja kun on kysymyksessä Talous- ja rahaliitto, myös talouspolitiikan suuntaviivojen määrittelyn osalta siltä osin, mitä tapahtuu tulevaisuudessa Emun oloissa Euroopassa. Suomen kansa ei valitse sellaista eduskuntaa enää ensi vuonna, jolla olisi tässä suhteessa päätösvalta. Tämä eduskunta on antamassa päätösvallan pois itseltään ja tulevalta eduskunnalta ja Suomen kansalta. Tällä tiellä ollaan.

Sitten on puhuttu talousneuvostosta eräänlaisena seurantaelimenä. Olen itse ollut muutaman vuoden talousneuvoston jäsen, ja täytyy sanoa, että paljon sitä on kehitettävä ja muutettava, jos siitä aiottaisiin saada jonkinlainen suuntaviivoja vetävä elin, ja vielä enemmän, jos siitä haluttaisiin tehdä jokin päätösvaltaa käyttävä elin. Se ei ole millään tavalla demokraattisesti valittu. Etujärjestöt siellä pyrkivät ajamaan omien hyväosaisten jäsentensä etuoikeuksia, ja talousneuvostossa ei ole tavallisen kansan, ainakaan työttömien, sosiaaliturvan varassa elävien ja muiden tällaisten ryhmien puolesta puhujia. Siellä ovat äänessä muutama ministeri ja ammatillisten keskusjärjestöjen johtajat, Keskuskauppakamarin edustaja, MTK:n puheenjohtaja ja edustus pankkipuolelta ja joitakuita todella hyväosaisia, jotka eivät millään tavalla Suomen kansaa edusta, eli talousneuvosto ei ole ratkaisu nykyisellään eikä myöskään jatkossa tähän ongelmaan.

Mielestäni on aika turhaa edes pohtia, miten tällaista kotimaista seurantaa ja keskustelua organisoitaisiin. Ei keskustelu mitään auta, jos päätösvalta on ensin annettu pois. Kun päätösvalta nyt annetaan pois, se on sitten pelkkää seurantaa. Toisaalta, kun ei ohjeita saa antaa eikä pyytää, silloin jopa erilaiset talousneuvostot ja eduskunnat menevät ikään kuin lain ulkopuolelle eli tekevät laittomuuksia, jos pyrkivät sellaiseen keskusteluun, jolla ohjattaisiin Euroopan keskuspankin toimintoja.

Tämä on mielestäni väärää kehitystä, johon

varmaan muutaman vuoden päästä palataan ja katsotaan, miksi tällaisia virheitä tuli tehtyä, ja sitten palataan demokraattisempaan järjestelmään. Euroopan keskuspankilla ei ole mitään poliittista samalla alueella toimivaa vastapainoa. Suomen Pankilla on eduskunta ja hallitus poliittisena vastapainona. Jos napit menevät vastakkain Suomessa keskuspankin ja eduskunnan välillä, eduskunnalla on valta, koska sillä on valta muuttaa lakia, myös muuttaa Suomen Pankkia koskevaa lakia, niin kuin nytkin on tapahtumassa. Tämä ei tietysti käytännössä ole kovin käyttökelpoinen keino mutta teoriassa täysin selvä asia. Mutta Euroopan keskuspankilla ei ole minkäänlaista elintä, joka olisi sille vastapainona, joka edustaisi kansojen syvien rivien demokraattisesti muodostettua mielipidettä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. K a r j u l a : Arvoisa puhemies! Olen todennut eri keskusteluyhteyksissä, että harva meistä suomalaisista on sisäistänyt Emun tärkeintä ja välittömintä seurausta, nimittäin sitä, että Emun toteutuminen merkitsee rahapolitiikan vastuun yksiselitteistä siirtymistä Euroopan keskuspankille. Olennaista on tiedostaa se tosiasia, että Euroopan keskuspankki on itsenäinen toimija. Se ei saa ottaa ohjeita jäsenvaltioilta. Tämä asia on edellä puheenvuoroissa tullut selvästi esille. Tietysti samalla on rehellisesti kysyttävä, missä määrin nykyoloissa voimme poliittisesti vaikuttaa jo varsin itsenäisen Suomen Pankin toimintaan ja yleensä rahapolitiikkaan.

Edellä toteamastani huolimatta minusta meidän kansanedustajien on huolehdittava siitä, että Suomen Pankkia koskevaa lakiuudistusta käsiteltäessä ja tämän yhteydessä rahapolitiikan kansallinen hyväksyttävyys tulisi tietoisesti turvata. Nimittäin ajattelen näin, että jos tätä perusmuutosta, joka tapahtuu nyt Suomen Pankkia koskevan lakiuudistuksen yhteydessä, ei pystytä välittämään ymmärrettävästi kansalaisille, tämä synnyttää hyvin paljon sellaista jälkipuhetta, jossa kysytään, mitä todella on päätetty.

Ed. H ä m ä l ä i n e n : Herra puhemies! Pari asiaa, jotka tulivat äskeisissä puheenvuoroissa esille.

Ensinnäkään pankkivaltuusto ei ole Suomen Pankin vastapuoli. Pankkivaltuusto on yksi Suomen Pankin toimielimistä. Pankkivaltuustolla on tälläkin hetkellä hyvin vähän rahapoliittista päätösvaltaa. Pankkivaltuustolla on lähinnä osuus valuuttakurssipolitiikasta päätettäessä. Jos sitten taas siirrytään yhteiseen valuuttaan, on aivan selvä, että tästä päätöksenteon osasta rahalain kumoamisen myötä luovutaan. Muuta rahapoliittista päätösvaltaa pankkivaltuustolla ei enää ole.

Keskustelu rahapolitiikasta ei myöskään ole laitonta, niin kuin annettiin ymmärtää. Siihen kannustetaan jopa hallituksen esityksessä. Rajoituksen tietysti muodostaa se, mikä on tullut useaan kertaan esille, että millään toimielimellä ei voi olla oikeutta kumota, rajoittaa eikä ohjata Suomen Pankin omia päätöksiä ja vaarantaa sen riippumattomuutta.

Ed. Aittoniemi kysyi valuuttavarannon hoidosta. Pyytäisin nyt ihan ensi hätään tutustumaan hallituksen esitykseen. Perusteluosassa on hyvin pitkä kappale, jossa puhutaan rahapolitiikan toteuttamisesta ja Suomen Pankin tehtävistä Euroopan keskuspankkijärjestelmässä. Siellä on erikseen kappale Valuuttakurssipolitiikan toteuttaminen, jossa on viitattu myös varantojen siirtämiseen. Sen tulee tekemään Ekp:n neuvosto, joka päättää osuuksista. Ekp:n neuvostoa ei tietenkään vielä ole, joten kovin pitkälle tässä ei voida vielä edetä.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! On ollut puhetta, pystyykö eduskunta ja hallitus vaikuttamaan Suomen Pankkiin. Se on nähty 90-luvun alussa, että hyvin voimakkaastikin pystyy vaikuttamaan sekä virallisia että epävirallisia teitä. Sen sijaan Euroopan keskuspankkiin ei pysty vaikuttamaan.

Tiedän, mitä siellä on kerrottu, mutta tieto, joka on siellä, on kovin puolinaista. Valuuttavarannon siirrosta, valuuttavarannon käytöstä kriisitilanteissa ja näistä olisi mukava lukea tarkempaakin selvitystä aikanaan valiokunnan mietinnöstä, kun se tulee. Se on ollut kovin epämääräistä, eikä tämäkään anna siihen vastausta, niin kuin ed. Hämäläinen varsin hyvin tietää. Kun tätä on kysytty kansalaisten keskuudestakin, siinä mielessä siihen haluaisi saada hiukan enemmän selvitystä.

Mitä tulee siihen, kielletäänkö meillä keskustelu rahapolitiikasta, on vähän huvittava tilanne. Meiltä saatetaan kieltääkin, kiellettiinhän Yleisradiotakin, kun Pyykkö teki ohjelmaa siitä, että jos jokainen ostaa 30 markalla kotimaista, se antaa työtä suomalaisille. Euroopan unioni

ärähti heti, ettei sellaisista asioista saa puhua. Näin kovassa prässissä me olemme, kuulkaa nyt ja tulevaisuudessa. Ei tässä paljon enää hartioita keikutella, jos tällaisia alkaa tulla kuin Pyykön ohjelmastakin tuli Euroopan unionin suunnasta.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa puhemies! Pankkivaltuusto ei todellakaan ole Suomen Pankin vastavoima. Näin en väittänytkään, mikäli ed. Hämäläinen tätä epäili. Hallitus ja eduskunta on Suomen Pankille tietyssä mielessä samalla alueella toimiva vastavoima, ja sitä korostin, että tosiasiassa on niin, että eduskunnalla on oikeus lain muuttamiseen Suomen Pankkia koskevilta osinkin, jolloin siis todellinen lopullinen päätösvalta meidän järjestelmässämme on eduskunnalla. Mutta Euroopan keskuspankin osalta meillä ei ole enää tällaista valtaa juuri lainkaan.

Sitten ohjeiden pyytäminen ja ottaminen on laitonta. Ei varmaan keskustelu ole laitonta, ja jos on, sitten ollaan tietysti jo jossakin muussa järjestelmässä. Sitä en usko, että näin tulisi tapahtumaan. Keskustella voidaan näistä asioista, mutta mitään päätöksiä emme voi sitten enää tehdä, kun Emussa ollaan.

Suomen Pankin esityksestä on tapahtunut esimerkiksi rahan arvon muuttaminen valtioneuvoston päätöksellä. Tällaista mahdollisuutta nyt sitten tulevaisuudessa ei enää ole. Jopa sellainenkin tapahtuma nähtiin joitakin vuosia sitten, että pääministerin sanoisin painostuksesta Suomen Pankin pääjohtaja joutui siirtymään eläkkeelle, eli poliittisella puolella on ollut varsin vahva vaikutusmahdollisuus Suomen Pankkiin. Nyt se menetetään. Se on vain tietoinen ratkaisu, sitä haluan korostaa, ja pidän sitä tavattoman suurena virheenä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään talousvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

11) Hallituksen esitys laiksi puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys 225/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 1/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna keskiviikkona kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 18.42.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen